

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

i

НАВЧАННЯ
БЕЗ МЕЖ

Оксана Комаровська
Валерія Власова
Іраїда Руденко

МИСТЕЦТВО

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС

7

клас

УДК 7:37.016(075.3)

К 63

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 05.02.2024 №124)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник створено відповідно до модельної навчальної програми
«Мистецтво. 7–9 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної
середньої освіти (автори: Івасюк О. М., Комаровська О. А.,
Власова В. Г., Гринишина Л. М., Кізілова Г. О., Лобова О. В.,
Назар Л. Й.)

Умовні позначки

Подумайте і дайте відповідь	У вільний час
Цікавий факт	Колективна робота, дискусія
Дізнайтеся більше, скориставшись електронним освітнім ресурсом	Виконайте пісню
	Словник

Комаровська О. А.

К 63 Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 7 кл.
закл. загал. серед. освіти / О. А. Комаровська,
В. Г. Власова, І. В. Руденко. — Х.: Вид-во «Ранок»,
2024. — 224 с. : іл.

ISBN 978-617-09-8759-4

УДК 7:37.016(075.3)

**ЗРОБЛЕНО
В УКРАЇНІ**

ISBN 978-617-09-8759-4

© Комаровська О. А., Власова В. Г.,
Руденко І. В., 2024
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2024

ЗМІСТ

Тема 1. Митець і глядач. Митець і слухач	6
Місто, яке «звучить»	7
Хто і як творить архітектуру. Архітектурні ансамблі Сходу та Заходу . . .	11
Музика в архітектурі. Архітектура в музиці.	18
Образи мостів світу	22
Музичні прогулянки парком	26
Алеями парків і садів світу	29
Сценічний простір у музичних виставах	34
Архітектурні образи на театральній сцені. Декорації	38
Тема 2. Творимо мистецтво разом	42
Музика в інтер'єрі як віддзеркалення образу людини	43
Інтер'єр як життєвий простір людини	48
Театр пантоміми. Дружній шарж в інтер'єрі сцени.	52
Інтер'єр як життєвий простір людини: продовжуємо знайомство	56
Тема 3. Мистецтво — документ доби	60
Музика як відгук на історичні події	61
Мистецтво як засіб відображення часу. Фотографія	64
Літопис української історії в музичних образах	68
Цифрове мистецтво	72
Музична кінодокументалістика. Творча робота	76
Документальне кіно. Творча робота	80
Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині	84
Різнобарв'я музичних етнотрадицій	85
Сучасний погляд на етномотиви в декоративно-прикладному мистецтві . .	89
Запрошуємо на вечорниці! Народні обряди як прообраз театру	94
Традиції побуту українців. Атрибутика обрядового дійства	98

Тема 5. Нове життя традицій: рух крізь час	104
Народна пісня в новому «вбранні»	105
Традиційні мотиви в сучасній ювелірній справі	110
Те, що не виходить із моди в усьому світі	116
Етномотиви в дизайні аксесуарів	121
Тема 6. Образ України і українців у мистецтві	126
Від кобзарів до сучасності	127
Від кобзарів до сучасності. Народна картина «Козак Мамай»	131
Музика на захисті України	135
Плакат як голос миру і свободи	138
Музична Шевченкіана	142
Шевченкіана в образотворчому мистецтві сучасності. Образи українців в анімації	147
Тема 7. Мистецтво як образ майбутнього	152
Фантастичні персонажі й сюжети в різних музичних жанрах	153
Фантастичні образи в мистецтві. Футуродизайн	157
Музика і кінофантастика. Чаклунські перетворення у звуках	161
Візуальні спецефекти фантастичних фільмів	165
Тема 8. Мистецтво на варті довкілля	170
Як звучить довкілля	171
Природа, техніка і мистецький образ	176
Музика й наукові відкриття	184
Сайт як віддзеркалення світу моїх захоплень	189
Популяризуємо музику у відеокліпах	194
Емоція і колір у відеокліпі. Працюємо над творчим проектом	199
Тема 9. Мистецька дипломатія	204
Музика як символ країни.	205
Символ у житті людини та в мистецтві.	209
Музика об'єднує. Що ми дізнались про музику і про себе?	213
Синтез мистецтв у створенні сценічних образів виконавців і пісень	217
Словник	221

Любі семикласниці й семикласники!

Ось і розпочався новий навчальний рік. Ми знову поринемо у світ мистецтва. Тема цього року — «Особистість у мистецтві». Ви будете знайомитися з давніми й сучасними творами, за кожним із яких — особистість митця/мисткині. Значну частку того, про що ви дізнаєтеся, складатиме унікальна спадщина українського мистецтва.

«Особистість у мистецтві» — це і кожен/кожна з вас: ваші вподобання, переконання, досвід, прагнення, творчі пошуки.

На вас чекають цікаві дискусії, експерименти зі звуками, фарбами, формами, сюжетами, віртуальні мистецькі подорожі в просторі й часі. І, безумовно, ви будете слухати, споглядати, співчувати, виконувати, творити, втілювати власні творчі ідеї, адже ви креативні й талановиті.

Щастя вам у навчанні!

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика Михайла Вербицького

Вірші Павла Чубинського

Урочисто

Ще не вмер - ла У - краї - ни ні сла-ва, ні во - ля,
Ще нам, брат - тя мо - лоді - ї, у - смі-хнеть-ся до - ля.
Зги - нуть на - ші во - ро-жень-ки, як тра-ва на сон - ці,
За - па-ну - єм і ми, брат-тя, у сво-їй сто - рон - ці.
Ду - шу й ті-ло ми по - ло - жим за на - шу сво - бо - ду
і по-ка-жем, що ми, брат - тя, ко-заць-ко - го ро - ду.

Тема 1. МИТЕЦЬ І ГЛЯДАЧ. МИТЕЦЬ І СЛУХАЧ

Мандруючи містами і країнами, ми потрапляємо в особливу атмосферу завдяки мистецтву архітектури. Архітектурні пам'ятки першими зустрічають нас і створюють візуальне обличчя різних куточків планети. А ще архітектура може наповнюватися звучанням.

Музичне мистецтво — це прагнення людини осмислити звуковий простір, у якому вона перебуває, і за допомогою законів краси й гармонії перетворити його на художній твір.

У лініях і формах споруд і будівель проступає обличчя міста, кожна архітектурна пам'ятка має свої характер, настрої. У театрах і концертних залах або просто в парках відбуваються вистави й концерти, звучить музика.

У театрі архітектура, поряд із музикою, відіграє особливу роль: створені на сцені декорації здатні перенести нас у будь-який світ, час, подарувати зустріч із казкою.

Художні перетворення міст, природних куточків і театрального простору об'єднуються, щоб створити унікальний художній світ, у якому кожна людина може долучитися до великої таємниці мистецтва.

Електронний
інтерактивний
додаток

МІСТО, ЯКЕ «ЗВУЧИТЬ»

? Якими виразовими засобами володіє музика? Чому, на вашу думку, архітектуру часто називають застиглою музикою?

Архітектурні пам'ятки будь-якого міста — це його обличчя. Вони утворюють мистецький простір, у якому опиняється людина. Музика здатна наповнити цей простір звучанням. Воно змальовує характер міста, відображає його своєрідність. Саме тому мистецтво архітектури часто дарує натхнення композиторам/композиторкам.

У містах різних країн є будівлі, де «живе» музика. Так, всесвітньовідомими є оперний театр у Відні (Австрія), Гранд-Опера в Парижі (Франція), оперний театр Ла Скала в Мілані (Італія) та ін. Вони стали мистецькими візитівками міст. В Україні одним із найбільших осередків музичного мистецтва є Національний академічний театр опери та балету ім. Т. Г. Шевченка.

Душею будь-якого міста завжди була музика, що лине його вулицями, лунає на майданах і ярмарках. У давні часи європейськими містами мандрували музиканти — трубадури, трувери, мінезингери. У Київській Русі мандрівними музикантами були скоморохи.

? Розгляньте зображення трубадурів і скоморохів. На яких музичних інструментах вони грають?

4

1

2

3

1. Національний академічний театр опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. Київ
2. Театр Гранд-Опера. Париж, Франція
3. Віденська державна опера. Австрія
4. Скоморохи. Фреска Собору святої Софії. Київ
5. Трубадур. Книжкова мініатюра XIII ст. Франція

5

Тема 1. Митець і глядач. Митець і слухач

У наш час музику також можна почути на вулицях, майданах. Просто неба відбуваються виступи не лише музикантів/музиканток-аматорів, а й музичних гуртів. Багато міст організують вуличні музичні фестивалі, які збирають артистів і артисток із різних країн, сприяючи обміну музичними ідеями й традиціями. Найталановитіші гурти, набувши популярності під час таких фестивалів, стають професійними музичними колективами, що згодом підкорюють великі концертні зали.

1. Музикант на вулиці Парижа. Франція
2. Вуличні музиканти. Лондон, Велика Британія
3. Концерт гурту «Океан Ельзи»
4. Концерт гурту «Плач Єремії»

С *Музичний гурт* — колектив митців і мисткинь, які об'єднані творенням, виконанням, популяризацією музики.

5. Міжнародний музичний фестиваль ODESSA CLASSICS

6. Концерт гурту HARDKISS

? Послухайте пісні у виконанні українських музичних гуртів: «Плач Єремії», HARDKISS, «Океан Ельзи», СКАЙ або інших (за вибором). Чи є серед них ваш улюблений гурт? Які композиції з його репертуару вам подобаються найбільше?

♪ Розучіть з однокласниками/однокласницями й заспівайте пісню «Чарівна Україна».

Чарівна Україна

Вірші Н. Гук

Музика Н. Антоник

Приспів (4 рази):

Ми діти твої —
Гідні доньки й сини,
Прославим, Вкраїно,
Тебе на віки.

Україно, яка ти чарівна,
Краса твоя неймовірна.
Від галявин квітчастих й до моря
Зачарована твоя врода.

Маєш звичаї гідні й прекрасні,
Люди прагнуть твої бути в щасті,

Землю рідну свою обробляють,
Жити в мирі мрію всі мають.

Приспів.

Батьки навчають щодня працювати,
Лиш по потребі завжди все мати.
Нікому не заздрити, не нарікати.
Один одному допомагати.

Україно, ріднесенька ненько,
Горде наше за тебе серденько.
Ти єдина така в цілім світі,
Ми за тебе будемо молитись.

Приспів.

1. Будівля Полтавського губернського земства (архітектор В. Кричевський)

ЗАВДАННЯ

Розгляньте світліну будівлі Полтавського губернського земства (нині Полтавський краєзнавчий музей). Опишіть характер інструментальної музики, яка доречно звучала б поруч із цією спорудою. Обґрунтуйте свою думку.

- Складіть у класі шортлист (*short list*) музичних гуртів, яким ви віддаєте перевагу. Уявіть себе в ролі менеджера улюбленого гурту. Де у вашому місті (селищі) міг би відбутися його концерт? Переконайте в цьому інших.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Музиканти багатьох гуртів поєднують звучання інструментів зі словом. А які різновиди саме інструментальної музики ви знаєте?

Попрацюйте над колективною темою «Українські музиканти та гурти, що виконують сучасну інструментальну музику». Здійсніть пошук інформації в інтернет-джерелах.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Закінчіть визначення:

Музичний гурт — це...

Поясніть, що таке інструментальна музика. Наведіть приклади творів відомих вам українських композиторів і композиторок.

ХТО І ЯК ТВОРИТЬ АРХІТЕКТУРУ. АРХІТЕКТУРНІ АНСАМБЛІ СХОДУ ТА ЗАХОДУ

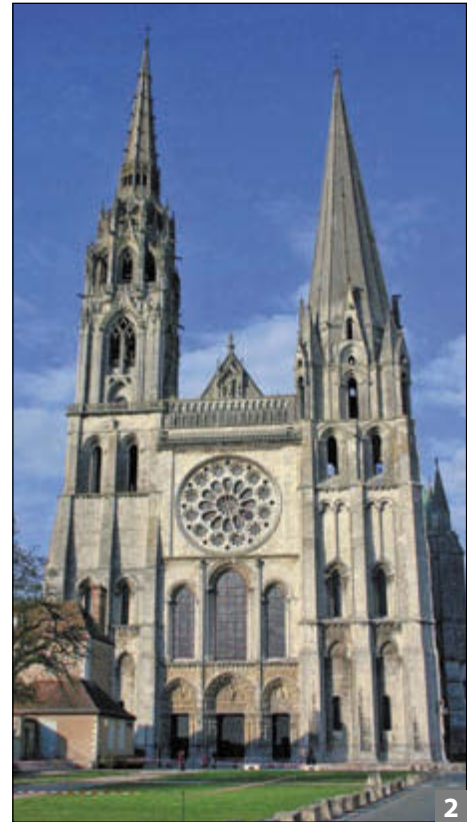
? Як ви розумієте слово «архітектура»? Із чим воно у вас асоціюється?

«Міцність, користь, краса» — головний принцип мистецтва архітектури, лаконічно описаний у трактаті «Десять книг про архітектуру» давньоримським зодчим Марком Вітрувієм Полліоном. Створені за законами краси об'єкти конкретного призначення формують простір для життя й діяльності людини.

с *Архітектура* — мистецтво проектування та зведення будівель і їхніх ансамблів, парків, вулиць і площ, селищ і міст.

ВИДИ АРХІТЕКТУРИ

Об'ємне проектування (зодчество)	Ландшафтна	Містобудування
Житлові будинки, громадські, промислові будівлі, споруди	Планування парків, скверів, квітників та ін.	Планування вулиць, проспектів, майданів та ін.

2

- Собор Нотр-Дам де Шартр. Франція
- Парфенон. Афіни, Греція

3

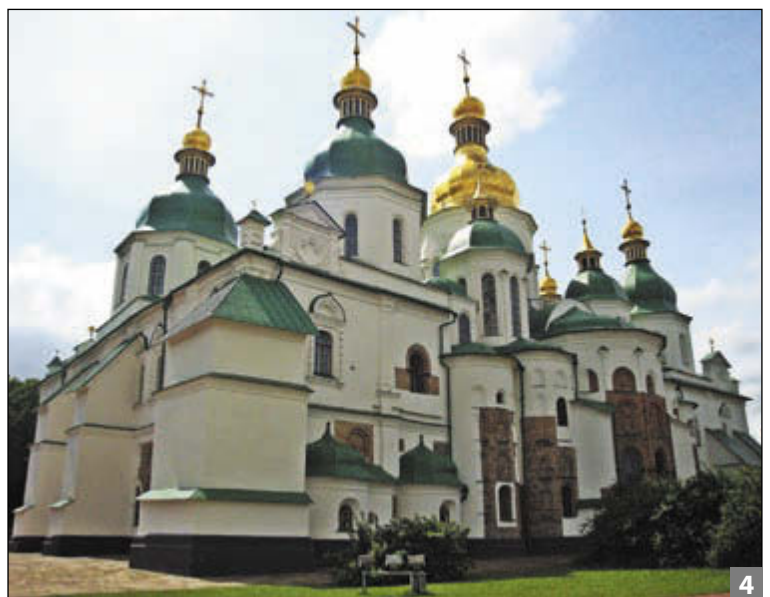
Тема 1. Митець і глядач. Митець і слухач

1. Колізей. Рим, Італія
2. Кафедральний собор святих Петра і Марії. Кельн, Німеччина
3. А. Гауді. Будинок Бальо. Барселона, Іспанія
4. Собор святої Софії. Київ

У світі чимало міст, прогулюючись якими, ми зупиняємося, затамувавши подих. Перед нами в красі й величі застигли вишукані й бездоганні пам'ятки архітектури, створені блискучим талантом зодчих. Давній Акрополь в Афінах і Колізей у Римі, будинок Бальо в Барселоні й Ейфелева вежа в Парижі, собори в Кельні й Києві — ці та багато інших відомих перлин зодчества назавжди увійшли до скарбниці світового мистецтва.

Головне в архітектурі — простір, який виявляється за допомогою *конструкції* та *матеріалу*. Художнє вираження основи конструкції має назву **тектоніка**.

С **Тектоніка** — конструктивна будова архітектурної споруди, використана з художньою метою.

Простір і тектоніка — головні композиційно-виражальні засоби мистецтва архітектури. Красу споруди створюють: композиція геометричних об'ємів, колір і фактура будівельного матеріалу, поєднання з рельєфом місцевості.

Архітектор/архітекторка розробляє ідею майбутнього твору та візуалізує проект у вигляді макета, продумує його в деталях. У перекладі з грецької «архітектор» — від «архі» — головний і «тектор» — будівничий, означає «головний будівничий».

С **Архітектурний ансамбль** — група об'єктів, гармонійно об'єднаних територіально й композиційно.

Архітектура відображає час та ідеали краси окремих епох. Як за допомогою творів архітектури можна «читати» історію країни й зрозуміти її художню культуру?

Зодчество кожної країни, немов книга, що розкриває перед нами сторінки минулого та сучасності, а кожна пам'ятка — сторінка буття.

Наприклад, старовинні замки й палаци розповідають про велич правителів країни. Сучасні яскраві будівлі й споруди свідчать про розвиток держави та сучасних технологій, естетику сьогодення.

5. Замок Нойшванштайн. Німеччина
6. Храмовий комплекс на священному озері Кусум-Саровар. Провінція Браджд, Індія
7. Ле Корбюзьє. Житлова одиниця. Бріє, Франція

1–3. Мечеть Селіміє. Едірне,
Туреччина

Культові споруди в архітектурному вираженні вказують на релігійні вірування й духовні традиції народу.

Отже, кожна архітектурна пам'ятка є символом історії й художньої культури, які знаходять відображення в камені, склі та металі.

? Порівняйте храмові архітектурні ансамблі Сходу та Заходу. Яке враження справили на вас ці твори?

Мечеть Селіміє в Туреччині створена архітектором, інженером і геометром Сінаном 1575 р. Це квадратна в плані мечеть із величним куполом і стрункими мінаретами. Комплекс містить медресе (ісламську духовну школу), критий ринок, годинникову кімнату, зовнішній двір і бібліотеки. Мова мусульманської архітектури пов'язана з уявленнями ісламського суспільства про користь і красу.

Свято-Троїцький монастир-фортеця в селі Межиріч на Волині, зведений у XV–XVII ст. як оборонний комплекс, пов'язаний з історією роду князів Острозьких. У XVII ст. до його масштабної реконструкції долучився архітектор Павло Гродзицький.

Це монументальний замок із симетричними будівлями, кам'яними стінами й вежею-дзвіницею. У центрі височіє церква Святої Трійці. По обидва боки від храму — двоповерхові симетричні келії. Церкву Святої Трійці разом із келіями оточує оборонна стіна із чотирма вежами по кутах. Архітектура монастирського ансамблю втілює найхарактерніші риси українського сакрального мистецтва XV–XVII ст.

? Які геометричні форми покладені в основу будівель і дахів Межиріцького монастиря й мечеті Селіміє? Визначте пропорційні відношення розмірів усього архітектурного комплексу кожної пам'ятки. Якої форми вікна, двері?

* На півдні Франції в регіоні Оверонь-Рона-Альпи розташована одна з найцікавіших і найдивовижніших пам'яток світової архітектури — «Ідеальний замок». У цій унікальній споруді поєднані мистецькі традиції різних культур, а в композицію вплетені рослинні й тваринні мотиви. Замок вражає складністю творчого задуму. Тим більше він викликає захоплення, коли дізнаєшся, що автор — звичайний листоноша Фердинанд Шеваль. Він звів «Ідеальний замок» власноруч, без креслень.

4

5

4–6. Свято-Троїцький монастир-фортеця. Межиріч, Рівненська область

6

Тема 1. Митець і глядач. Митець і слухач

1. Західний фасад
«Ідеального замку»
2. Північний фасад
«Ідеального замку»
3. Сходи, що ведуть на терасу
Північного фасаду

СКРИНЬКА ПОРАД

Щоб підкреслити в зображенні велич або красу силуету якогось об'єкта, лінію горизонту розміщують у нижній частині аркуша. Для того щоб показати об'єкт зображення панорамно, лінію горизонту розміщують у верхній частині аркуша.

Понад 30 років митець-аматор витратив на будівництво. Натхнення Шеваль черпав із поштових листівок, на яких були зображені пам'ятки архітектури різних куточків світу. А будівельним матеріалом слугувало звичайне каміння, що траплялося листоноші на дорозі, коли він вирушав із пошти за адресами місцевих мешканців.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Оберіть варіант творчої роботи «Замок Вітрів» за власним бажанням.

- *Варіант 1.* Створіть ескіз фантастичної будівлі. Спочатку зобразіть задум архітектурної споруди схематично. На основі ескізу зробіть лінійний малюнок, який потім виконайте в кольорі.
- *Варіант 2.* Створіть макет архітектурного комплексу в техніці паперопластики. Для втілення задуму використовуйте пластичні властивості паперу: згинання, складання, кручення. Для декоративних елементів скористайтеся ажурно-витинанковим стрічковим вирізанням.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Хто такий архітектор/архітекторка?
- Назвіть головні композиційно-виражальні засоби архітектури.
- Назвіть відомих вам архітекторів і їхні твори.
- Що таке архітектурний ансамбль?

Видатна особистість у мистецтві

Заха Мохаммад Хадід (1950–2016) — ірако-британська архітекторка, дизайнерка арабського походження. Ця особистість увійшла в історію світового мистецтва як надзвичайно талановита мисткиня, чия спадщина поєднала силу художньої творчості й необмежені можливості технічного прогресу ХХІ ст.

Хадід повністю змінила сформовані століттями традиції зодчества, подарувала людству можливість перейти із реального світу в цифрову доповнену реальність.

Уявіть архітектуру, у якій традиційні елементи будівлі (поверхи, стіни, дах, вікна, двері) настільки переплетені між собою, що сама будівля постає як окремий фантастичний образ, створюючи враження перебування людини поза часом і простором.

i Дізнайтеся, скориставшись електронним освітнім ресурсом, про найбільшу у світі релігійну споруду — базиліку святого Петра в Римі.

4. Заха Мохаммад Хадід
5. З. Хадід. Національний музей сучасного мистецтва «MAXXI». Рим, Італія
6. З. Хадід. Оперний театр. Гуанчжоу, Китай
7. З. Хадід. Стадіон. Аль-Вакра, Катар

1

МУЗИКА В АРХІТЕКТУРІ. АРХІТЕКТУРА В МУЗИЦІ

? Як ви гадаєте, що поєднує музику й мистецтво архітектури?

На перший погляд, музика, яка говорить звуками, і архітектура — мистецтво «застиглих» форм — протилежні за «мовами». Звук розгортається в часі, а мовчазні споруди століттями спостерігають за життям людей. Архітектуру неможна почути, а музику — побачити. Але, доповнюючи одне одного, ці мистецтва створюють надзвичайно виразні й проникливі мистецькі образи.

Музика змальовує виразовими засобами своєрідний портрет архітектурної пам'ятки. Її образ стає виразнішим, багатшим, немов сама будівля розповідає про себе. Окрім того, викликаючи певні почуття, музика здатна передати наші враження від споглядання архітектури.

У спадщині відомих композиторів світу ми можемо знайти чудові твори, навіяні архітектурними пам'ятками: «Брама Альгамбри», «Затонулий собор» К. Дебюссі, Симфонія «Рим» Ж. Бізе, «Фонтани Риму» О. Респігі. У п'єсі

1. Брама архітектурно-паркового ансамблю Альгамбра. Гранада, Іспанія
2. Каплиця Вільгельма Телля. Швейцарія
3. Фонтан у парку Боргезе. Рим, Італія

2

3

Ф. Ліста «Каплиця Вільгельма Телля» (із циклу «Роки мандрів») архітектурний образ наче оживає на тлі пейзажів Швейцарії.

? Послухайте фрагмент симфонії Ж. Бізе «Рим». Як виразові засоби змальовують у творі образ одного з найчудовіших і найстаріших у світі міст?

с **Прелюдія** — імпровізаційна інструментальна п'єса, вступ перед основною частиною твору або самостійний твір.

? Послухайте прелюдію К. Дебюссі «Затонулий собор». Твір виник під враженням від бретонської легенди про стародавнє місто Іс, поглинуте морем. І тепер на світанку рибалки чують передзвін. Яким постає «собор» у вашій уяві? Порівняйте свої відчуття із задумом. Для якого інструмента написаний твір?

Античний амфітеатр у Вероні є місцем щорічних оперних вистав, серед яких «Аїда» італійського композитора Джузеппе Верді. На тлі протистояння між Єгиптом і Ефіопією розгортається драматична історія кохання доньки царя Ефіопії Аїди, полонянки фараона, і єгипетського полководця Радамеса.

4. Античний театр у Вероні під час проведення оперної вистави. Італія
5. Твір «Затонулий собор», згенерований за допомогою ШІ
6. Сцена з опери «Аїда». Декорації відтворюють архітектуру Давнього Єгипту

1. Карлів міст. Прага, Чехія
2. В. Жердєв. Карлів міст узимку

- ?** Перегляньте фрагмент із постановки на Арена ді Верона, у якому під звуки Маршу переможців Радамес із тріумфом повертається з військового походу. Яку атмосферу створюють обрані композитором музичні інструменти?
Опишіть враження від сценічного оформлення, що відтворює елементи давньоєгипетської архітектури.

С **Симфонічна поема** — жанр симфонічної музики, що має програму — літературну, живописну або історичну, яка «підказує» слухачам задум твору.

Архітектурними спорудами, де також може звучати музика, є мости. Візитівка Праги — Карлів міст через річку Влтава. Колись на ньому влаштовувалися ярмарки й лицарські турніри. Нині можна почути гру музикантів.

- ?** Послухайте фрагмент симфонічної поеми «Влтава» чеського композитора Бедржиха Сметани. Які почуття, на ваш погляд, виразив композитор, створюючи цю музику?

🗨 Розгляньте світлини справжніх затонулих храмів. Порівняйте враження від цих пам'яток і музики К. Дебюссі «Затонулий собор».

😊 Архітектурні пам'ятки часто оздоблені фресками, тобто настінним живописом по вологій штукатурці. Українська композиторка Леся Дичко свої музичні образи часто називає «фресками». У симфонічних фресках «Джерело. Земле моя» за картинами Василя Гуріна, Віри Кулеби, Андрія Чебикіна, Олександра Дубовика завдяки живопису поєдналися музика й архітектура.

? Послухайте симфонічні фрески «Джерело. Земле моя». Чому композиторка позначила жанр твору як інструментальний? Адже серед виконавців є солісти-співачи й декілька хорів.

Здійсніть пошук в інтернет-джерелах і дізнайтеся більше про творчість цих художників.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Уявіть, що під час прогулянки ви побачили один із цих мостів. Пофантазуйте, яка музика могла б відповідати образу картини, «героєм» якої є міст. Доберіть музичні інструменти й опишіть характер мелодії, яку вам хотілося б слухати під час прогулянки. Не забудьте про тембр, темп, ритм, динаміку.

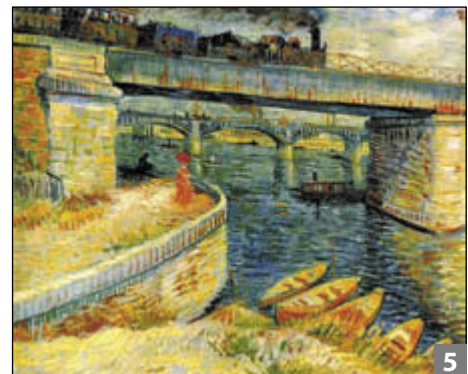
ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Закінчіть визначення:

Прелюдія — це...

Симфонічна поема — це...

3. Затонулий храм в Сан-Рома де Сау. Іспанія
4. Затоплена дзвіниця в озері Решен. Італія
5. В. Ван Гог. Міст через Сену в Аньєр
6. С. Шишко. Міст Метро. Київ

1

2

1. Й. Бокшай. Будівництво мосту
2. Навісний міст Кесвачака, зроблений із канатів 600 р. тому. Провінція Канас, Перу
3. Давньоримський арковий міст-акведук Пон-дю-Гар, був зведений 19 р. до н. е., Франція

ОБРАЗИ МОСТІВ СВІТУ

? Яке враження справила на вас картина Йосипа Бокшай? Назвіть кольори, що домінують у творі. Які деталі вказують на те, що міст лише будується?

Міст є одним із найдавніших інженерних і мистецьких винаходів людства. У всі часи архітектори використовували сміливі ідеї для втілення в життя унікальних конструкцій: підвісних, арочних, розвідних, наплавних та інших. Вони покликані не лише з'єднувати береги, а й прикрашати міста та дорожні шляхи, що проходять країнами. Поміркуйте, як чудово створювати дещо таке, що долає простір і час, роблячи наш світ зручнішим і дивовижнішим.

? Поміркуйте, як у побудові мостів реалізуються головні принципи архітектурного мистецтва: краса, міцність, користь? Який принцип, на вашу думку, є головним?

с **Міст** — архітектурна споруда, зведена над дорожньою перешкодою (водоймою, ущелиною, яром).

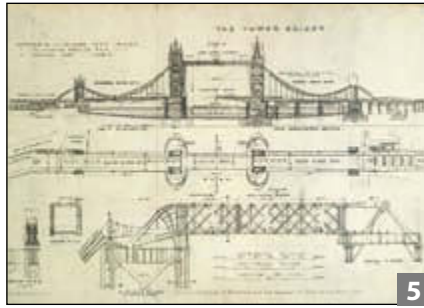
Багато мостів є пам'ятками архітектури й техніки, а деякі стали візитівкою міста чи країни. Тауерський міст, який спроектував Хорас Джонс, став одним із найвідоміших завдяки культовому дизайну. По обидва боки мосту розташовано вежі; середня секція опускається й піднімається, дозволяючи пропливати кораблям. Міст є символом Лондона й Об'єднаного Королівства.

3

4

5

6

7

8

У середньовічних європейських містах визначним явищем стали мости-вулиці.

Найстаріший міст Флоренції — Понте-Веккьо (Старий міст), побудований 1345 р. архітектором Нері ді Фьораванті. Колись тут були лавки м'ясників; сьогодні — ювелірні магазини та сувенірні лавки.

* У Венеції мости є невід'ємною частиною міської архітектури. Широко відомий міст Зітхань з'єднує Палац дожів, де розташовувався зал суду, і будівлю в'язниці. «Зітханья» у назві мосту — це сумні зітханья не закоханих, а засуджених.

Міст Зітхань — споруда зі стінами з білого вапняку, напівкруглим дахом і невеликими вікнами, із багатьма дрібними деталями. Потужні стіни прикрашені арками та пілястрами, що імітують колони. На вікнах химерний візерунок у вигляді різьблення по білому мармуру. Всі елементи декору створюють особливе відчуття легкості. У центрі фасаду барельєф Святого Апостола Марка, покровителя Венеції, поряд із ним постать лева з крилами, головного символу міста на воді. Проектуванням і будівництвом займався Антоніо Контіно.

4. Портрет архітектора Тауерського мосту Хораса Джонса
5. Креслення Тауерського мосту, виконані Х. Джонсом
6. Тауерський міст. Лондон, Велика Британія
7. Міст Понте-Веккьо. Флоренція, Італія
8. Невідомий автор. Торгівля на мосту Понте-Веккьо в Середньовіччі
9. Міст Зітхань. Венеція, Італія

9

С *Хай-тек* — стиль у мистецтві архітектури, який виник наприкінці ХХ ст., зорієнтований на функціональність і застосування високих технологій.

Стилю хай-тек властиві такі особливості, як використання високих технологій у проектуванні споруд і будівель, застосування як будівельного матеріалу металу, бетону, скла, пластику.

Архітектуру цього стилю легко впізнати за прямими чіткими лініями й формами, сріблясто-металевим кольором. Такі елементи, як сходи, ліфти, системи вентиляції зазвичай розташовані зовні, а не в середині будівель. Освітлення розподілене по всьому простору приміщень.

Архітектор Лоран Сен Валь і його команда розробили оригінальний пішохідний міст в Амстердамі (Нідерланди) в стилі хай-тек. Метою зведення архітектурної споруди було не лише зробити пішохідну переправу через міський канал, а перетворити її на чудову зону відпочинку. У ній мають розташовуватися кав'ярня, музей, зелені оглядові тераси та ін.

Група архітекторів/архітекторок використали в будівництві дерево і сталь, а форми змінюються залежно від погоди. Регульований дах і фасад оптимізують денне світло та захищають внутрішній простір від несприятливих погодних умов.

Міст Патона в Києві — це вражаюча інженерна конструкція, названа на честь свого автора — Євгена Патона. Цей міст має довжину понад 1,5 км і є одним із найдовших у світі.

1–2. Комп'ютерна модель
Мультифункціонального
мосту

3. Міст Патона. Київ

4. Місток хасі — елемент
традиційного японського
саду — є місцем відпочинку
і роздумів

Міст Патона став символом Києва та важливим елементом міського ландшафту. Ця пам'ятка є прикладом того, як сучасна архітектура та інженерія здатні поєднувати в собі функціональність і красу.

* На відміну від європейської архітектури, у країнах Далекого Сходу не всі мости мають практичне призначення. Наприклад, у Японії існує давня традиція встановлювати посеред садів маленькі містки — хасі. Колись у давнину ці садові споруди вели до центрального квітучого острова, де була розташована капличка — імпровізований палац Будди. Тож прохід по мосту символізував перехід у світ духовної досконалості. Цікаво, що нині хасі можуть траплятися навіть у таких куточках саду, де немає водойми. Вони не призначені для ходи й слугують лише прикрасою, чудово вписуючись у загальний ландшафт.

4

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Оберіть варіант творчого проєкту за власним бажанням.

- *Варіант 1.* Створіть у техніці гратографії композицію на тему «Зачаровані мости на берегах вечірнього міста».
- *Варіант 2.* Виконайте ескіз художнього вирішення образу мосту «Кришталева застигла хвиля».
- *Варіант 3.* Створіть аплікаційну композицію в японській техніці нотан «Міст хороброї людини».

? Розгляньте ілюстрації. Що об'єднує мости, про які йшлося в тексті? Хто їх побудував? Ви бачите відмінності? Який із мостів справив на вас найбільше враження? Обґрунтуйте свою думку.

Що означають вислови «будувати мости», «спалювати мости», «як дві вівці на мосту»?

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Дайте визначення мосту як твору архітектури.

- Якими бувають мости?
- Які ролі в проєктуванні мостів відіграють мистецтво та інженерія?

СКРИНЬКА ПОРАД

Продумайте місце розташування мосту (у центрі міста, у парку, перед театром).

Залежно від призначення розробляйте його образне вирішення. Які лінії переважатимуть — вертикальні, спіральні, кругові? Який у них буде характер? Може, фантазійний? При побудові композиції скористайтеся правилами лінійної та повітряної перспективи.

МУЗИЧНІ ПРОГУЛЯНКИ ПАРКОМ

? Чи любляєте ви слухати музику під час прогулянок парком? Яку саме?

Пригадайте, що означає поняття «програмна музика».

Чи відрізняється за настроєм і характером музика, яка звучить на площі під час урочистих подій, і музика, яку хочеться слухати в лісі, на березі озера або в парку? Щоб відчутти це, поїдемо до Італії — країни розкішних парків, які займають значну частину її території. І до того ж Італія — справжня «країна музики».

Відвідаємо в Італії віллу Боргезе. Це великий ландшафтний парк у Римі. В оточенні вікових сосен розмістилися палаци, скульптури, фонтани, водойми, павільйони, а також пам'ятки садово-паркової архітектури з поетичними назвами — Середньовічний замок, Парк Діани, Єгипетські ворота.

Італійський композитор **Отторіно Респігі** присвятив величному місту симфонічні поеми «Фонтани Риму», «Пінії Риму», «Свята Риму».

Зазвичай симфонічна поема одночастинна. Проте поеми О. Респігі складаються із чотирьох сюжетно пов'язаних частин. Перша частина «Піній Риму» має назву «Пінії вілли Боргезе». Це замальовка жвавої гри дітей у солдатиків, що

1. Невідомий художник XVI ст. Концерт
2. Ф. Фальчіаторе. Концерт у саду
3. Вілла Боргезе. Рим, Італія
4. Храм Ескулапа на віллі Боргезе

крокують між соснами. Музичні інтонації нагадують галасливі дражнилки, вигуки, пісеньки, що калейдоскопом змінюють одна одну завдяки перегукуванню інструментів.

- ?** Прослухайте «Пінії вілли Боргезе». Які найхарактерніші тембри інструментів ви вирізнили?
- *** Музичний термін «тембр» (характеристика специфічного звучання інструмента або голосу, забарвлення звуку) походить від французького «timbre» — дзвіночок, упізнавальний знак.
- 😊** «Пінії вілли Боргезе» розпочинають анімаційний фільм Волта Діснея «Фантазія-2000», супроводжуючи подорож океаном маленького китеняти. Висловіть думку: як змінилася первинна програма твору в сюжеті мультфільму?

- 5. Музикант на одній з алей вілли Боргезе
- 6. Х. Воґд. Пінії в парку вілли Боргезе

6

🎵 Розучіть з однокласниками/однокласницями австрійську народну «Пісню про Віденський ліс».

Пісня про Віденський ліс
Австрійська народна пісня
(обр. Ж. Колодуб)

Відня ліс, синь небес,
Юність моя.
Дивний світ пишних віт
Свято стріча!

Пастушок взяв ріжок —
Стадо жене.
Із-за хмар — неба дар —
Сонце ясне.

І струмок для квіток
Пісню приніс...
Чарівний, запашний —
Ліс весняний.

І в одвід, як привіт —
Спів солов'я...
Знов наснивсь Відня ліс —
Юність моя.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Створіть презентацію зі світлин одного з відомих парків України: «Олександрія» (Київська обл.), «Софіївка» (Черкаська обл.). Доберіть відповідний музичний супровід до неї із творів класичної музики.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Поясніть походження терміна «тембр».

У чому полягає особливість симфонічної поеми «Пінії вілли Боргезе»?

📖 Дізнайтеся більше, скориставшись електронним ресурсом, про музику, яка звучала в парку Версаль під час правління короля Франції Людовіка XIV.

АЛЕЯМИ ПАРКІВ І САДІВ СВІТУ

? Чи потрібні, на вашу думку, сучасній людині сади й парки? Як вони позитивно впливають на життя міських мешканців/мешканок?

Мистецтво ландшафтної архітектури спрямоване на планування парків, скверів, створення естетичних композицій із рослин та інших природних матеріалів. Ландшафтні архітектори/архітекторки прагнуть зберегти екологічну рівновагу, підкреслювати унікальні риси місцевості, художньо перетворювати простір на гарні куточки природи.

***** Паркове мистецтво виникло близько трьох тисяч років тому в Давньому Китаї. Першими спробами змінити природне середовище на твір мистецтва стали сади біля імператорських палаців, на територіях буддійських монастирів, у маєтках знаті.

Традиційний китайський сад — це втілення філософії власника, його світогляду та розуміння гармонії. Особливе значення в ньому має кожний елемент. Форми, кольори, місця розташування квітів, кущів, дерев, каміння, альтанок, містків ретельно дібрані й сприяють вільному руху позитивної енергії Ци. За вченням Фен-шуй, вона приносить власникові саду та його сім'ї здоров'я й добробут.

1. Імператорський сад Бейхей. Пекін, Китай
2. Павільйон Досконалості в саду Нан-Лянь, спланованому за принципами Фен-шуй. Гонконг, Китай
3. Сад у маєтку Айфорд Менор. Велика Британія. Це один із найкращих творів ландшафтної архітектури в англійському стилі

Тема 1. Митець і глядач. Митець і слухач

1. Палацово-парковий ансамбль Во-ле-Віконт. Франція. Шедевр класичного мистецтва став прообразом майбутньої королівської резиденції Версаль
2. Сад замку Траутмансдорф. Мерано, Італія. Сад розташований в амфітеатрі й спускається терасами з висоти 100 м
3. Парк тюльпанів Кекенхоф. Нідерланди
4. Парк «Веселі Боковеньки». Краснокутськ, Кіровоградська обл.

У європейському ландшафтному мистецтві розрізняють різні стилі садово-паркової архітектури: «англійський», «італійський», «французький».

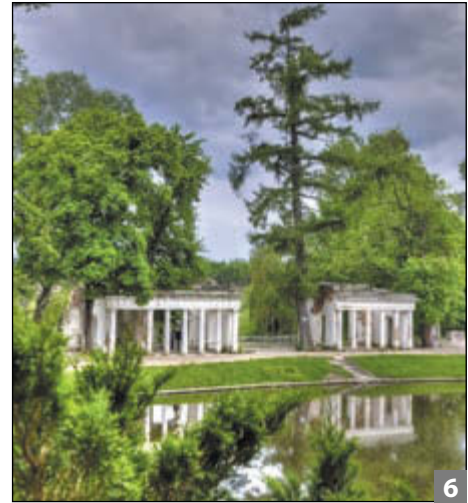
«**Англійський**» сад композиційно наслідує куточок живої природи та не має «геометричного» плану.

Геометрично розпланований «**італійський**» сад для гористої місцевості передбачає застосування в плані терас зі штучними водоймами, каскадами водоспадів, сходинками та фонтанами.

«**Французький**» парк багато прикрашений вишуканою скульптурою, має симетричне, геометрично правильне планування відносно головної осі, зорієнтованої на головну будівлю — зазвичай палац.

? Чи можна розбити італійські парки в пустелі? Які екологічні умови потрібно створити для комфорту рослин?

С **Регулярний парк** — стиль ландшафтної архітектури, твори якого мають геометрично правильне планування, чітку симетричну композицію, елементи правильних форм.

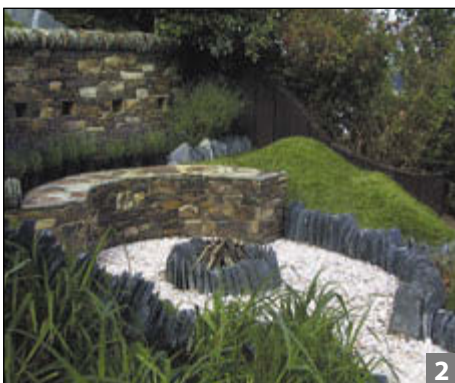
? Розгляньте світлини парків. Поміркуйте і скажіть, риси яких стилів ландшафтної архітектури ви помітили? Придумайте назви до цих паркових локацій.

В Україні існує понад 70 чудових парків. Найвідоміші серед них — «Софіївка» (м. Умань), «Веселі Боковенькі» (Кіровоградська обл.), «Олександрія» (м. Біла Церква).

Парк «Олександрія» пов'язаний з іменем дружини польського графа Ксаверія Браницького — Олександрю. Захоплюючись ландшафтною

5. Парк «Софіївка». Умань, Черкаська обл. Вигляд на головну альтанку та озеро з фонтаном «Змія»
6. Парк «Олександрія». Біла Церква, Київська обл. Один із найбільших творів ландшафтної архітектури Східної Європи
7. Китайський місток у парку «Олександрія»
8. Колоната «Луна» в парку «Олександрія»

1–4. М. Рейнольдс. Сад «Кельтське святилище»

архітектурою в модному наприкінці XVIII — початку XIX ст. англійському стилі, графиня вирішила облаштувати на своїх землях надзвичайно гарний парк і назвала його на честь самої себе.

Генеральний план «Олександрії» виконав французький архітектор Мюффо. Садівники Бартецький, Стане, Вітт, Енс створили чудові паркові композиції, використовуючи лісостеповий ландшафт і природні насадження вікових дубів.

У наш час через типову забудову міста й селища стають схожими одне на одне, втрачаючи індивідуальність. Як зробити так, щоб кожен район, кожен двір мав індивідуальне обличчя? Ландшафтні архітектори й архітекторки працюють над організацією внутрішніх дворів, дитячих і спортивних майданчиків, міських скверів і альтанок для відпочинку.

Чудовими взірцями ландшафтної архітектури є твори відомої ірландської мисткині Мері Рейнольдс. Вона створює міські сади, що нагадують первозданну природу.

Джерелом натхнення для своєї творчості архітекторка називає красу ландшафтів і міфологію Ірландії. У своїх садах мисткиня розташовує кам'яні стіни у формі спіралі «золотого перетину», імітує дикі хащі з простою рослинністю (лісове садівництво), встановлює кам'яні брили в стилі традиційних кельтських споруд, використовує природні форми й неяскраві колірні поєднання.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Зробіть ескіз (або макет) куточка дитячого майданчика або шкільного двору. Оберіть тему творчого проєкту: «Акваріум», «Зоопарк», «Казкове містечко» (народна казка), «Космічний причал». Художні матеріали оберіть за власним бажанням.
- *Варіант 2.* Дайте свій варіант відповіді: у чому полягає різниця між садом і парком. Підтвердіть судження добіркою світлин творів ландшафтної мистецтва.

Видатна особистість у мистецтві

Андре Ленотр (1613–1700) був видатним ландшафтним архітектором Франції XVII ст., його називали «королем садівників». За теорією митця, гарний парк не має походити на ліс. Тож він створював регулярні парки, наслідуючи принципи класицизму: чітка симетрія й упорядкованість у композиції головного та другорядного, ідеальні форми, ритмічні поєднання елементів. За допомогою геометричного планування посадки та стрижки дерев створювалися чіткі архітектурні об'єми. Так завдяки Ленотру садово-паркове мистецтво вперше стало тривимірним.

Творча спадщина видатного архітектора — парки у Во-ле-Віконт, Фонтенбло, Шантіїї, а також замку Сен-Клу та палацу Сен-Жермен. Окрім того, А. Ленотр грав активну роль у розробці плану Парижа, проте його найвидатніше творіння — це, безперечно, сади королівської резиденції — Версаля.

5. К. Маратта. Портрет архітектора Андре Ленотра

6–7. Фонтан і квітник Версальського парку

СКРИНЬКА ПОРАД

Об'єднайтеся з друзями/подругами у творчі групи — невеличкі бюро ландшафтного дизайну.

Виконайте начерки загального плану, природних елементів (кущів, квітників, дерев), конструкцій (лавочки, гірки, пісочниці, гойдалки, каруселі), визначте, з якого матеріалу виробляти.

Продумайте форму деталей, не порушуючи загальної цілісності. Знайдіть колірне рішення всієї форми конструкції.

Пам'ятайте: усі елементи мають відповідати спільній темі, обраному стилю.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- На які три стилі можна поділити європейські парки?
- У чому полягають їхні особливості та відмінності?
- Наведіть приклади взірців ландшафтно-архітектури.

СЦЕНІЧНИЙ ПРОСТІР У МУЗИЧНИХ ВИСТАВАХ

? Які вистави називають музичними? Назвіть жанрові особливості опери, балету, оперети, мюзиклу.

У всіх вистав музичного театру є спільне — невід’ємність музики й дійства. У центрі сценічної дії — акторська гра, організована простором сцени. Важливо, щоб декорації відповідали задуму режисера/режисерки, зливаючись із музикою, танцем, акторською грою.

Сценічний костюм також підсилює виразність персонажа та сценічної дії. Освітлення у виставі, подібно до музики, змінюється в часі, підсилює музичний розвиток, додає виразності персонажам. Нині постановники використовують можливості цифрового оформлення.

1. Сцена з балету Л. Мінкуса «Дон Кіхот»
2. Сцена з опери Дж. Россіні «Севільський цирульник»
3. Сцена з мюзиклу «Пітер Пен» дитячого театру «FantaziaNew» (кер. Т. Погребняк). Київ
4. Сцена з оперети Й. Штрауса «Летюча миша»

Зауважте: в балеті творчий задум утілений мовою танцю, для нього потрібна вільна сцена. Костюм має бути легким, дозволяти виконавцеві/виконавиці виразно рухатися, й водночас передавати ідею вистави.

? Розгляньте світлини музичних вистав. Опишіть характер музики, що, на вашу думку, має супроводжувати їх. Як ці судження підтверджуються колірними рішеннями декорацій та освітлення сцени?

Взаємодія музики й декорацій збагачує естетичне сприйняття глядачів і глядачок, занурюючи їх в унікальний світ театральної вистави. У результаті створюється гармонійне поєднання мелодій і зорових образів, які разом впливають на почуття й уяву аудиторії, роблячи театральне дійство неповторним і захопливим.

У репертуарі Національного академічного театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка перлиною серед світових шедеврів є опера М. Лисенка «Тарас Бульба». На початку вистави події розгортаються в Києві, на майдані перед Братським монастирем, де Кобзар розповідає про героїчне минуле. Оперну драму відкриває увертюра, в якій звучить тема української народної пісні «Засвіт встали козаченьки».

с *Увертюра* — це оркестровий вступ до опери, балету або оперети, що зазвичай побудований на основних музичних темах і вводить в атмосферу вистави.

5

5. Микола Лисенко

6–7. Сцени з опери М. Лисенка «Тарас Бульба»

6

7

СКРИНЬКА ПОРАД

Складіть сюжетну історію, яку навіть музику.

Виконайте начерки або опишіть сценку.

Презентуйте творчий доробок на уроці, додавши до нього аудіозапис музичного твору.

? Прослухайте увертюру до опери «Тарас Бульба» й пісню «Засвіт встали козаченьки» у виконанні Національної капели бандуристів України. Порівняйте свої враження від хорового й симфонічного звучання.

😊 Перегляньте відеофрагмент початку опери «Тарас Бульба». Як підкреслюють виразність музики М. Лисенка декорації, в яких відтворено старовинну українську архітектуру?

У постановці опери композитора І. Небесного «Лис Микита», створеної за сюжетом казки І. Франка, використано елементи світлового шоу, циркових номерів, електроакустичні ефекти поруч із трембітою, цимбалами, бандурою.

? Перегляньте фрагменти опери «Лис Микита». Наскільки сучасною є в постановці опери казка Івана Франка?

💬 Чи можна «слухати» балет? Поділіться думками з однокласниками/однокласницями. Обґрунтуйте власні судження прикладами зі знайомих вистав.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

1. Сцена з опери «Лис Микита»
(Львівська опера)

Об'єднайтеся з друзями/подругами в групі. Послухайте музичні твори українських композиторів

(за вибором): В. Сильвестров «Нічна серенада»; Н. Нижанківський «Вальс»; М. Лисенко, фрагмент Рапсодії №2 «Думка-шумка». Виконайте творчий проєкт.

Оберіть із друзями твір (або використайте запропоновані) як музичну основу для мінівистави.

1. Складіть сюжетну історію, яку навіює музика.
2. Дайте поради художникові щодо сценічного простору відповідно до задуму своєї мінівистави.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Поясніть поняття «сценічний простір». Які елементи він охоплює?
- Які особливості жанрів музичних вистав мають бути враховані під час організації простору сцени?

Видатна особистість у мистецтві

Микола Віталійович Лисенко (1842–1912) — знакова постать для української культури. Лисенко є фундатором української національної професійної музики: автором опер, інструментальних, вокальних, хорових творів, диригентом, видатним фольклористом, засновником Музично-драматичного інституту. Його твори вражають чуттям національної гордості та любов'ю до рідної землі. А опери «Тарас Бульба» й «Наталка Полтавка» здобули світового визнання як взірці національного мистецтва.

Микола Лисенко був талановитим педагогом, який виховав плеяду видатних музикантів, що продовжили його справу утвердження національної самобутності української музики.

Усе ж найважливіше те, що як громадський діяч Микола Віталійович Лисенко все життя відстоював право української музики на світове визнання.

Ім'я Лисенка носить Львівська національна музична академія, Колонний зал Національної філармонії України, Харківський національний академічний театр опери та балету тощо.

2. О. Ковальов і В. Гнездилов. Пам'ятник Миколі Лисенкові в Києві

АРХІТЕКТУРНІ ОБРАЗИ НА ТЕАТРАЛЬНІЙ СЦЕНІ. ДЕКОРАЦІЇ

? Чи погоджуєтеся ви з тим, що театральна споруда зазвичай одна з найкрасивіших будівель міста? Обґрунтуйте свою відповідь.

Вистава створюється художніми засобами кількох мистецтв. Не менш важливими, ніж художнє слово або акторська гра, є художнє оформлення, завдяки якому виникає ілюзія місця дії. Виразне художнє середовище і є результатом творчості художників/художниць, які задіяні в постановці вистави. Декорації підсилюють режисерську ідею вистави.

с Декорації — це об'ємне живописне або архітектурне зображення місця та обстановки дії спектаклю. Вони доповнюють образ, який створюють актори/акторки на сцені.

У виготовленні декорацій задіяні живопис, графіка, архітектура, а також важливу роль відіграють освітлення, сценічна техніка, проекція та інші виражальні засоби. Розрізняють три види декорацій: **м'які** (намальовані на великому полотні тканини), **жорсткі** (виготовлені з легких дерев'яних конструкцій, цупкого картону, фанери) та **проекційні** (світлові, виведені за допомогою комп'ютера та проектора на екран, що позаду сцени).

? Розгляньте декорації до вистав. Схарактеризуйте їх за видом. У якій декорації задіяні два види?

1. Створення декорацій до вистави в цеху сценографії
2. Сцена з казкової вистави «Рапунцель» (реж. Е. Берд)
3. Сцена з балету А. Адана «Жізель»

Театрально-декораційна творчість, або сценографія, — це галузь образотворчого мистецтва.

Спочатку майстрами/майстринями сценографії створюються ескізи або макети театральних декорацій. Вони вважаються самодостатніми творами мистецтва, оскільки вирізняються авторським стилем і своєрідністю. Сценографічна творчість передбачає, що художник/художниця добре знається на художній літературі, історії театру, володіє вміннями із живопису, скульптури, графіки, декоративно-прикладного мистецтва. Також для роботи над виставою потрібні інженерно-технічні знання.

Вивчаючи зміст п'єси, майстер/майстриня сценографії добирає матеріали з різних джерел: енциклопедій, музейних експозицій, історичних пам'яток та ін. Майстри/майстрині сценографії втілюють у декораціях режисерські ідеї.

? Про що розповідають декорації (місце події, очікувана подія або свято, напруженість моменту, пора року тощо)? Яку атмосферу створюють або підсилюють архітектурні елементи декорацій? Як художники/художниці використовують повітряну перспективу для створення ілюзії простору?

Театральна декорація складається з багатьох частин. Це обрамлювальні елементи, завіси, об'єкти, що розташовані на сцені. Вони створюються за допомогою зображень і об'ємних деталей. Історія сценографії відображає науковий прогрес. Сучасні митці мають в арсеналі комп'ютерні програми для створення проєктів будь-якої складності. Художники й художниці використовують відеопроєкції, електронні декорації з мультимедійними

4. Проекційна декорація від Nina Dunn Studio до казкової вистави «Попелюшка»
5. Сцена з казкової вистави «Пряникова хатинка» (реж. Т. Блейк)
6. Сцена з балету Дж. Талбота «Аліса в Дивокраї»
7. Вистава К. Міллера «Еміль і детективи»

Тема 1. Митець і глядач. Митець і слухач

екранами, конструктивні елементи з дистанційним управлінням.

Важливим для оформлення простору на сцені є світло. Його потужність, колір, динаміка і темпоритм допомагають виділити головне, посилити враження глядачів/глядачок.

* Тривалий час театральна декорація сприймалася лише як фон для розгортання дії на сцені. Художники-декоратори не мали стосунку до театральних професій, а виконували у своїх майстернях замовлення на виготовлення кольорових задників (картин природи, міських краєвидів, інтер'єрів). Такі полотна в театрі могли використовувати для різних вистав.

Тривимірні конструкції з'явилися лише наприкінці XIX ст. Об'ємні декорації почали передавати плановість, поглиблюючи простір, збагачуючи його більшою кількістю предметів.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Уявіть себе театральним декоратором/декораторкою. Виконайте один із творчих проєктів (за вибором).

1. Макет тривимірної декорації до вистави В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта». 1888 р.
2. Ф. Шаперон. Ескіз декорації до вистави В. Шекспіра «Ромео і Джульєтта». 1873 р.

- *Варіант 1.* Створіть за допомогою відомих вам комп'ютерних програм ескіз задника до умовного спектаклю «Берег Світла й Добра» або «Біля Синіх зірок». Намалуйте лінійну композицію задника, використовуючи архітектурні мотиви.

Розфарбуйте спочатку великі фрагменти зображення (вранішнє небо, космічний простір, міжгалактичні траву, море, галявину) і поступово переходьте до дрібних деталей.

- *Варіант 2.* Виконайте в 3D-аплікації ескіз театральної декорації з архітектурними мотивами до літературного твору, який зараз вивчаєте на уроках літератури.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

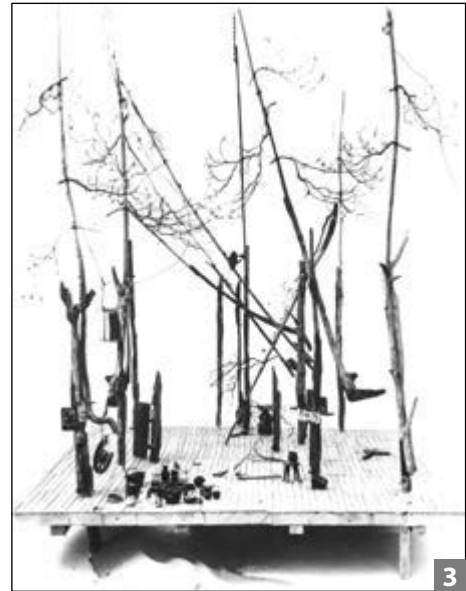
- Яку роль відіграють декорації в театральній виставі?
- Якими художніми навичками мають володіти майстри/майстрині сценографії?
- Чому освітлення також є невід'ємною складовою декорацій?

Видатна особистість у мистецтві

Данило Лідер (1917–2002) — видатний український сценограф, декоратор, педагог. Його творчість пов'язана з київськими театрами — Національним театром оперети, Національним академічним драматичним театром імені Івана Франка. Майстер заснував школу сценографії. За своє життя Данило Лідер оформив понад 150 вистав.

Митець вважав, що вистава — не просто розвага, а чарівне дзеркало, в якому людина може побачити й краще зрозуміти себе. Для цього вона має «потрапити» в живу атмосферу театрального дійства. Саме тому площинні декорації майже не цікавили Лідера. Він створював об'ємні художні конструкції, і кожний предмет на сцені, як актор, грав свою роль, привертаючи увагу глядачів/глядачок.

3. Д. Лідер. Макет до вистави «Таке довге, довге літо» за п'єсою М. Зарудного
4. Д. Лідер. Макет до вистави «Сорочинський ярмарок» за твором М. Гоголя
5. Д. Лідер. Макет до вистави «Пора жовтого листя» за п'єсою М. Зарудного

Тема 2. ТВОРИМО МИСТЕЦТВО РАЗОМ

Бути творчою особистістю не завжди означає вміння, наприклад, гарно малювати або грати на якомусь музичному інструменті. Розуміти й відчувати красу творів, мати гарний художній смак — це співтворчість із майстрами/майстринями, які подарували світу диво мистецтва. Без відкритого серця, уважного погляду його творіння лишались би німими.

Коли ми слухаємо музику, розглядаємо картини та скульптури, дивимося вистави або кінофільми, то долучаємося до творчого процесу разом із авторами/авторками цих творів. Щоразу їх споглядання, слухання та розмірковування над ними роблять мистецтво живим і особливим. Наші уява, емоції та враження додають щось нове навіть найвідомішому шедевр мистецтва, оскільки ми сприймаємо його по-своєму. Отже, кожен із нас, подорожуючи світом мистецтва, додає власних барв і змісту чудовому творінню.

Електронний
інтерактивний
додаток

МУЗИКА В ІНТЕР'ЄРІ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ОБРАЗУ ЛЮДИНИ

? Чи можна за музичними вподобаннями людини скласти її портрет?

Чи звучить музика, коли ви виконуєте домашні завдання, займаєтеся домашніми справами або творчістю?

У музичного мистецтва є дві царини існування. Одна — місця, де воно оживає серед великого загалу слухачів/слухачок. Це урочистий простір храмів, пишні зали палаців, театральні підмостки ошатних театрів, концертні зали. Друга царина — затишні вітальні й кімнати, де музика є окрасою життя й побуту людини, відображенням творчих уподобань і душевних станів її дружнього кола.

Раніше музику, яка призначалася для виконання в невеликому колі слухачів/слухачок, називали камерною. Слово «камера» має латинське походження й означає «кімната, палата».

1. Ю. Шмід. Виступ Франца Шуберта (Шубертіада)
2. Х. Пінггера. Музичний салон

Тема 2. Творимо мистецтво разом

1. В. А. Рідер. Портрет Франца Шуберта

? Розгляньте світлини. Визначте назви ансамблів за кількістю виконавців. Чи повною мірою буде виражено ідею камерного твору, якщо він звучатиме у величезному палаці або в концертній залі, що вміщує кілька тисяч слухачів?

с **Камерна музика** — вокальна, інструментальна або вокально-інструментальна музика, створена для виконання малим складом музичних інструментів у невеликих приміщеннях.

Нині камерна музика залишила салони й вітальні. Для неї відкриті великі концерні зали, громадські парки, радіостанції та навіть віртуальні інтернет-студії. Незмінним залишилося її традиційне виконання усталеним музичним колективом. Проте навіть у величезному загальні слухачів/слухачок камерні твори зберегли головне: вони звертаються до серця кожного з нас і обов'язково знаходять відгук.

? Послухайте пісню Ф. Шуберта «Ave Maria» у камерному та симфонічному звучанні. Чи змінюється образ камерного твору, якщо його перекласти для симфонічного оркестру? Обґрунтуйте свою відповідь.

Скласти уявлення про особистості видатних музикантів/музиканток допомагають екскурсії до меморіальних музеїв, у яких відтворені інтер'єри помешкань, деталі побуту митців і мисткинь.

? Розгляньте світлини інтер'єрів із музеїв видатної українки Соломії Крушельницької. Поміркуйте, що розповідають експонати про особистість співачки. Укажіть деталі інтер'єру, що підтверджують вашу думку.

У яких громадських місцях і з якого приводу звучання фонові музики є доречним? Чи може вона звучати в транспорті, читальному залі бібліотеки, кав'ярні? Обґрунтуйте свої судження.

Людина може музикувати наодинці із собою, вслуховуючись у свої переживання, для задоволення. Або ж музикувати для близьких людей, наприклад, співаючи колискову або граючи на гітарі улюблені мелодії. Таке домашнє музикування отримало назву — «бідермаер». Його традиції були започатковані в XIX ст.

2. Соломія Крушельницька
3. Меморіальний музей С. Крушельницької. с. Біла, Тернопільська обл.
- 4-5. Меморіальний музей С. Крушельницької. Львів

С **Парафраз (із грецької «переказ»)** — у музиці інструментальна п'єса, яка «переказує» оперні або пісенні мелодії. Автори/авторки парафразів наче коментують музичну тему іншого автора, застосовуючи імпровізаційні прийоми.

***** Якщо камерна музика — це музика «кімнатна», то чи існує музика «меблева»? Виявляється, що так. Цей незвичайний жанр придумав на початку ХХ ст. французький композитор Ерік Саті. Митець назвав свій винахід «музикою шпалер», адже вважає, що її не треба слухати спеціально, вона створює певний гармонійний звуковий фон. Цікаво, що твори «меблевої музики» звучать у постійному повторенні одного або кількох мотивів і не обмежені часом для виконання.

? Послухайте романс А. Кос-Анатольського «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» (на вірші І. Франка) та парафаз О. Козаренка. Яку роль у створенні музичного образу відіграє імпровізація в парафразі? Можливо, ви також імпровізуєте, співаючи або танцюючи?

ЗАВДАННЯ

Розкажіть про ідеальний «музичний» інтер'єр у вашій уяві. Які саме музичні інструменти або музичні пристрої він містить?

1. Р. Касас. Портрет композитора Еріка Саті
2. Олександр Козаренко виступає на XXXIV Музичному фестивалі імені А. Кос-Анатольського. 2020 р.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Складіть шортлист музичних творів класичної камерної музики для осінньої прогулянки парком. Презентуйте свій творчий доробок у класі.
- *Варіант 2.* Складіть для мистецького словника власне визначення фонові музики. Опишіть кількома реченнями її художні особливості.

 Розучіть «Колискову Квітославі», яку присвятив своїй донечці лідер гурту «Друже Музико» Максим Трубніков.

Колискова Квітославі

Вірші й музика Максима Трубнікова

Тихий вечір прийшов,
Звеселив і пішов,
За ним нічка прийшла,
Ось і спати вже пора.

Навкруги позіхай,
Оченьята закривай,
Треба добре відпочити,
Ранок з днем знов запросити.

Засинай, баю-бай,
У світ чар поринай.
Розмалюй свої сни,
В казку друзів запроси.

Баю-бай, засинай,
Уві сні розквітай,
У чарівних снах здійсни
Все, що так бажаєш ти.

Потихеньку засни,
Хай насняться добрі сни,
На перетині епох
З мамою мандруймо втрюх.

Ніжний ангел, очей
Не зведем впродовж ночей,
Бо зростаєш що є миті,
Хочеться їх всіх вловити.

Засинай, баю-бай,
У світ чар поринай.
Розмалюй свої сни,
В казку всіх нас запроси.

Баю-бай, засинай,
Уві сні розквітай,
У чарівних снах здійсни
Все, що так бажаєш ти.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Що таке камерна музика? У чому її особливості?
- Поясніть значення слова «парафраз» у музиці.

 Дізнайтеся більше про видатну оперну співачку Соломію Крушельницьку, скориставшись електронним додатком. Здійсніть віртуальну подорож її меморіальним музеєм у Львові.

ІНТЕР'ЄР ЯК ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР ЛЮДИНИ

? Чому ми не плутаємо офіс ІТ-фахівця з кабінетом лікаря? Чим відрізняються приміщення житлового будинку від готельних?

Розмаїття художнього простору, створеного людиною, стосується не лише зовнішнього вигляду архітектури — *екстер'єру*. Приміщення, розташовані всередині будівель, також є простором, який людина завжди прагнула зробити зручним і красивим.

У школі, вдома, у поштовому відділенні, кав'ярні, театрі, офісі — скрізь ми потрапляємо в середовище, що називається *інтер'єр*. Для того щоб ми почувалися в приміщенні комфортно, інтер'єр має відповідати його призначенню.

1. Вітальня в будинку архітектора Ле Корбюз'є. Марсель, Франція
2. Дизайн салону модного одягу CHANEL від дизайнера П. Марино
3. Проєкт інтер'єру дитячої художньої студії

ВИДИ ІНТЕР'ЄРІВ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

Житловий	Громадський	Промисловий
Призначений для мешкання людей	Призначений для спілкування, навчання, обслуговування, харчування, торгівлі та ін.	Призначений для роботи людини, виробництва

Для торгової зали потрібні просторі проходи та обладнані вітрини, для кав'ярні — затишна атмосфера, для майстерні або театрального цеху бутафорії й декорацій — простір і гарне освітлення.

? Проаналізуйте різні види інтер'єрів. Які емоції вони викликають у вас?

Яскравих індивідуальних рис приміщенню надає стиль інтер'єру та дизайн предметів, що є в ньому. Зокрема, щоб надати інтер'єру національного характеру, використовують матеріали, кольори, елементи декору, які відповідають традиціям певного народу або регіону світу.

Український стиль є добре пізнаваним і може прикрасити будь-яке приміщення. Характерними рисами українського народного стилю є природні кольори (білий, теплий коричневий, червоний), а декоративними елементами — вишиті рушники, багаті національними візерунками килими, предмети керамічного посуду, декоративні кахлі, дерев'яні вироби.

С *Інтер'єр* — в архітектурі — внутрішній простір будівлі; у живописі та графіці — зображення внутрішнього простору будівлі.

«Портрет приміщення» — так зазвичай називають інтер'єрний живопис. Його твори можуть передати як затишок, тишу кімнати, так

4. Традиційний інтер'єр української оселі. Музей народної архітектури та побуту в Пирогові. Київ

5–6. Інтер'єри в українському стилі другої половини ХХ ст. Музей народної архітектури та побуту в Пирогові. Київ

7. Інтер'єр сучасного ресторану в українському стилі

Тема 2. Творимо мистецтво разом

і розкіш, парадну пишноту зали або творчий безлад художньої майстерні.

На перший погляд, намалювати інтер'єр просто. Але насправді цей жанр потребує значної майстерності. Велику роль у ньому відіграють композиція, гра світла й тіні, перспектива, детальне зображення предметів.

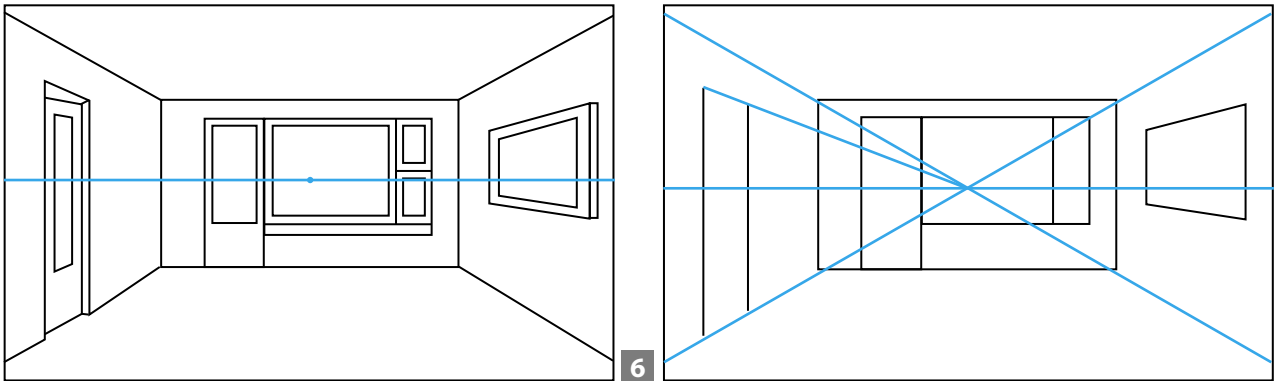
? Визначте особливості композицій інтер'єрів за перспективою. Поміркуйте, де на картинах розташоване джерело світла.

с **Фронтальним** зображенням інтер'єру називають перспективне зображення, у якому одна зі стін розташована паралельно площині картини.

1. К. Ларсон. Обов'язкове читання
2. Л. Брук. Зал у палаці Шлайсхайм
3. В. Кричевський. Внутрішній вигляд хати в Харкові.
4. К. В. Холсе. Роздуми
5. М. Е. Бест. Художниця за роботою

Види перспективного зображення належать до особливостей візуальної грамотності. Не знаючи їх, важко правильно передати на площині глибину простору. Якщо в композиції зображено

три стіни, одну з яких ми бачимо перед собою, частину стелі та підлоги, значить, приміщення зображено **фронтально**.

Щоб фронтально зобразити інтер'єр кімнати — коли видно три стіни, частину стелі та підлоги, — доцільно користуватися правилами побудови лінійної перспективи з однією точкою сходження всіх прямих.

❏ Чи можливі поєднання в приміщенні різних за призначенням видів інтр'єру? Проаналізуйте приміщення готелю, музею-оселі митця/мисткині, модного ательє, акторської гримерної кімнати.

6. Схема фронтальної побудови інтер'єру

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Виконайте ескіз інтер'єру дитячої кав'ярні «Ласунка» або «Банка варення» в традиційному українському стилі. За зразок оберіть національні інтер'єри старовинних українських осель.
- *Варіант 2.* Виконайте ескіз інтер'єру дитячої ігрової кімнати «Джуманджі» або «Піратська бухта». Використайте у своїй творчій роботі зображення природних форм (тропічні рослини, морське каміння), а також яскраві візерунки.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Поясніть, що таке інтер'єр в архітектурі та в живописі.
- Назвіть і схарактеризуйте види інтер'єру. Наведіть приклади приміщень.
- Який вид перспективи доцільно застосовувати для фронтальної побудови інтер'єру?

СКРИНЬКА ПОРАД

Роботу розпочніть із визначення лінії горизонту. Позначте на ній точку сходження всіх прямих; усі паралельні між собою лінії, що зорово віддаляються від нас у глибину, обов'язково зійдуться в цій точці. Намітьте в центрі аркуша прямокутник, що окреслюватиме розміри протилежної стіни. Від точки сходження через кути цього прямокутника проведіть діагональні прямі лінії, що окреслять площини стін, стелі, підлоги. Орієнтуючись на точку сходження та за допомогою допоміжних ліній намалюйте вікно, двері й меблі. Намагайтесь уникати в малюнку надмірної кількості кольорів і дрібних об'єктів — вони «розіб'ють» інтер'єр, він здаватиметься захаращеним.

- 1–2. Мовою жестів і мімікою можна змалювати будь-яку емоцію
3. Білий грим робить образ міма універсальним (знеособленим), а вираження емоцій на обличчі — яскравішими

ТЕАТР ПАНТОМІМИ. ДРУЖНІЙ ШАРЖ В ІНТЕР'ЄРІ СЦЕНИ

? Чи помічали ви, як під час емоційної бесіди співрозмовники/співрозмовниці підсилюють слова жестами або мімікою для виразнішого донесення думки?

Іноді для того, щоб про щось розповісти, не потрібне мовлення. Рухи, жести, міміка можуть виявитися настільки виразними, що здатні схвилювати або розсмішити нас без жодного вимовленого слова.

Такі пластичні інтонації притаманні театру пантоміми. Виразові засоби пантоміми є елементами художньої мови хореографії, деяких жанрів циркового мистецтва і, звичайно, театрального. Окремим різновидом є театр пантоміми.

с *Пантоміма* — це різновид акторського мистецтва, у якому образи персонажів створюються за допомогою пластичних і виразних рухів тіла й міміки, без слів.

Для цього виду театрального мистецтва потрібні особлива спостережливість і фантазія. Як і будь-який актор/акторка, мім знаходить «матеріал» для створення образів у нашому житті. Бачити людей, як то кажуть, «наскрізь», помічати сутність характерів, особливості поведінки — саме це є основою акторської майстерності в пантомімі.

***** Видатним мімом ХХ ст. був французький актор Марсель Марсо, якого називали «генієм безмовності». Він створив унікальний сценічний образ сумного клоуна Біпа з незмінним білим гримуванням обличчя в старенькому тільнику й капелюсі. Розповідаючи про свою творчість, Марсо так визначив її зміст: «Я намагаюся пролити трохи світла на тіні людини, ураженої своїм болем».

? Перегляньте пантоміму М. Марсо «У французькій кав'ярні». Поміркуйте: чи можна уявити інтер'єр кав'ярні, де розгортається сюжет?

Пантомімою можна розповісти різні історії — від драматичних і ліричних до гумористичних. Якщо на сцені немає декорацій, на місце події можуть указувати окремі деталі або навіть акторські рухи.

Чим схожі творчість мімів і артистів/артисток інших театральних жанрів? Їхню творчість споріднюють дотримання певних правил акторської майстерності, подібні методи для створення образів, спільне завдання — справити емоційне враження на глядачів/глядачок. Проте є і суттєві відмінності.

Драматичний актор/акторка у своїй творчості використовують художнє слово, тоді як творчість міма безмовна. У балетній виставі також персонажі мовчать, використовуючи мову пластичних рухів. Але балет неможливий без музики, без відповідної їй танцювальної пластики. А в пантомімі дійство можливе й без звукового супроводу. Якщо музика стає необхідним елементом сценки, то відіграє в ній не провідну, а допоміжну роль.

с Шарж (із франц.— «перебільшення») — це зображення особи або явища в жартівливій манері, де збережена зовнішня схожість, але навмисно підкреслені найяскравіші риси.

4

5

4–5. Марсель Марсо в образі Біпа

6. Київський театр клоунади й пантоміми «Мімірічі»

7. Актор пантоміми створює театралізований шарж

6

7

1. Ч. Чаплін поруч із ляльковим двійником свого персонажа — щиросердного дивака Чарлі
2. Дж. Хейл і Ч. Чаплін у фільмі «Золота лихоманка»

😊 Перегляньте в мережі Інтернет виконання твору американського композитора Л. Андерсена «П'єса для друкарської машинки з оркестром». Опишіть шаржевий образ музиканта, створений за допомогою пантоміми й музичного твору.

У кінематографі в ХХ ст. розквітом мистецтва пантоміми вважається епоха німого кіно. Провідним образом є маленький добряк, безкорисливий «волоцюжка» Чарлі, який зустрічається в багатьох фільмах свого автора й виконавця — видатного режисера й актора Чарльза Спенсера Чапліна.

? Перегляньте в мережі Інтернет німий фільм Ч. Чапліна «Золота лихоманка». Поміркуйте, завдяки яким акторським знахідкам і засобам художньої виразності пантоміми виконавцям і виконавицям ролей удалося створити яскраві характери.

🎵 Повторіть Колискову М. Трубнікова. Спробуйте «розповісти» її засобами пантоміми.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Запропонуйте невелику театралізовану сценку в пантомімі. Доберіть відповідний музичний супровід для неї.

- *Варіант 1.* Створіть пластичними рухами та мімікою дружній шарж до образу улюбленого персонажа книги або кінофільму.
- *Варіант 2.* Створіть театралізовану сюжетну композицію на одну з тем: «Суперечка й примирення», «Пришиття гудзика», «Наукове відкриття» або власну.
- *Варіант 3.* Об'єднайтеся в пари. Передайте за допомогою пантоміми зміст українського прислів'я: «Поділена радість подвійна, а поділене горе вдвічі менше».

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

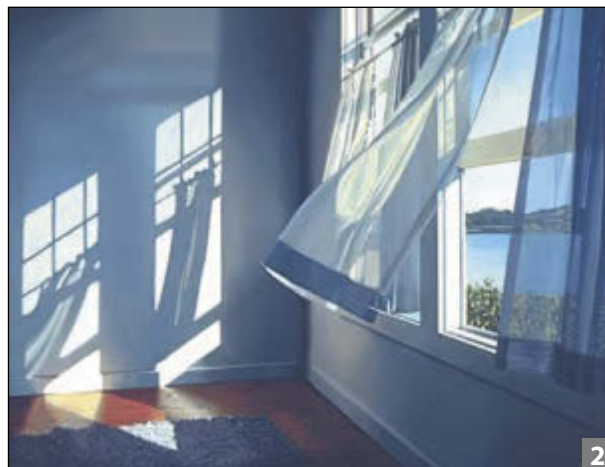
- Поясніть, що таке пантоміма.
- Які засоби художньої виразності використовують актори/акторки пантоміми. Чому їм не потрібні слова, щоб передати характери своїх персонажів?
- Порівняйте акторську майстерність у пантомімі, драматичному театрі й балеті.

3. Будучи сам шаржевим персонажем, Чарлі з добрим гумором змалював негаразди шукачів золота на шляху до збагачення

СКРИНЬКА ПОРАД

Проведіть у класі творчу гру «Загадковий портрет». Один із-поміж вас — актор/акторка пантоміми, а решта — глядачі й глядачки. Виконавець/виконавиця в жартівливій формі змалює рухами й мімікою образ, інші мають упізнати цей портрет.

ІНТЕР'ЄР ЯК ЖИТТЄВИЙ ПРОСТІР ЛЮДИНИ: ПРОДОВЖУЄМО ЗНАЙОМСТВО

? Як можна розуміти слова бельгійського архітектора Віктора Орта: «Будинок має пасувати його власникові, як бездоганно скроєний одяг»?

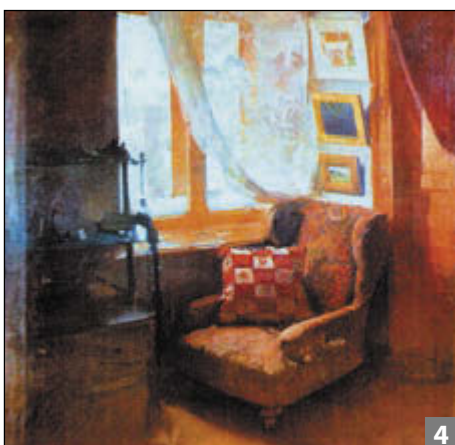
В образотворчому мистецтві існують жанри, що розкривають внутрішній світ людини, її характер. Безумовно, головним серед них є портрет. Але розповісти про особистість може й простір, у якому вона мешкає. Тож не дивно, що в живописі визначився цікавий й особливий жанр інтер'єру.

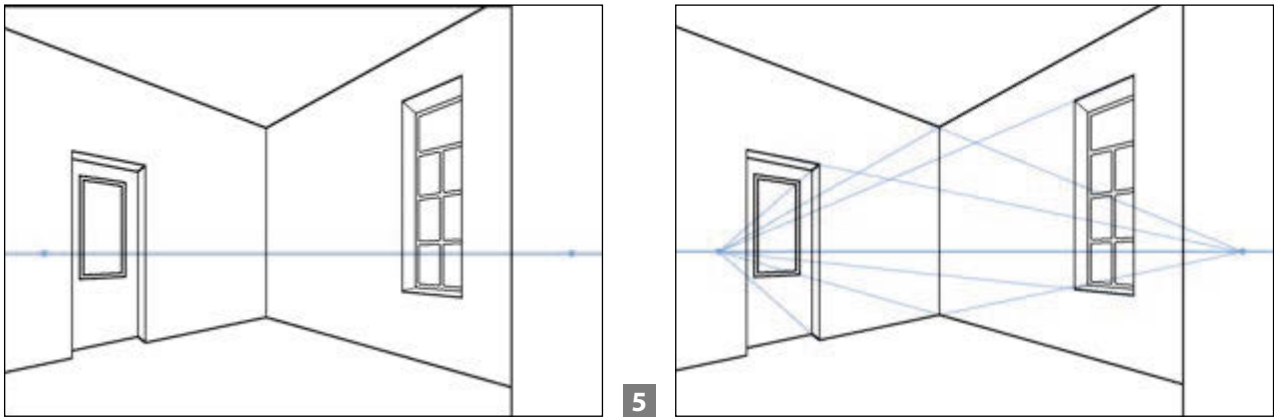
Житловий інтер'єр — це портрет людини, яка в ньому живе. Він може розповісти про характер господаря/господині, про їхні захоплення і смаки.

Добре продуманий, цікавий, оригінальний, комфортний, створений для навчання, роботи та відпочинку інтер'єр нікого не залишить байдужим.

? Розгляньте твори. Що можуть розповісти речі, зображені на картинах, про особистості господарів/господинь: їхні характери, уподобання, звички? Розгляньте перспективну побудову інтер'єру кожного твору.

1. С. Дарбішир. Кімната з каміном
2. Еліс Далтон Браун. Літній бриз
3. Л. Кемпбелл Тейлор. Інтер'єр
4. П. Левченко. Інтер'єр із кріслом

В оформленні інтер'єру можливі несподівані поєднання предметів і кольорової гами; тому часто використовується принцип «деталь замість цілого». Річ насправді відіграє домінуючу роль в оформленні внутрішнього простору приміщення.

Зображувати інтер'єр можна не тільки у фронтальному положенні. Якщо в композиції зображено дві стіни і вони розташовані одна до одної під кутом — це кутова перспектива інтер'єру, або ракурс.

С **Ракурс** — це погляд на предмет під певним кутом або вигляд різних предметів із певної точки зору.

Якщо площини стін і різні предмети розташовані в інтер'єрі під різними кутами до площини картини, тоді при зображенні користуються

5. Схема кутової побудови інтер'єру
6. Г. Курбе. У майстерні художника

1. А. Матісс. Майстерня художника
2. М. Оллі. Оселя

СКРИНЬКА ПОРАД

Дотримуйтеся послідовності виконання побудови інтер'єру в кутовому положенні з двома точками сходження.

Визначте лінію горизонту. Позначте дві точки сходження, які розташовуються на лінії горизонту, але хоча б одна з них має бути за межами окресленого простору малюнка. Визначте розміщення та висоту кута в інтер'єрі. Це вертикальна лінія, яка окреслює перетин стін.

Проведіть прямі з точок сходження через точки кута, щоб отримати простір кімнати, у якій верхня площина — це стеля, нижня — підлога, а бокові — це стіни.

Лінії вікон, дверей, шафи, стола, якщо їх продовжити, мають також зійтися в точках сходження, що й лінії підлоги, стелі.

Закінчіть роботу в кольорі.

лінійною перспективою з двома точками сходження. Основне правило цього способу зображення полягає в тому, що паралельними в перспективі зображуються тільки вертикальні лінії.

У жанрі інтер'єру художники/художниці показують розмір, оформлення та призначення приміщення, передаючи атмосферу історичної епохи, національну належність і суспільний статус його мешканців. Цей жанр якнайкраще відображає образ людини, демонструючи світ речей, що її оточують.

? Розгляньте твори. У якого з них фронтальна побудова композиції, а в якого — кутова? Який вам здається складнішим і виразнішим? Обґрунтуйте свою думку.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Зобразіть улюблений куточок кімнати у своїй оселі.
- *Варіант 2.* Виконайте ескіз оформлення куточка для юного дослідника або зірки телешоу, застосуйте принцип «Деталь замість цілого».
- *Варіант 3.* Разом із друзями/подругами створіть начерки інтер'єрів «Затишок української оселі». Передайте в начерках побут народного житла. Презентуйте свій творчий доробок у класі.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Розкажіть про місце або призначення житлового інтер'єру в живописі.

- Що таке ракурс?
- Розкажіть про особливості лінійної перспективи, якою користуються при зображенні інтер'єру, коли площини стін та різні предмети розташовуються під різними кутами до площини картини.

Видатна особистість у мистецтві

Маргарет Оллі (1923–2011) — відома австралійська художниця. Її талант розкрився в жанрах натюрморту та інтер'єру. За життя мисткиня провела понад дев'яносто персональних виставок.

Користуючись своєю популярністю, Оллі присвятила життя благодійності, заснувавши фонд власного імені, який підтримував регіональні художні галереї Австралії. А 2006 р. художниця зробила надзвичайно щедрий подарунок Художній галереї Нового Південного Вельсу — понад 130 творів. Серед подарованих громаді картин є шедеври таких знаних митців, як П. Пікассо, П. Сезан, П. Боннар.

Художній спадок Маргарет Оллі набув статус національного надбання Австралії.

3. Маргарет Оллі

4. М. Оллі. Жовта кімната ввечері

5. М. Оллі. Волошки й груші

Тема 3. МИСТЕЦТВО — ДОКУМЕНТ ДОБИ

Мистецтво завжди пов'язане із життям людей; воно гостро реагує на переживання кожним народом подій, що впливають на його долю. Ці переживання втілюються в різних видах і жанрах художньої творчості.

Звучання музики, образи живопису та скульптури, архітектурні пам'ятки — у них вкарбувалась історія. Так мистецтво стає оберегом пам'яті. А сучасне мистецтво — це віддзеркалення сьогодення, у якому митці та мисткині художньою мовою висвітлюють смаки, духовні запити, проблеми, сподівання й прагнення нашого часу.

Минають століття, мистецтво веде безперервний літопис буття людства від найдавніших епох донині. Головний секрет цього літопису в тому, що творчість завжди дає відповіді на вічні теми, які хвилюють людину в будь-які часи.

Електронний
інтерактивний
додаток

МУЗИКА ЯК ВІДГУК НА ІСТОРИЧНІ ПОДІЇ

? Чому деякі твори мистецтва ми сприймаємо як важливі історичні пам'ятки? Чим вони цікаві?

Напевне кожен із нас любить захопливі та цікаві розповіді про минувшину. Славетні (або трагічні) події та імена давнини назавжди лишаються в народній пам'яті. Сюжети історичних подій стають основою для чудових творів мистецтва, немов знову оживають у музиці, живописі, скульптурі, виставах.

Найвизначнішою властивістю музичного мистецтва є те, що воно виражає всю палітру людських почуттів. Музика польського композитора Фридерика Шопена вирізняється свободою та насиченістю художньої мови й розвитком, новим «прочитанням» таких камерних жанрів, як прелюдія або етюд.

1. М. Залесський. Узяття
Варшавського арсеналу

1. Фридерик Шопен
2. Невідомий автор.
Портрет Івана Мазепи
3. Невідомий автор. У бій

с *Етюд* — музична п'єса, призначена для вдосконалення технічних навичок гри на інструменті, або невеликий музичний твір віртуозного характеру.

У доробку композитора є етюд, відомий як «Революційний». Митець був змушений жити далеко від Батьківщини. Твір виник як відгук на трагічні події в Польщі: національно-визвольне повстання 1830–1831 рр. зазнало поразки. У музиці етюду відчувається туга й гострий душевний біль за долю рідних.

? Послухайте «Революційний етюд» Ф. Шопена. Схарактеризуйте виразові засоби, які застосує композитор, щоб передати свої почуття. Яка емоція, на ваш погляд, є провідною у творі: смуток, відчай чи обурення? Обґрунтуйте свою відповідь. Характеризуючи твір, не забудьте про темп, фактуру, динаміку, ритм.

Угорський композитор Ференц Ліст присвятив етюд історичній постаті видатного політичного діяча України — гетьману Іванові Мазепі. Основою для написання твору стала поема французького письменника Віктора Гюґо «Мазепа».

? Послухайте фрагмент етюду Ф. Ліста «Мазепа». Яким постає перед нами романтичний образ майбутнього гетьмана України? Поясніть свої враження.

- 🎵** Вивчіть і виконайте пісню Семена Климівського «Їхав козак за Дунай».
Як зміст цього твору суголосний із сюжетом картини Миколи Пимоненка «У похід»?

Їхав козак за Дунай

Їхав козак за Дунай, сказав: «Дівчино, прощай!
Ти, конику вороненький, неси та гуляй!»
«Постій, постій, мій козаче, твоя дівчина плаче,
На кого ж ти покидаєш — тільки подумай».

Приспів:

Лучче було б, лучче було б не ходить,
Лучче було б, лучче було б не любить,
Лучче було б, лучче було б та й не знать,
Чим тепер, чим тепер забувають.

Вийшла, руки заломавши і тяженько заплакавши:
«Як ти мене покидаєш — тільки подумай!»
«Білих ручок не ламай, ясних очок не стирай;
Мене з війни зі славою к собі дожидай».

Приспів.

- i** Скориставшись електронним ресурсом, дізнайтеся більше про історію пісні «Їхав козак за Дунай», яка була популярною в Європі на початку XIX ст.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Створіть акторські етюди за етюдами Ф. Шопена й Ф. Ліста. Влаштуйте вікторину: продемонструйте однокласникам/однокласницям обидва етюди наче «за склом», щоб глядачі не чули музики, але за акторськими діями впізнали твір.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Дайте визначення поняттю «етюд» у музиці. У яких іще видах мистецтва воно представлене?

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ ЧАСУ. ФОТОГРАФІЯ

? Чи замислювалися ви, у який спосіб мистецтво фіксує «мить», відображує час?

Одним із найважливіших завдань мистецтва є спілкування й передача повідомлень художньою мовою. Мистецтво може слугувати своєрідним універсальним інструментом, використовуючи який, людство здійснює обмін культурними смислами, передання із покоління в покоління та зберігання надбань різних епох і народів.

Як і наука, мистецтво допомагає людині пізнавати себе та світ, у якому вона живе. Відгукуючись на духовні запити свого часу, мистецтво постійно перебуває в пошуку нових ідей, можливостей, художніх виразових засобів.

1. Д. Ле Февр. Осінь
2. Проголошення Незалежності України. 1991 р.
3. Е. Лейбовіц. Портрет американської актриси Меріл Стріп
4. Ч. К. Еббетс. Обід на хмарочосі (Будівництво Емпайр-стейт-бідінг, 1932 р.)

ЖАНРИ ХУДОЖНЬОЇ ФОТОГРАФІЇ		
<p>Пейзажний</p> <p>Спроба зафіксувати красу природи, особливості природних явищ</p>	<p>Портретний</p> <p>Вираження особистих рис і внутрішнього світу людини</p>	<p>Стріт-фотографія</p> <p>Показ цікавих моментів щоденного життя</p>
<p>Абстрактний</p> <p>Відокремлення об'єктів від їхнього контексту, використання їх для створення абстракції</p>	<p>Документальний</p> <p>Фіксація реальних сцен із метою розповіді про певні історичні події, життя</p>	<p>Ломографія</p> <p>Використання простих камер для створення унікальних і емоційних композицій</p>

Одним зі значних творчих винаходів кінця XIX — початку XX ст. стала художня фотографія. У ній уперше поєдналися мистецьке натхнення із технічними можливостями.

с *Художня фотографія (фотомистецтво) — вид образотворчого мистецтва, що використовує технології отримання зображень (світлин) як засіб творчого вираження ідей, почуттів, краси.*

Художня світлина відрізняється від звичайних світлин, які просто фіксують «мить». У фотомистецтві світлина — завжди особистий погляд художника/художниці на навколишній світ, прагнення донести певну думку.

Унікальність і головна особливість фотомистецтва — миттєвість. Як і будь-яке мистецтво, художня фотографія має багату жанрову систему.

5. С. Далі. Стрибки
6. Дощ (зразок ломографії)

1. У стрибку (зразок фронтального освітлення)
2. «Чекаю з нетерпінням» (зразок бокового освітлення)
3. Надвечір'я (зразок контражуру)

Як зробити фотографічні твори виразними? Фотографія має свої специфічні засоби виразності.

Світло й тінь допомагають передати об'єм і фактуру предметів, приховати або підкреслити глибину простору, сконцентрувати увагу на чомусь важливому. Залежно від розташування джерела світла, освітлення поділяють на **фронтальне, бокове, контражур**.

Чіткість або розмиття абрисів (зміна фокуса) може спрямовувати увагу на конкретний об'єкт або створювати абстрактний ефект.

Особливої виразності надають художній світлині довга або коротка витримка — час, протягом якого затвор фотокамери лишається відкритим. Такий художній засіб допомагає створити ефект плинності часу, руху.

Ці засоби можна комбінувати для створення світлин, які не лише фіксують, а й передають власні творчі ідеї та емоції.

* Ломографія — прийом у художній фотографії, коли зйомка ведеться «від стегна». У результаті виходять роботи з незвичайними ракурсами, порушенням різкості та передачі кольорів.

Як авангардний напрям у фотомистецтві ломографія створює динамічні композиції, потребуючи для цього мінімум технічних налаштувань, але максимум художнього смаку, фантазії, креативності мислення. Такі світлини відображають реальне життя немов ізсередини. Адже мета ломографії — зафіксувати мить спонтанно, без попередньої постановки.

Колір також може викликати в глядачів/глядачок різноманітні емоції. Про це слід пам'ятати, знімаючи той чи інший сюжет.

🗨 Чи згодні ви з тим, що кольорові світлини підкреслюють емоційність твору, а чорно-білі, — навпаки — сюжетну змістовність?

? Порівняйте кольорову та чорно-білу світлини. Спробуйте описати, на чому митець і мисткиня прагнули зосередити нашу увагу? Чи збережуть

4. С. Сморра. Над хмарами
5. Д. Ганге. Шлях
6. І. Каннінгем. Сон
7. Зразок побудови кадру за правилом третин

твори свою змістовність і художню виразність, якщо змінять колірні рішення на протилежні? Чому?

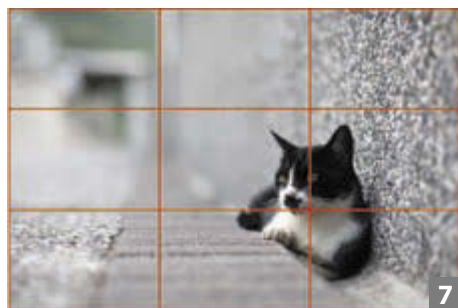
i Дізнайтеся про найдорожчу у світі світліну, скориставшись електронним ресурсом.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Створіть у стилі ломографії фотоколаж або модульну серію на одну з тем (за власним вибором): «Моя вулиця в барвах осені», «Мереживо зимових візерунків». Для передачі головної ідеї сюжету обирайте цікаві ракурси.
- *Варіант 2.* Зробіть фотосерію на тему «Каміння» або «Листя», презентуючи їхні візуальні особливості — колір, блиск, сяння, прозорість та ін.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Що таке художня фотографія? Чим вона відрізняється від звичайної фотозйомки?
- Визначте особливості різних жанрів художньої фотографії.
- Назвіть специфічні засоби виразності мистецтва фотографії.

СКРИНЬКА ПОРАД

Одним із ключових правил побудови композиції є *правило третин*. За ним зображення має бути розділене на три частини за горизонталлю та вертикаллю. Важливі частини композиції мають розташовуватися вздовж цих ліній або на їхньому перетині — у так званих точках сили. Вирівнювання важливих частин за цими точками та лініями акцентує увагу на головному об'єкті, робить композицію виразнішою, ніж за умови розташування предмета в центрі кадру.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ В МУЗИЧНИХ ОБРАЗАХ

1. Сцена з опери Г. Майбороди «Ярослав Мудрий». С. Магера в ролі князя Ярослава
2. Сцена обряду на Івана Купала з фольк-опери-балету Є. Станковича «Коли цвіте папороть»
3. Кадр із фільму-балету А. Свечнікова «Маруся Богуславка». Л. Герасимчук у ролі Марусі, А. Белов у ролі турецького паші

? Які події з історії нашої Батьківщини здаються вам найважливішими? Поміркуйте, чому в мистецтві тема історії є однією з провідних?

Музичне мистецтво «пише» історію людства художніми образами, змальованими гармонією звучань. Воно вбирає в себе дух часу, віддзеркалює події минувшини й сьогодення.

Твори мистецтва на історичну тематику — це поетизоване викладення подій минувшини або розкриття образу якоїсь видатної особистості, а також художнє бачення й переосмислення митцем/мисткинею історичного явища. Проте образи, змальовані в таких творах, здаються нам живими й природними, а сюжет надзвичайно хвилюючим. Ми віримо в їхню правдивість, тому що вони створені зрозумілою нам мовою почуттів і обов'язково є суголосними подіям сьогодення.

? Проведіть дискусію з питань: «Що таке історична достовірність у мистецтві? Що таке художнє узагальнення?»

Багатовіковий історичний поступ нашої держави відзначений перемогами й невдачами, пізнання яких необхідне для осмислення майбутнього.

Історико-героїчна тема відтворена в симфонічних поемах **Романа Сімовича** «Довбуш», «Максим Кривоніс» і в симфонії «Северин Наливайко», присвяченій видатному козацькому ватажкові.

? Послухайте фрагмент симфонії Р. Сімовича «Северин Наливайко». Які почуття у вас викликала ця музика? У чому, на вашу думку, її краса? Які образи виникають у вашій уяві?

У музичному театральному мистецтві історична тематика розкрита **Євгеном Станковичем** у балеті «Княгиня Ольга».

У музиці й хореографії — оповідь про життя Ольги — від юної дівчини до державниці — відбувається на тлі сцен, що нагадують давні обряди слов'ян, набіги войовничих кочівників-печенігів.

4. М. Самокиш. Бій Максима Кривоноса з Єремією Вишневецьким
5. М. Білас. Ескіз панно «Довбуш»
6. І. Кавалерідзе, П. Сниткін, В. Риков. Пам'ятник княгині Ользі. Київ
7. Афіша вистави «Княгиня Ольга» Дніпровського академічного театру опери та балету

- ? Перегляньте відеозапис фрагментів балету «Княгиня Ольга». Якою постає правителька Київської Русі в прочитанні композитора й балетмейстера? Яка важлива подія є кульмінацією балету?

Для камерної кантати-тріо «Читаючи історію» композиторка **Кармелла Цепколенко** обрала поезію Оксани Забужко зі збірки «Друга спроба», у якій ідеться про захоплення варварами Давнього Риму.

- ? Послухайте кантату К. Цепколенко. Зверніть увагу на діалоги інструментів і голосу. Вдумайтеся в зміст поетичних рядків:

«Рим — все ж стоїть, як і стояв,
А варвар — варваром і буде».

Які асоціації з подіями в Україні викликали у вас ці поетичні рядки? Чи важливим для розуміння твору є відеоряд, створений музикантами?

1–4. Сцени з балетної вистави «Княгиня Ольга»

😊 Композитор Віктор Камінський написав пісню «Історія» на вірші відомого поета-пісняря Богдана Стельмаха. Уважно послухайте цей твір. Як музика передає зміст віршованих рядків?

? Перегляньте в мережі Інтернет сцени з балету А. Свечнікова «Маруся Богуславка». Поміркуйте, які національні риси нашого народу передані в музиці та хореографії.

🎵 Пригадайте пісню «Їхав козак за Дунай». Виконайте її як діалог персонажів. Які музичні виразові засоби варто обрати, щоб розрізнити учасників діалогу? Відтворіть під час виконання зображувальні ефекти ритмічним супроводом.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Започаткуйте творчий проєкт «Музика віддзеркалює події життя мого народу».

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

У яких музичних жанрах можуть утілюватись історичні події? Наведіть приклади.

5

СКРИНЬКА ПОРАД

Разом з однокласниками/однокласницями заведіть спільний мистецький нотатник. Протягом певного часу (який визначте заздалегідь) записуйте до нього назви творів на певну історичну тематику. Розподіліть між собою завдання роботи над проєктом і створіть сценарій його презентації.

Видатна особистість у мистецтві

Євген Станкович (нар. 1942 р.) — один із найвизначніших сучасних композиторів України, його музика звучить у всьому світі.

Композитор, музично-громадський діяч, лауреат багатьох вітчизняних і міжнародних премій, народний артист України, Євген Станкович — автор творів багатьох жанрів. До історичної теми, крім балетів «Княгиня Ольга», «Вікінги», «Володар Борисфену», композитор звертається у вокально-симфонічній поемі «Панахида за померлими з голоду» (до роковин Голодомору), «Чорній елегії» (Чорнобильська трагедія). Історія важлива й у фольк-опері «Коли цвіте папороть». У творах Євгена Станковича поєднуються фольклорне коріння й гостро сучасна музична мова.

5. Кармелла Цепколенко
6. Євген Станкович

6

ЦИФРОВЕ МИСТЕЦТВО

? Яку роль у вашому житті відіграють цифрові технології? Чи можна цифрову творчість уважати новою сторінкою в розвитку різних видів мистецтва?

Справжня творчість — це завжди пошук оригінальності, прагнення цікавих незвичайних рішень. Революційним відкриттям сучасної художньої творчості стало цифрове мистецтво, у якому традиційні засоби виразності в поєднанні з передовими технологіями відкривають необмежені можливості.

У цифровому мистецтві творчі завдання вирішуються за допомогою цифрових (комп'ютерних) технологій та інструментів. А всесвітня мережа Інтернет дозволяє художникам/художницям поділитися з нами своїми творами.

* У 80-ті р. XX ст. британський художник, професор Каліфорнійського університету в Сан Дієго (США) **Гарольд Коен** увів поняття *digitalart* — «цифрове мистецтво».

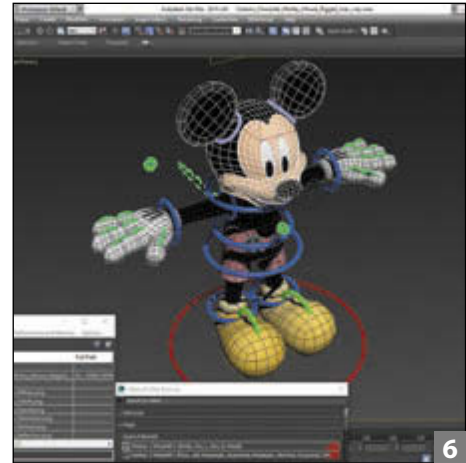
У 1973 р. Коен створив комп'ютерну програму AARON і сконструював робота-художника, «навчивши» його за допомогою цієї програми правил малювання. AARON здатна самостійно писати картини в будь-якій кількості, і кожна з них буде унікальною. Сам митець жартував, стверджуючи, що лише він матиме виставки нових творів, виконаних навіть після його смерті.

1–2. Твори Г. Коена та AARON

3–4. Творчий процес Г. Коена і його робота-художника в програмі AARON

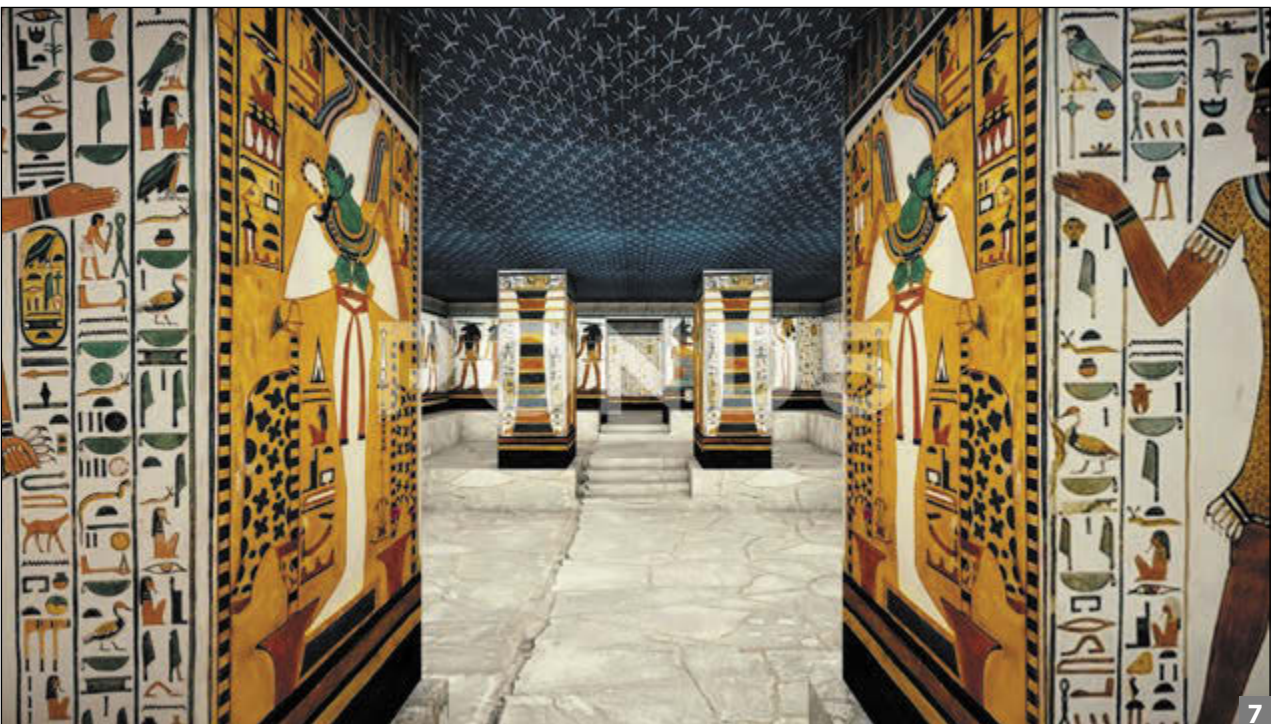

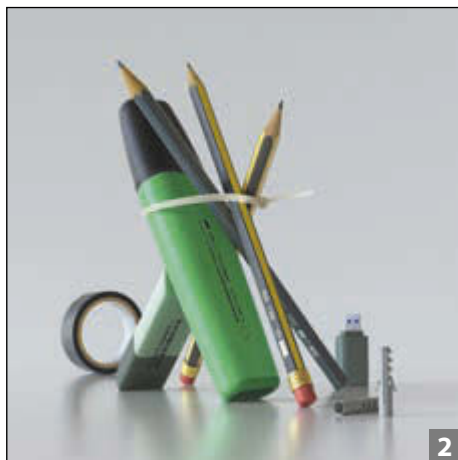
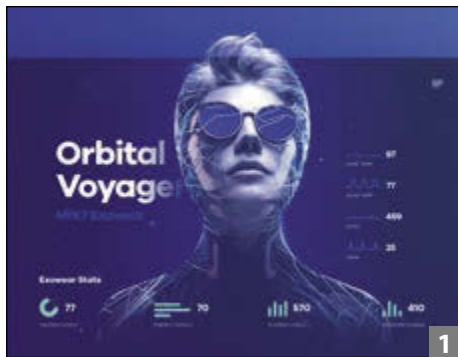

? Художню мову якого виду мистецтва, на вашу думку, поклав Коен в основу створення мистецької програми AARON? Обґрунтуйте свою думку.

Особливу роль у цифровому мистецтві виконує **моушн-дизайн** — проектування руху об'єктів у кадрі, будь то літери або тексти, абстрактні зображення або конкретні фігури. Він об'єднує художню мову кількох видів образотворчого мистецтва й використовує засоби графіки, художньої фотографії.

5. Дудл браузера Google до Фестивалю човнів-драконів (22 липня 2023 р.) — приклад анімованого тексту
6. Створення тривимірної рухливої моделі Міккі Мауса для відео
7. Кадр анімованого відео, створеного за цифровим відтворенням настінних розписів Давнього Єгипту

- 1–2. Зразки 2D- і 3D-графіки в моушн-дизайні
3. Зміна об'єкта в стоп-моушн анімації
4. Створення руху в стоп-моушн анімації
5. Зйомка кадрів для створення стоп-моушн анімації

С **Моушн-дизайн (motion design)** — сучасна форма художньої творчості, що об'єднує графічний дизайн і анімацію. Головні інструменти впливу на глядацьку аудиторію в моушн-дизайні — колір, форма, рух, типографіка, музика.

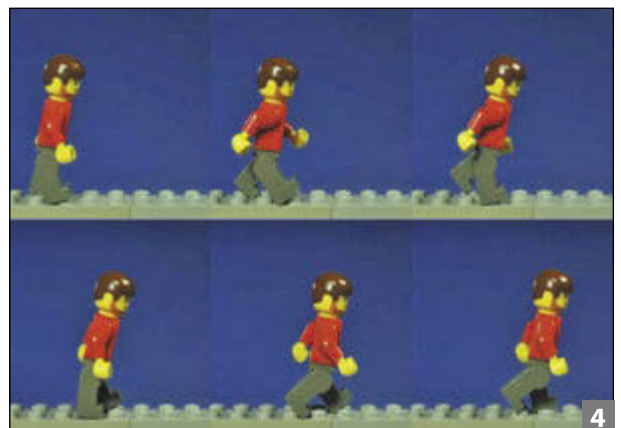
Моушн-дизайн використовується для створення інтерактивних візуальних ефектів у медіа, кінематографі, рекламі, відеороликах, онлайн-іграх, а також у розробленні вебсайтів. Цей вид творчості покликаний додавати рух і емоційну глибину графіці, створюючи яскраві враження від творів.

Моушн-дизайнер/дизайнерка створює анімовану 2D- або 3D-графіку, «оживлюючи» зображення за допомогою візуальних і звукових спецефектів.

? Розгляньте зразки творів моушн-дизайну. Поміркуйте, як можна використати можливості цього виду художньої творчості в дослідженні світової мистецької скарбниці. Як вони можуть збагатити уроки мистецтва?

? Висловіть власні судження з питань: «Чи можливе мистецтво, яке ґрунтується на штучному інтелекті й цифрових технологіях?», «Яку роль відіграє творча особистість людини в цифровому мистецтві?»

С **Стон-моушн (stop-motion)** — відео, створене з окремих світлин із ручним переміщенням у просторі або зміною вигляду предметів.

У перекладі з англійської стоп-моушн дослівно перекладається як «зупинений рух». Це покадрова анімація, у якій завдяки послідовній фотозйомці й подальшому монтажу створюється ефект руху об'єкта.

i Дізнайтеся більше про моушн-дизайн, скориставшись електронним ресурсом.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Скористайтеся iMovie, Canva або іншими відеоредакторами. У техніці стоп-моушн зніміть сюжет на тему: «Суперечка на аркуші паперу» — про суперечку олівця та гумки. Наприклад, пан Олівець малює, а пані Гумка все стирає. Протягом ролика Гумка та Олівець сваряться. Придумайте щасливу розв'язку сюжету.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

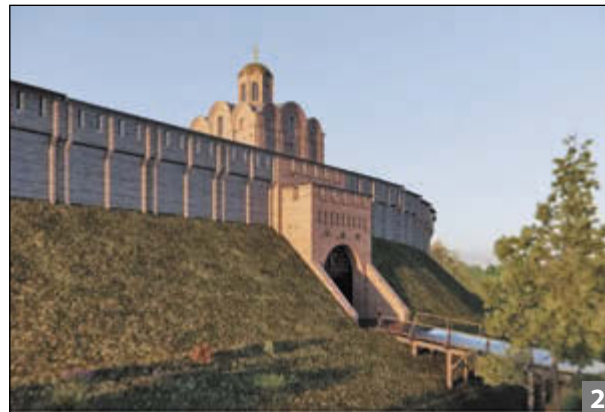
- Що таке цифрове мистецтво?
- Що таке моушн-дизайн, де він використовується?
- У чому полягає особливість художньої техніки стоп-моушн?

СКРИНЬКА ПОРАД

Анімація в техніці стоп-моушн: у кадрі створюють і фотографують композицію з предметів (або розташовують лише один предмет).

Предмети злегка переміщують у потрібному напрямку або змінюють їхні положення й знову фотографують.

Повторюють фотозйомку, поки речі в кадрі не «виконають» весь ланцюжок задуманих за сюжетом «рухів». Серію цифрових світлин монтують у відеоряд, із якого утворюється єдиний рух.

1. Кадр із фільму «Старий Київ. Київ у 19 сторіччі» із застосуванням архівних світлин з історії міста
2. Кадр із фільму «Золоті ворота. Як вони виглядали насправді» із застосуванням комп'ютерної графіки
3. Лідія Островська-Кордюм

МУЗИЧНА КІНОДОКУМЕНТАЛІСТИКА. ТВОРЧА РОБОТА

? Чи потрібна музика в документальному кіно? Чи створюється вона спеціально для таких фільмів? Чи можливо використовувати готові композиції?

Як і в будь-якому виді кіномистецтва, у документальному кіно музика відіграє одну з найважливіших ролей. Вона посилює змістовність сюжету, збагачуючи емоційне сприймання твору, роблячи акценти на ключові сцени, допомагаючи розкрити ідею твору. Окрім того, сама музика часто є головною «героїнею» фільму.

Фільм «Старий Київ. Київ у 19 сторіччі» зітканий зі старих чорно-білих, трохи пожовклих кадрів-світлин із зображеннями вулиць і площ, пам'ятників і будівель старого міста. Відсутність «слова» компенсує музика. Вона звучить фоном. Ми її наче не помічаємо, але мелодія доповнює образи світлин, створює ліричний настрій-спогад, трохи ностальгійну атмосферу. Тож ми занурюємося в цю атмосферу, впізнаючи, як змінилося місто.

У документальному фільмі «Золоті ворота. Як вони виглядали насправді» оживає історія однієї з найдавніших пам'яток України. Головним у фільмі є розповідь ученого-історика. Музика звучить періодично в різних фрагментах фільму, емоційно посилюючи кадри з краєвидами Золотих воріт, кресленнями й стародавніми

документами. Цікаво, що, крім музичного фону, творці фільму використовують і інші звукові ефекти — спів птахів, шелест камери, яка «документувала» події.

* В українському документальному кіномистецтві яскраво вирізняється постать Лідії Островської-Кордюм. Вона розкрила свій талант не лише як акторка ігрового кіно, а й стала першою українською режисеркою-документалісткою. Творча спадщина мисткині — п'ятдесят кінострічок. Серед них особливо вирізняються біографічні фільми-портрети, зокрема «Розповіді про Шевченка» — перший документальний фільм про складний життєвий і творчий шлях Кобзаря. Оповідь оживлена виразною музикою, яка створює багату емоційну палітру почуттів, підсилює враження від віршованих рядків, немов сам поет розкриває нам своє серце.

? Перегляньте документальний фільм Л. Островської-Кордюм «Розповіді про Шевченка».

Поміркуйте, яку роль режисерка відводить музиці у своєму творі. Чи можна сказати, що вона слугує лише фоном художньої оповіді? Обґрунтуйте свою думку, наводячи приклади фрагментів.

Якщо йдеться про фільми, присвячені творчості музикантів/музиканток, народних колективів, то головним музичним супроводом сюжетів є твори у виконанні героїв/героїнь.

Фільм «Ой у полі древо» режисера Павла Фаренюка розповідає про пісенні традиції села Крячківка на Полтавщині. Тут звучить унікальний багатоголосний крячківський спів.

4. Кадр із фільму Л. Островської-Кордюм «Розповіді про Шевченка» (1963 р.)

5–6. Кадри з документального фільму «Ой у полі древо»

Мешканки розповідають про невід’ємний зв’язок пісенної творчості з буденним життям і побутом, змальовують її як важливу складову людської душі.

Відомий сучасний український гурт «ДахаБраха» також співає давні фольклорні пісні й популяризує їх по всьому світові. Виконуючи пісні, артисти додають їм нового звучання. Про творчі пошуки гурту та його самотність розповідає фільм Анни Корж «ДахаБраха. Шлях».

😊 Перегляньте разом із однокласниками/однокласницями фрагменти (тизери) фільму «ДахаБраха. Шлях». Наскільки важливими, на ваш погляд, є фільми такої тематики? Яку думку вони доносять до нас?

1. Етногурт «ДахаБраха»
2. Обкладинка альбому «Шлях» гурту «ДахаБраха»
- 3–4. Кадри з фільму «Неіма». Його слоганом стало висловлення любові та вдячності Батьківщині: «Данина пошани людям і місцям, які становлять домівку»

С **Тизер** (англ. *teaser* — «дражнилка») — рекламне повідомлення, що містить частину інформації про твір або мистецьку подію для зацікавлення глядачів.

Фільм режисера Діна Деблуа «Неіма» («Дім») — оповідь про концертний тур відомого ісландського рок-гурту Sigur Ros рідною країною. Ця документальна стрічка складається з розповіді про творчість гурту та фрагментів його виступів у різних куточках Ісландії. Кожна музична композиція у фільмі наче зливається з дивовижною красою природи, утворюючи єдине ціле.

Насправді режисери/режисерки дискутують про те, як використовувати музику в документальному кіно, адже її виразові засоби надають безліч можливостей для творчого пошуку.

Ви також можете висловити свою думку про це під час виконання колективного проекту у «Творчій майстерні».

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Разом із друзями/подругами розпочніть роботу над створенням документального фільму про історичну особистість (на вибір).

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Поясніть, у яких випадках музика виконує функцію емоційного фону у фільмі, а в яких вона є головною «героїнею».
- Закінчіть визначення: *Тизер* — це...

СКРИНЬКА ПОРАД

Розподіліть завдання.

Написання сценарію:

- доберіть інформацію про героя/героїню фільму (дитинство, особистісні риси, оточення й родину, друзів, про вибір професії, життєві події, уподобання);
- визначте й розподіліть інформацію, яку плануєте використати у фільмі; кількість «сцен» і як у них розкриватиметься особистість;
- установіть послідовність матеріалу й тривалість кожного фрагмента, усього фільму.

Добір музичного матеріалу:

- визначте, якого характеру музика має звучати в кожному фрагменті фільму;
- продумайте темпові, динамічні та інші характеристики творів (це буде музика вокальна чи інструментальна, фольклорна, класична чи сучасна).

Складання запитань для можливого інтерв'ю:

- наприклад: «Що знають ваші друзі/подруги про героя фільму?»

Оформлення фільму:

- обов'язково фіксуйте джерела інформації;
- за бажанням створіть тизер фільму, продемонструйте його друзям/подругам.

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ КІНО. ТВОРЧА РОБОТА

? Чим, на вашу думку, документальне кіно відрізняється від ігрового? Як знімають документальний фільм?

Поняття «кінодокументалістика» охоплює всі види хронікальних і документальних фільмів.

С **Хроніка** — запис подій у часовій послідовності, зроблений сучасником/сучасницею цих подій.

Документальне кіно — вид кіномистецтва, матеріалом для якого є оригінали документів.

* Визначним проривом в українському кінематографі кінця ХІХ ст. стала хронікальна зйомка, зроблена 30 вересня 1896 р. відомим харківським фотохудожником Альфредом Федецьким. За допомогою високотехнологічної на той час кінокамери (хронофотографа французького винахідника Жоржа Демені) митець зняв на плівку урочисте перенесення ікони Озерянської Божої Матері центральною вулицею Харкова. Так стрічка тривалістю всього лише в 1,5 хв розпочала відлік історії вітчизняної кінодокументалістики.

Документальне кіно на теми мистецтва відкриває перед нами захопливий світ творчості й художньої спадщини. Ці фільми розповідають історії, розкривають процес створення мистецьких шедеврів і допомагають розуміти вплив мистецтва на сучасний світ, розширюючи уявлення про його різноманітні вияви та значущість.

1. Альфред Федецький під час роботи над фотопортретом
2. Кадр із фільму «Жива традиція»
3. Підготовка до студійної зйомки фільму «Жива традиція»

Одним із видів документального кіно, присвяченого історії мистецтва, є музейне кіно, або *відеоекскурсія музеєм*. Екскурсійні фільми запрошують глядачів/глядачок здійснити захопливі віртуальні туристичні подорожі до мистецьких осередків. Найчастіше це кінорозповідь про архітектурні пам'ятки якогось історико-культурного центру. Саме такі твори викликають у нас інтерес до художньої творчості й спонукають відвідати ці осередки.

Документальний фільм К. Нечмоні «Жива традиція» запрошує нас до Національного культурного центру «Музей Івана Гончара». Твір знайомить з експозицією закладу, розповідає про роботу видатного скульптора, художника й колекціонера — засновника першого приватного музею України. У фільмі використані цінні матеріали архівної зйомки з І. Гончаром, багатий візуальний ряд музейної колекції, а також інтерв'ю працівників культурного центру.

? Перегляньте фрагмент фільму «Жива традиція». Із чим, на вашу думку, пов'язане рішення режисера поєднувати у своєму творі кадри кольорової та чорно-білої зйомки?

У документальних *біографічних фільмах* перед нами постає внутрішній світ і доля відомої творчої особистості: становлення й розвиток таланту, прагнення, мистецькі пошуки, думки, почуття. Ми немов знову знайомимося із цією людиною, починаємо краще розуміти й цінити її художню спадщину.

Студія ВІАТЕЛ, яку створив 1994 р. відомий режисер В. Вітер, — одна з провідних в Україні кінокомпаній документальних фільмів. У її творчому доробку понад сто проектів, присвячених історії та мистецтву нашої країни. Зокрема цикл біографічних фільмів «Гра долі».

📺 Перегляньте в мережі Інтернет фільм режисера В. Образа «Владислав Городецький. Легендарне парі». Висловіть свою думку: чи можна сказати, що у творчості, немов у дзеркалі, відображене життя людини? Обґрунтуйте свою відповідь.

4–5. Кадри з фільму «Владислав Городецький. Легендарне парі» із циклу «Гра долі».

6. Будинок із химерами — творіння В. Городецького й головний «герой» фільму «Легендарне парі».

Документальне кіно є цікавим, коли творчу біографію художника/художниці ілюстровано кінохронікою та музичним супроводом. А сучасні мистецькі події доповнюються інтерв'ю та коментарями мистецтвознавців чи майстрів, чие мистецтво стало темою теле- чи відеофільму.

Існує й *авторська* мистецтвознавча документалістика. Розповідь про твір художника/художниці або явище мистецького життя подається самим автором відповідно до його власних знань і уявлень. Поєднання матеріалу з майстерним монтажем може зробити такий фільм дуже привабливим.

Чудовим зразком такого кінематографічного жанру є фільм італійського режисера Емануеле Імбуччі «Мікеланджело. Нескінченність». Він розкриває особистість геніального художника, скульптора XVI ст. Мікеланджело Буонарроті. В основу твору покладений цінний історичний документ — біографічний життєпис митця, створений його сучасником Джорджо Вазарі. Сюжет побудований таким чином, що митець крізь віки сам звертається до нас, розповідаючи про себе та свої творіння.

Секрети мистецької майстерності, розкриті безпосередньо художником/художницею, якнайкраще та найцікавіше висвітлює жанр документального кіно — *відеомайстер-клас*. Зазвичай невеликі за тривалістю, ці фільми не лише знайомлять нас із тим чи іншим видом мистецтва, а й залучають до живого дружнього спілкування з талановитою особистістю, надихають на власну творчість.

1. Постер до фільму «Мікеланджело. Нескінченність»
2. Кадр із фільму «Мікеланджело. Нескінченність». На ньому геній постає перед своїм безсмертним творінням — скульптурою Мойсея

? Розкажіть у класі, майстер-класи з якого виду образотворчого (або декоративно-прикладного) мистецтва вас цікавлять. Чи є у вас власний досвід використання порад або художніх прийомів, які ви взяли з майстер-класів конкретного автора/авторки?

Найчастіше в музейному жанрі кінодокументалістики коментатор присутній лише за кадром, дозволяючи глядачеві/глядачці «йти» за камерою.

Композиційне рішення кадру полягає в акцентуванні на головному об'єкті зображення, що має домінувати.

Кадр побудований за правилом третин, ураховані кольорові контрасти та масштабність. Композиційне рішення кадру виходить із його смислового центру. Це означає, що в будь-яких умовах слід оцінювати як загальну ситуацію, так і змістовну, композиційну значущість кожного елемента сюжету.

Правильне розміщення головного сюжетного мотиву в центральній частині кадру притягує до себе увагу глядача/глядачки. Важливо правильно обрати крупність плану, масштаб зображення фігур і предметів, що утворюють смисловий центр, тональну організацію кадру, співвідношення тонів.

3–5. Кадри відеомайстер-класу відомої української писанкарки з Вінниці М. Верхової

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Продовжуйте створювати фільм про історичну особистість. Скористайтеся «Скринькою порад».
- *Варіант 2.* Запропонуйте тему для мистецького майстер-класу. Разом із друзями/подругами зніміть невелике відео та презентуйте його в класі.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Що таке кінодокументалістика?
- Назвіть жанри документального кіно. Схарактеризуйте особливості кожного з них.

i Скориставшись електронним ресурсом, дізнайтеся більше про першопрохідця українського кіномистецтва Альфреда Федецького.

СКРИНЬКА ПОРАД

Перевірте, чи відповідає складене повідомлення (сценарій) плану.

Становлення особистості історичного діяча.

Особисті якості та риси характеру. Звернення історичної особистості. Особисте ставлення до історичного діяча.

Джерела інформації.

Тема 4. ПРО ЩО СПОВІЩАЮТЬ ТРАДИЦІЇ СУЧАСНІЙ ЛЮДИНИ

Етнічне різнобарв'я мистецтва подібне до барвистого тканого полотна, де кожна культура — окрема яскрава нитка, а разом вони утворюють неповторний дивовижний орнамент, у якому чудові мелодії та голоси переплітаються в гармонійному звучанні.

У мелодіях, костюмах, атрибутах, ремеслах кожного народу — його історія й вірування. Етноси України впродовж століть зберігають мову, звичаї, музичні й танцювальні традиції, художні промисли. І завдяки цьому мистецтво нашої країни є одним із найбагатших у світі.

Саме в етнічному різнобарв'ї прихована сила мистецької творчості об'єднувати, адже художні національні традиції становлять духовну скарбницю нашої країни.

Електронний
інтерактивний
додаток

РІЗНОБАРВ'Я МУЗИЧНИХ ЕТНОТРАДИЦІЙ

? Як танець, пісня, інструментальні мелодії, на вашу думку, втілюють національний характер народу?

Чи замислювалися ви, скільки етносів складають український народ і які музичні традиції вони мають? Чому, на вашу думку, слід знати й поважати самотність кожного регіону й етносу нашої країни?

Наприклад, в українських Карпатах живуть **бойки, гуцули, лемки**. Здавна лунає серед полонин трембіта — оповитий легендами дерев'яний духовий інструмент. За традицією, її виготовляли з громовиці — смереки, ураженої блискавкою. Вважалося, що голос трембіти має магічні властивості. Народження дитини, святкування весілля, проводи близької людини в останню путь — про все радісно засурмить або гірко заплаче трембіта.

- 1. В. Немира. Аркан
- 2. Н. Папірна. Український танок
- 3–5. А. Базилевич. Ілюстрації до комплексу листівок «Українська народна пісня»

Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині

1. Старовинна гуцульська трембіта
2. І. Труш. Трембітарі
3. Р. і Н. Феदिшин. Трембіта
4. В. Кушнір. Трембіти сумують
5. О. Лобурак Трембіти
6. С. Гординський. Музиканти

? Послухайте та схарактеризуйте звучання трембіти й розгляньте твори живопису. Чому трембіта поширена саме в гірських регіонах? Про які події можуть сповіщати трембіти на картинах?

* За легендою, троє юнаків — цимбаліст, скрипаль і сопілкар — закохалися в дівчину. Красуня влаштувала їм музичне змагання. Кожен хлопець виявився майстерним виконавцем на своєму інструменті, тож вона так і не визначилася, кому віддати серце. А юнаки заграли утрьох веселу музику та й лишилися друзями. Відтоді такий гурт називають «троїстими музикантами».

С **Фольклорний ансамбль** — музичний колектив із двох і більше виконавців/виконавиць, репертуар якого становлять твори народної музики.

Нині деякі ансамблі виконують народну музику, що дійшла до нас незмінною з давніх часів. Інші — обробки народних мелодій. Іноді фольклорні ансамблі поєднують пісню, танець, інструментальне музикування.

🎵 Розучіть пісню «Файна дівчина». Поміркуйте, наскільки панно-триптих Михайла Біласа «Гуцульське весілля» суголосне змісту пісні. Знайдіть серед персонажів гурт «троїстих музик».

Файна дівчина

Вірші В. Бондаренка

Музика І. Францескевич

Сяє сонце, небо синє, хмар нема,
На Карпати завітала знов зима.
Чують хлопці-лісоруби: хтось співа —
Покидали вмить сокири та гайда!

Приспів:

Вогнище, вогнище там пала,
Дівчина, дівчина там була.
Дівчина файная там була, /
В краї чудовому розцвіла. / *Двічі.*

Гей-бо, хлопці, всі збігайтесь, гай, гай, гай!
Грайте, музико, веселіше, дужче грайте!
Дівчинонько, дівчинонько, постривай,
Собі парубка до серця вибирай.

Приспів:

Вогнище, вогнище там пала,
Дівчина, дівчина там була.
Дівчина парубка вибира, /
До свого серденька, до двора. / *Двічі.*

Все село вже на весіллі та й гуля,
Скрипка грає, шаленіє в скрипаля.
Молодим бажають щастя всі тепер
І ліси, і полонини, і Дністер.

Приспів:

Музика, музика на дворі,
Радісно, радісно дівчорі.
Хочеться, хочеться там співать, /
Весело, весело танцювать. / *Двічі.*

Експонати виставки «Троїста музика: традиційні народні музичні інструменти»:

7. Інструменти Полтавщини, Сумщини
8. Інструменти Середньої Наддніпрянщини

Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині

1

2

1. Кавал
2. Кеманче
3. Чубук давул

3

Цікаву «нотку» до єдиної музичної палітри додає мистецтво **кримських татар**. Їхні пісні (йир, де стан, такмак, мане, макам та ін.) є імпровізаційними й виконуються з інструментальним вступом і супроводом. Традиційні інструменти кримських татар — саз, кеманче, зурна, кавал, чубук давул.

? Розгляньте світлини народних інструментів Криму. До якої групи належить кожен із них — ударної, струнної чи духової? Послухайте їхні звучання.

На півдні Одещини, у місті Болград, живуть українські гагаузи — нащадки переселенців із Болгарії, які під час російсько-турецьких воєн тікали з Османської імперії. Волинське Полісся презентують, крім українських, пісні й танці польські, німецькі, єврейські. Мистецьку палітру Буковини й Закарпаття збагачують угорські, чеські, румунські, словацькі мелодії та ритми.

До національно-етнічної мозаїки єдиної соборної України увійшли й болгари, греки, роми та інші етноси. У кожного з них своя доля, пісні, танці, музичні інструменти, сюжети фольклору.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Започаткуйте творчий проєкт «Музичні традиції України».

Об'єднайтеся в групи. Знайдіть інформацію в інтернет-джерелах про традиції етносів, що живуть в Україні.

Підготуйте відео- або слайд-презентацію та озвучте її відповідною народною музикою.

Розмістіть свій творчий доробок на шкільному сайті.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Закінчіть визначення:

Фольклорний ансамбль — це...

Назвіть різновиди фольклорних ансамблів.

i Скориставшись електронним додатком, дізнайтеся більше про музичні традиції етносів України.

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ЕТНОМОТИВИ В ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ

? Як ви розумієте твердження: «Мистецтво — це якість світу, яку ми отримали у спадок»?

Світ речей містить цінну інформацію, що відображає не лише час їхнього створення, а й розкриває особливості життєвого устрою й уявлення людей про красу в певні історичні періоди.

? Як ви гадаєте, чому нині в оздобленні сучасних інтер'єрів зростає популярність українських етнічних мотивів?

У місті Кролевець, що на Сумщині, здавна побутує переборне ткацтво. Це один із провідних осередків українського народного мистецтва. Святкові й урочисті кролевецькі вироби вирізняються особливою технікою виготовлення та біло-червоною колористикою, геометричними та геометризваними рослинними й зооморфними орнаментами. Особливою популярністю користуються рушники.

Килимарство — стародавній художній промисел України. Залежно від призначення, килими отримували різні назви: настільні, налавники, ліжники, запільні (для підлоги) та ін. Розрізняють гладкі безворсові й ворсові килимові вироби.

4. Ткацький верстат. Музей Кролевецького ткацтва. Кролевець, Сумська обл.
5. Г. Зоря. Рушники
6. Фрагмент кролевецького весільного рушника

Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині

1. Ліжник «Кавалерський». Національний музей народного мистецтва. Коломия
2. Карпатське ліжникарство
3. Л. Бровді. Гобелен «Осінь»
4. Старовинний український безворсовий килим (фрагмент). XVIII ст.

С Гобелен — стінний безворсовий килим із сюжетною або орнаментальною композицією. Зображення на гобелені виткані.

Ліжник — товстий двосторонній ворсовий килимовий виріб із овечої пряжі, призначений для застелення печі, ліжка, лави, саней (узимку) тощо. Поширений у карпатських регіонах України.

Коц — ворсовий однобічний килим із вовняної пряжі. Поширений на Слобожанщині, Наддніпрянщині.

* До Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України внесений художній промисел Слобожанщини — Харківське коцарство. Воно бере свій початок іще із XVII ст.

Спочатку коци використовували як попони для коней або укривали ними сани, а вже на початку XIX ст. ці килими стали предметами хатнього вжитку. Унікальність харківських коців — у технології їхнього виготовлення. Густий ворс (4–15 см завдовжки) не повністю вкриває

5

6

основу, а перемежається з широкими смужками гладкого ткання («пітканням»), які між тим лишаються невидимі. Завдяки такій технології коці виходили легкими.

Нині в Харкові є вулиця Коцарська, названа так тому, що саме в цій частині міста колись жили численні майстри та майстрині з килимарства.

У візерунках і орнаментах на килимах майстрині втілювали кодовані елементи повсякденного життя, вірувань і культурних особливостей того чи іншого регіону України.

Килимам Полтавщини, Київщини, Чернігівщини властиві квіткові орнаменти. Твори Галичини, Буковини, Волині, навпаки, вирізняються геометричними або рослинно-геометризованими орнаментами.

Колірні рішення також відрізняються. На Закарпатті — це здебільшого поєднання бордових і темно-синіх, червоних і зелених, фіолетових і жовтих із незначним вкрапленням сірих, білих

5. Старовинний коць. Історичний музей. Харків
6. Чергування в коцах ворсових рядків і «піткання»
7. Старовинний килим XIX ст. Решитилівка, Полтавщина
8. Килим «Гранишник». Коломия, Івано-Франківщина

7

8

Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині

1. Килим Одещини
2. Килим Житомирщини
3. Килим FullyWooly в сучасному інтер'єрі
4. Ольга Пілюгіна та її килим «Розквіт»
5. Валентина Ткач у своїй майстерні продовжує традиції богуславського килимарства

та рожевих барв. Для Полтавщини характерна спокійна колірна гама: килими з блакитним, золотаво-жовтим або чорним тлом, рідше — з білим, сірим, зеленим, коричневим. Чорний колір традиційно символізував землю та багатство, жовтий — сонце й життя, червоний — кров і кохання, зелений — природу.

Український бренд FullyWooly відомий вовняними килимами, створеними за традиціями Галичини. Засновниця бренду Марія Швед звернулася до творчості майстрів, які виготовляють традиційні для Карпат ліжники.

Традиції Решитилівського килимарства відроджені у творах відомої майстрині з Полтавщини Ольги Пілюгіної. У творчому доробку художниці не лише килими, а й гобелени.

😊 Із давніх-давен до нас дійшла традиція плести і ткати циновки з духмяних трав, квітів. Сьогодні вона знову в моді. Із трави, кори, листя та гілок сучасні майстрині створюють килими, доріжки, гобелени

та інші речі, які не лише радують око природною красою, а й наділені цілющими властивостями. По-знайомтеся в мережі Інтернет із майстер-класом цієї творчості.

? Як змінюється ваш настрій, коли розглядаєте зразки орнаментів на ліжниках?

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Створіть ескіз для оздоблення рушника або серветки за мотивами кралевецького ткацтва. Застосуйте характерні мотиви та кольорове рішення.
- *Варіант 2.* Виконайте ескіз килимка для дитячої кімнати за мотивами карпатських традиційних ліжників або слобожанських коців, продумайте кольорові поєднання та орнаменти.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Які ткані вироби належать до кралевецького переборного ткацтва?
- Розкажіть про використання в українському побуті килимових виробів.
- Чим килими Полтавщини відрізняються від килимів Закарпаття?

i Скориставшись електронним додатком, дізнайтеся більше про творчість майстринь із килимарства В. Ткач, О. Пілюгіної.

6. В. Власова. Квітковий гобелен

7. О. Пілюгіна. Килим «Родинне гніздо»

СКРИНЬКА ПОРАД

Як створити декоративну композицію.

Оберіть предмет для оздоблення орнаментом. Визначте формат композиції (у смужці, прямокутнику, трикутнику, квадраті, колі).

Зробіть кілька ескізів: лінійний, тоновий, кольоровий. Подумайте, як за допомогою лінії передати рух, ритм. Оберіть варіант тонового рішення. Композицію можна зробити на темному тлі світлим силуетом або навпаки.

Доберіть поєднання кольорів, що відповідають задуму. Зауважте: колір впливає на настрій. Поєднання сірих і холодних тонів викликать смуток, а контрастні яскраві кольори викликать радість.

ЗАПРОШУЄМО НА ВЕЧОРНИЦІ! НАРОДНІ ОБРЯДИ ЯК ПРООБРАЗ ТЕАТРУ

? Що спільного між театром і народними обрядами?
Що таке «вечорниці»?

1. М. Пимоненко. Балабушки
2. В. Албул. Статуетки «Рушничок»
3. М. Пимоненко. Ворожіння

Уявімо осінні й зимові вечори в українських селах, коли вже завершилися основні роботи в полі й на городі. У теплій хаті із застеленим ошатною скатертиною столом зі смачними стравами збирається молодь. Дівчата вишивають, прядуть — готують собі придане. Парубки розважають їх жартами, музикою, розіграшами, «страшними» оповідками: насувається ніч — час розгулу «нечистої сили». Це і є вечорниці, або досвітки.

А на святкових Андріївських вечорницях ніхто не працював. У різних регіонах України існують свої традиції вечорниць. У цей день усі святково вбрані. Дівчата печуть пампухи й обрядовий хліб — калиту. Неодмінне завершення святкування — дівочі ворожіння, пов'язані із численними повір'ями. Ворожили на коноплях, на воді, на хлібі, на черевиках, на тваринах.

У вечорницях закладено всі елементи мови театру: дія з веселими іграми й розвагами, музика, танці; розігруються обрядові сюжети. Є атрибути — наче театральний реквізит. Місце

дії схоже на декорації: вечорниці відбуваються в приміщенні, яке для цього спеціально обирають. Лише немає глядачів: усі на вечорницях — учасники дійства, тобто «актори».

🎵 Розучіть пісню «Ой, під вишнею». Виконайте її в театралізованому діалозі.

Театралізувати пісню допоможе перегляд танцювальної сценки Національного академічного ансамблю танцю України ім. П. Вірського.

Ой, під вишнею

Ой, під вишнею,
Під черешнею
Стояв старий з молодю,
Як із ягодою.

І просилася,
І молилася:
— Пусти мене, старий діду,
На вулицю погулять!

— Ой, і сам не піду,
І тебе не пущу,
Хочеш мене, старенького,
Та покинуть на біду.

Куплю тобі хатку
І ще сіножатку,
І ставок, і млинок,
І вишневенький садок.

— Ой, не хочу хатки,
Ані сіножатки,
Ні ставка, ні млинка,
Ні вишневого садка!

Ой ти, старий дідуга,
Ізігнувся, як дуга,
А я, молоденька,
Гуляти раденька!

Композитор Петро Ніщинський створив «Вечорниці» до драми Тараса Шевченка «Назар Стодоля», події якої розгортаються в Україні

4. М. та В. Трегубови. Декоративні вази «Ой, під вишнею, під черешнею»
5. А. Черниш. Танець

Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині

XVII ст. У музиці чуємо інтонації народних пісень і танцювальних мелодій. Іноді композитор цитує фольклорні теми.

? Перегляньте концертне виконання «Вечорниць» П. Ніщинського. Поміркуйте, чому жанр твору позначений як «музична картина»? Як ви розумієте, що таке «музична картина»? Скільки частин у цій картині? Складіть розповідь про «Вечорниці», спираючись на зміст твору.

😊 У вільний час подивіться фільм «Назар Стодоля» (1954), у якому використано музику П. Ніщинського. Поміркуйте, чому під час звучання чоловічого хору «Закувала та сива зозуля» змінився настрій персонажів фільму. Про що йдеться в тексті? Які обряди введено у фільм? Які елементи театральної мови в них можемо побачити?

* Драма «Назар Стодоля» вперше екранізована 1936 року на Одеській кіностудії. Одну з ролей у ньому зіграв відомий кобзар Гнат Хоткевич. Особистість цього митця є гордістю національного музичного мистецтва України. Талановитий композитор, музикант, театральний діяч, мистецтвознавець, етнограф, педагог, автор підручника гри на бандурі — Хоткевич усе життя присвятив плеканню рідної мови й культури. Він є автором понад 600 музичних творів, фундатором харківської школи бандури й віртуозним виконавцем на цьому інструменті. Дружба й творча співпраця об'єднала Хоткевича з такими видатними митцями, як поетеса Леся Українка й театральний режисер Лесь Курбас.

1–2. Кадри з фільму «Назар Стодоля» (1954 р.)

3. Гнат Хоткевич

Видатна особистість у мистецтві

Петро Іванович Ніщинський (1832–1896) — український композитор і поет-перекладач. Найвідомішим його музичним твором і є хоріві «Вечорниці» з музики до вистави Т. Г. Шевченка «Назар Стодоля».

Майбутній митець і дослідник здобував освіту в Київській духовній академії, Афіньському університеті.

П. Ніщинський переклав українською мовою твори античної драматургії — «Антигону» Софокла, «Одіссею» Гомера, а також працював над перекладом грецькою мовою пам'ятки киеворуського письменства — «Слова про Ігорів похід». Він є дослідником грецької музики, автором підручника з грецької граматики. Ніщинський збирав український фольклор, залишив чимало обробок народних пісень. Мав красномовний псевдонім «Петро Байда».

ЗАВДАННЯ

Самостійно дізнайтеся, що таке «кусання калити» на свято Андрія, з якою метою пеклися пампухи і якими були дівочі ворожіння. Цікаво розповів про це відомий етнограф В. Скуратівський у своїй книзі «Дідух».

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Що спільного між українськими вечорницями й театральним мистецтвом?
- Назвіть композитора — автора твору «Вечорниці».

4. Кадр із фільму «Назар Стодоля» (1936 р.). У ролі бандуриста Кирика Г. Хоткевич
5. Корж «калита»
6. Пам'ятник Петру Ніщинському. Ананьїв, Одеська обл.

Зразки традиційного українського гончарства:

1. с. Опішне, Полтавщина
2. м. Косів, Івано-Франківщина
3. с. Гавареччина, Львівщина
4. с. Бубнів, Волинь
5. м. Васильків, Київщина

ТРАДИЦІЇ ПОБУТУ УКРАЇНЦІВ. АТРИБУТИКА ОБРЯДОВОГО ДІЙСТВА

? Чому, на вашу думку, нині зростає увага до національної мистецької спадщини, традицій? Елементи яких народних святкових обрядів побутують у ваших ролинах? Якщо у вашій школі чи місцевості є краєзнавчий музей, про які його експонати ви б хотіли розповісти?

Збереження й продовження народних традицій є важливим для національної культури. Старовинні художні промисли ніколи не втрачають популярності, адже їхні твори в буденні й на свята прикрашають наш побут, залишаючись практичними за своїм призначенням. А династії талановитих митців і мисткинь від покоління до покоління передають цінний досвід і секрети народного мистецтва.

❏ Чи варто користуватися старовинними предметами побуту? Можливо, їх слід передавати в музеї? Обґрунтуйте свої судження.

Одним із провідних видів народного мистецтва, у якому якнайкраще розкриваються національні риси побуту, є гончарство. У різних регіонах України склалися самобутні традиції з виготовлення глиняного посуду.

Опішненський посуд — один із найвідоміших брендів українського гончарства, шанований у всьому світі.

Посуд **Косівщини** вирізняється святковою колірною гамою, гармонійним поєднанням геометричних і рослинних мотивів.

Плавні форми, природні барви й лаконічні рослинні візерунки з мазків є характерними рисами **Васильківської** майоліки.

Вигадливі орнаменти **Бубнівського** посуду нагадують прадавні візерунки Трипілля.

Гаварецьку чорнодимлену («сиву») кераміку випалюють за особливою технологією без доступу повітря.

Українське гончарство розквітає в талановитих руках спадкових майстрів/майстринь. У Косові гончарний промисел відновився завдяки відомим родинним династіям Цвіликів, Тим'яків, Роциб'юків і Совіздранюків. Гордістю Опішного є родини Денисенків, Пошивайлів.

6. Павлина Йосипівна Цвілик із власними творами
7. Мисткиня І. Цвілик-Серьогіна продовжує у своїй творчості родинні традиції гончарства
8. Кераміка відомої Косівської майстрині П. Цвілик

Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині

1

2

3

? Розгляньте світлини. Які з подібних виробів гончарства ви хотіли б мати в домашньому побуті? Чому саме?

1. Гончарні вироби подружжя з Опішного Гаврила та Явдохи Пошивайлів
2. Експонати Національного музею-заповідника українського гончарства, створеного в родинній садибі Пошивайлів
3. Дерев'яні штампи для виконання вибійки
4. Оксана Білоус, відома майстриня з вибійки та писанкарства
5. О. Білоус. Скатертина-ранер і серветки, прикрашені вибією олійними фарбами

Українські майстрині віддавна декорували текстильні вироби в художній техніці вибійки: хустки, рушники, спідниці, скатертини, серветки.

Вибійка — старовинна технологія нанесення на тканину відбитка різьбленої дошки. Нині речі з вибіяченої тканини здатні прикрасити будь-який інтер'єр або предмет одягу, зробивши їх неповторними й надзвичайно гарними.

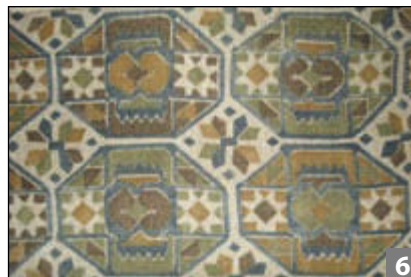
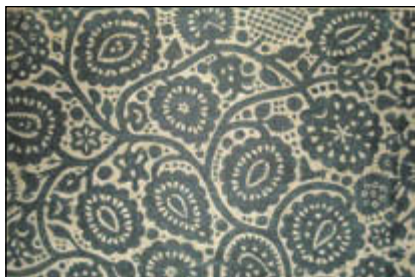
Відродження цього виду народного мистецтва відбувається завдяки талановитим майстрам/майстриням, які поновлюють традиції вибійки у своїх творах. Зокрема, Оксана Білоус та Володимир Маркар'ян.

4

5

6

С **Атрибут** — суттєва ознака або невід’ємний елемент чогось або когось.

Вибійка — техніка нанесення на полотно фарб за допомогою дерев’яних штампів.

Майоліка — різновид керамічних виробів із випаленої глини, прикрашених кольоровою або прозорою поливою.

? Які візерунки ви запропонуєте для сучасної вибійки на речах власного вжитку: на шопері, футболці, світшоті тощо?

В Україні традиційним атрибутом Різдва й одним із найголовніших хатніх оберегів здавна був «павук» — підвішена до стелі солом’яна прикраса. Досить проста у виготовленні, завдяки своїй вибагливій формі, легкості й золотавому кольору, вона створює враження дивовижної вишуканості.

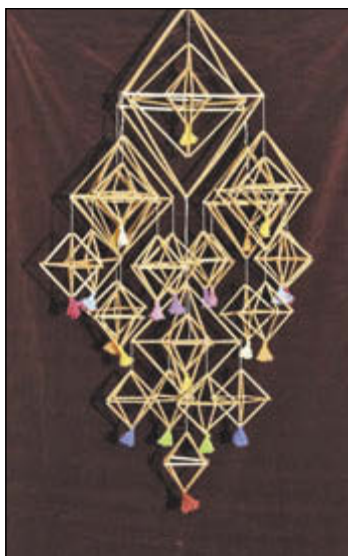

7

6. Зразки традиційних візерунків української вибійки. Полтавський краєзнавчий музей

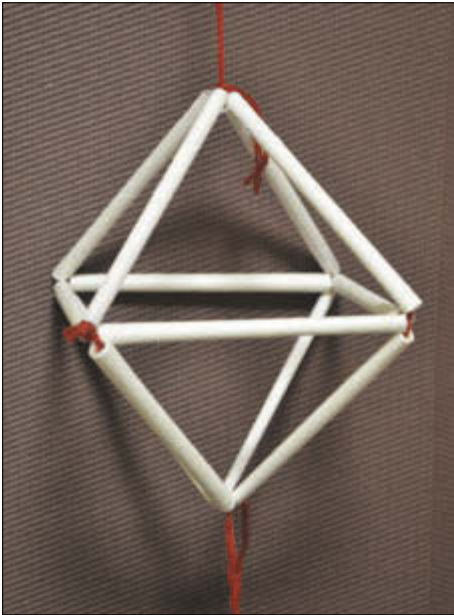
7. За повір’ям, «павук» символізує добробут і є провісником добрих новин

8. Різдвяні «павуки»

8

Тема 4. Про що сповіщають традиції сучасній людині

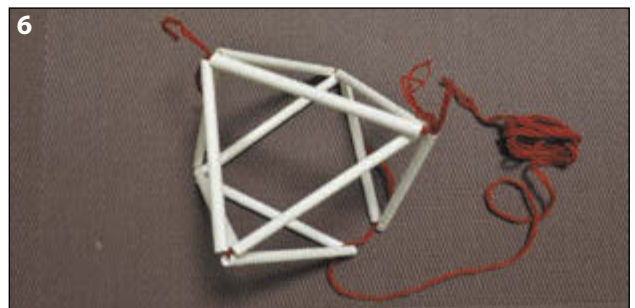
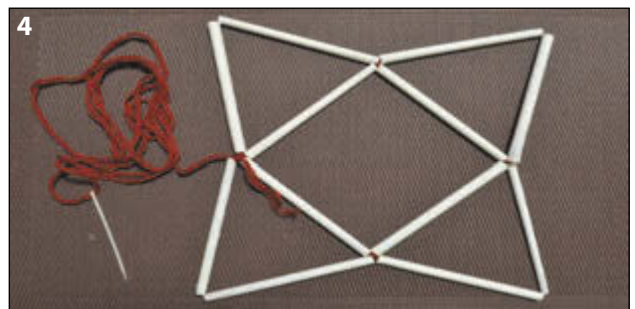
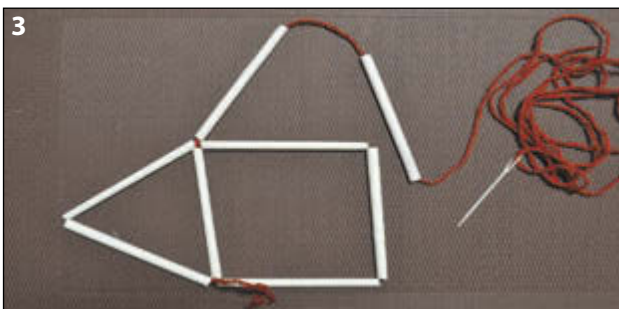
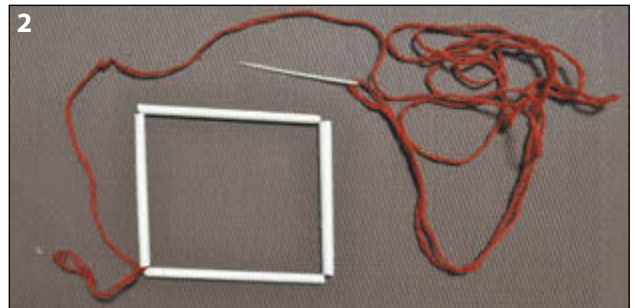
Модуль «павука»

* «Павука» виготовляли із соломин колосся, зрізано-го влітку під час жнив. Напередодні свят цей обєрїг підвішували до балки під стелею або на вікно. Майже невагомий, він обертався від найменшого поруху повітря і відкидав схожі на павутину тіні. Торкнутися його — здобути успіх. Після Різдва до «павука» кріпили писанки.

Нині сучасні українські майстри та майстри-ні повертають із забуття звичай прикрашати інтер'єри цими витворами народного мистецтва.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

У вільний час спробуйте сплести свого «павука» (замість соломинок можна скористатися паперовими коктейльними трубочками). Прикрасьте ним оселю напередодні Різдва або подаруйте близьким із добрими побажаннями.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Як твори народних промислів пов'язані із сучасним побутом?
- Закінчіть визначення:
Артибут — це... *Вибійка* — це...
- Назвіть провідні осередки українського гончарства та відомі родинні династії майстрів/майстринь.

i Скориставшись електронним ресурсом, дізнайтеся більше про орнаменти вибійки.

Видатні особистості в мистецтві

Валерій (1924–1997) та Надія (1926–2005) Протор'єви належать до славної когорти художників українського декоративно-прикладного мистецтва. Їхня творчість пов'язана з Васильківським майоліковим заводом.

У своїх творах майстер і майстриня зверталися до надбань народного мистецтва, збагачуючи їх власними творчими ідеями. Найбільш улюбленими колірними сполученням подружжя були відтінки коричневого, поєднані з глибоким червоним, темно-зеленим. Зрештою самобутній «протор'євський» стиль став візитівкою Васильківської майоліки.

Окрім створення предметів посуду, у творчості Н. і В. Протор'євих є ще одна дуже цікава галузь — керамічна скульптура, що перегукується з народною. Художники зверталися виключно до стилізованого зображення тварин. Їхні образи сповнені казковості й завжди приваблюють добротою, простими й цікавими формами, оригінальним оздобленням.

1

СКРИНЬКА ПОРАД

«Павук» складається з кількох модулів (у формі октаедра). Їхню кількість визначте за власним задумом.

Зробіть начерк майбутнього твору. Роботу починайте від формування найбільшого модуля (основи) до найменших, поступово з'єднуючи їх між собою.

Для одного модуля візьміть 12 соломинок, однакових за довжиною.

Для нанизування соломинок використовуйте бавовняну нитку, адже синтетична не триматиме вузлики.

Щоб визначити довжину нитки для виготовлення одного модуля, помножте 12 (кількість соломинок) на їхню довжину та ще додайте близько 20 см.

1. В. та Н. Протор'єви. Куманець «Курчата мої». Статуетки «Козел» і «Павич»
2. Подружжя Протор'євих разом із працівницею Васильківського заводу

Тема 5. НОВЕ ЖИТТЯ ТРАДИЦІЙ: РУХ КРІЗЬ ЧАС

Традиції дуже важливі в житті кожного народу. Вони пов'язують людину з її корінням і задають вектор у майбутнє. Мистецькі традиції — це й фольклорна спадщина в усіх видах і жанрах художньої творчості.

Традиції давнини відроджуються в сучасному культурному просторі, знаходячи нове життя в мистецтві сьогодення. Національні риси духовної скарбниці, переданої нам минулими поколіннями, проявляються у творах сучасних митців та мисткинь.

Цей діалог між минулим і сучасністю не лише збагачує сучасну культуру, а й підтримує наше національне самоусвідомлення. Мистецтво стає мостом між епохами, відкриваючи нові шляхи для творчої взаємодії та оновлюючи традиційні мотиви й образи.

Електронний
інтерактивний
додаток

НАРОДНА ПІСНЯ В НОВОМУ «ВБРАННІ»

? Чи можливо «змінювати» народну пісню, надавати їй рис інших стилів і напрямів музики?

Народна пісня ніколи не старіє, адже її первозданна краса є бездоганною. У сучасному виконанні вона оживає, набуваючи нових музичних барв. Найвищого визнання й вшанування народна пісня досягає, коли її мелодія звучить у творах класичної музики.

Визначною подією в музичному житті України 2021 р. став концерт із творів **Мирослава Скорика** та **Івана Небесного** «Різдвяні симфонії». У них митці «зашифрували» улюблені українцями колядки та щедрівки. Ці пісні здавна втілювали дух і характер народу.

? Перегляньте фрагменти концерту «Різдвяні симфонії». Опишіть свої враження. Яким у цих творах постає український народ? Які грані його характеру розкриваються через музику?

«Автентичний» (з грецької) означає «справжній». У мистецтві це поняття невід’ємне від творів фольклору, збережених такими, які вони побутують в народі, без «втручання» й авторських обробок.

Музичний фольклор вивчають під час етнографічних експедицій, переймаючи його від народних виконавців/виконавиць — носіїв пісенних традицій.

1

1. Мирослав Скорик
2. Іван Небесний
3. Прем’єра «Різдвяних симфоній» М. Скорика та І. Небесного в Національній опері України

2

3

Тема 5. Нове життя традицій: рух крізь час

1. Климент Квітка
2. Людмила Василевська
3. Пам'ятник «Народній пісні жити»
Г. Танцюрі та Є. Сивак. с. Зятківці,
Вінницька обл.
4. Ансамбль української аутентичної музики «Божичі»

Велику роль у збереженні українського фольклору відіграли такі відомі особистості, як **Климент Квітка**, **Леся Українка**, **Гнат Танцюра**, **Людмила Василевська**. А імена таких народних співачок, як Євдокія Сивак (Явдоха Зуїха) з Вінничини, Олена Рибалкіна (баба Єлька) з Кіровоградщини, стали символами народної пісенної творчості. Їхня щира любов до рідної пісні й копітка робота зберегли від забуття та відродили найціннішу скарбницю нашого народу.

? Який варіант фольклору вас більше приваблює: автентичний чи осучаснений? Обґрунтуйте свої судження.

* Дніпрова Чайка — саме такий літературний псевдонім обрала для себе українська письменниця Людмила Василевська, відома не лише літературними творами, а й збиранням музичного фольклору. Записуючи народні пісні, мисткиня робила до них цінні примітки: розкривала характер співу, зазначала час виконання, призначення тощо. Зокрема, до пісні «Ой уже сонце над вербами» доданий коментар: «Пісня робітницька, співають перед вечором на роботі».

Довгі роки творчої співпраці пов'язують письменницю з видатним композитором М. Лисенком. За голосом Василевської він записав чимало народних пісень. «Співає наша Дніпрова Чайка, як справжній соловейко», — так композитор описав виконавські здібності письменниці.

Нині традиції плекання фольклорної спадщини продовжують життя у творчості багатьох етнографічних гуртів, проведенні тематичних фестивалів.

? Поміркуйте, де можна нині знаходити унікальні народні пісні? Як сучасні технічні засоби допоможуть у збереженні та популяризації такої цінної культурної спадщини?

С **Кавер**, або **кавер-версія** — це свого роду «переспів» відомих пісенних хітів, їх нове виконання в оригінальній обробці іншими музикантами/музикантками.

Американський композитор **Джордж Гершвін**, який писав музику в джазовому стилі, був вражений красою української пісні «Ой ходить сон». Він використав її в опері «Поргі та Бесс» як колискову Summertime. Це найвідоміша композиція опери.

Сучасний український гурт La VIVO створив чудовий кавер, об'єднавши обидві колискові в один вокальний твір.

? Послухайте Summertime й каверну версію пісні «Ой ходить сон» у виконанні La VIVO. Зробіть порівняльну характеристику виразових засобів цих творів.

5. Всеукраїнський фестиваль з нагоди 120-річчя Г. Танцюри
6. Народна співачка Олена Рибалкіна, прообраз проекту «Баба Єлька»
7. Кадр із відеокліпу La VIVO «Ой ходить сон»
8. Дж. Гершвін

1. Сцена колискової Summertime з опери Дж. Гершвіна «Поргі та Бесс»
2. В. Мельниченко. Ілюстрація до української колискової «Ой ходить сон»

😊 Дізнайтеся про історію перетворення української пісні «Ой ходить сон» на джазову оперну композицію, переглянувши фільм «Від "Ой ходить сон..." до "Summertime". Історія міжнародного гіта» (художня програма «ART Персона»). Про який легендарний український колектив йдеться у ньому?

? Послухайте джазову обробку української народної пісні «Розпрягайте хлопці коней» О. Саратського. Ліричність у ній поєднується з ледь відчутною пульсацією козацького маршу і джазовими гармоніями та ритмами. Чи можна сказати, що композитор точно цитує народну пісню?

Сучасні виконавці й композитори часто звертаються до каверів. Джазові прочитання пісні засновані на закономірностях саме джазової імпровізації. Кавер-версія відрізняється від джазової інтерпретації особливою сміливістю прочитання пісні в будь-якому стильовому рішенні.

Численні кавери створюються на пісню «Ой, у лузі червона калина», яка нині єднає Україну й звучить на весь світ.

? Послухайте варіанти виконання пісні «Ой у лузі червона калина»: А. Хливнюк і PinkFloyd, Hradovska Metal Band, Солісти Литовської опери. Яка з версій справила на вас сильніше враження? Спробуйте пояснити, чому. Заспівайте пісню разом.

🎵 Пригадайте одну з популярних народних українських пісень. За допомогою ритмічного супроводу зімпровізуйте свій варіант її кавер-версії.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Влаштуйте в класі диспут про різні кавери народної пісні. Наприклад, «Несе Галя воду» у виконанні О. Саратського, Х. Соловій, С. Романа, О. Скрипки й оркестру НАОНІ, гурту «Воплі Відоплясова».

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Що таке автентичний фольклор?
- Що таке кавер? Наведіть приклади.
- Які українські народні пісні увічнені у світовому музичному мистецтві?

Видатна особистість у мистецтві

Квітка Цісик (1953–1998) — «далекий голос України». Донька повоєнних емігрантів, які після Другої світової війни були вимушені переїхати зі Львова до США. Проте навіть за океаном родина Цісиків зберігала свою українськість і плекала народні традиції у своїх дітях.

Голос Квітки — неймовірної краси колоратурне сопрано. Вона прекрасно співала в різних жанрах — від опери та джазу до поп-музики. Також володіла унікальною, поширеною в Карпатах, технікою співу — «білим голосом». Англомовна пісня «Ти осяюєш мое життя» 1978 р. отримала премії «Оскар» і «Золотий глобус».

Співачка записала два альбоми українських пісень — «Квітка» та «Два кольори».

В Україні Квітка Цісик відома надзвичайно талановитим виконанням народних колискових, «Пісні про рушник», «Черемшини», «Я піду в далекі гори» та ін.

СКРИНЬКА ПОРАД

Об'єднайтеся в три групи: слухачка аудиторія та дві команди, одна з яких представляє «захист», а друга — «обвинувачення».

Учасники/учасниці обох команд по черзі висловлюють власну аргументацію щодо інтерпретації музичного твору.

Слухачка аудиторія визначатиме голосуванням, чиї аргументи переконливіші.

Найкращою вважатиметься інтерпретація, що отримає найбільшу підтримку.

- i** Скориставшись інтернет-джерелами, дізнайтеся більше про пісню «Ой у лузі червона калина» та її авторів.

3. Квітка Цісик

ТРАДИЦІЙНІ МОТИВИ В СУЧАСНІЙ ЮВЕЛІРНІЙ СПРАВІ

1

? Які предмети побуту можуть бути прикрашені мотивами етнічних орнаментів? Яким, на вашу думку, було первісне призначення прикрас для людини: оздоблення чи оберіг?

Одним із найдавніших і найбагатших видів творчості є декоративно-прикладне мистецтво. Воно вирізняється різноманітністю матеріалів та художніх технік, мистецьких надбань різних етносів, епох.

Серед різних видів декоративно-прикладного мистецтва особливою красою вирізняється художня обробка металу — ювелірна справа. В Україні її ще називали золотарством.

С **Декоративно-прикладне (ужиткове) мистецтво** — різновид художньої творчості, мистецтво створення та художнього оформлення виробів, переважно побутового призначення.

У декоративно-прикладному мистецтві є три основні виразові засоби: **стилізація, контраст і символ**.

Стилізація — узагальнене зображення предмета (його форми та кольору) завдяки виокремленню найвиразніших ознак.

1. Золотий колт зі стилізованим зображенням птаха у техніці перегородчатої емалі. XII ст.
2. Лунниця — символ місяця, давній жіночий оберіг. VII–VIII ст.
3. Срібний браслет-наруч із контрастним орнаментом, виконаним у техніках карбування й черніння. XII–XIII ст.
4. Парні колти. XII ст.

2

3

4

5

Контраст — яскраво виражена протилежність будь-яких якостей і властивостей.

Символ — знак, зображення, що втілює в художньому образі сутність певного поняття.

? Яку роль виконують контраст і стилізація у виробках ювелірного мистецтва?

С **Ювелірне мистецтво** — це виконання художніх творів із дорогоцінних металів (золото, срібло, платина), часто в поєднанні з коштовним і напівкоштовним камінням, перлами, склом, бурштином, перламутром, кісткою та ін.

Колт — давня жіноча парна прикраса у формі медальйону, що кріпилася до головного убору вздовж скронь на металевих ланках — ряснах.

Ювелірна справа в Україні відома з давніх часів. За княжої доби вона славилася високою майстерністю й витонченістю, твори київських майстрів вражали досконалістю і були шановані в багатьох країнах Європи. Вважається, що саме ювелірне мистецтво Київської Русі удосконалило такі художні техніки, як чорніння срібла та перегордчата емаль.

7

6

5. Золота діадема. XII ст.
6. Колти на ряснах
7. Золоті барми. XII ст.
8. Золоті сережки-підвіски. XI–XII ст.

8

Тема 5. Нове життя традицій: рух крізь час

1

2

3

1. Намисто «пацьорки» (скло, розпис, позолота)
2. Згарда — намисто-оберіг
3. Срібний дукач із «рогатим» бантом
4. Коралі — традиційне українське намисто
5. Сережки «калачики» у формі квітки та «ковтки», прикрашені карбуванням
6. Чоловічі персні з латуні, прикрашені гравірованими орнаментами. XIX ст.

Серед традиційних ювелірних прикрас Київської Русі — сережки, перстні, колти, браслети-наручі, нашійні обручі гривни, діадеми, намиста-барви, ланцюжки та ін. Традиційними мотивами ювелірних прикрас того часу були зображення фантастичних птахів, дерево життя, квітковий орнамент.

* Професія ювеліра — одна з найдавніших в історії людства. Про це свідчать знахідки під час розкопок у Єгипті: золоті прикраси, датовані 3000 р. до н. е. До античних майстрів з усіх куточків світу прибували учні, щоб перейняти тонкощі справи. Високою майстерністю відзначені вироби скіфських, арабських, візантійських ювелірів. У Київській Русі перші згадки про професію ювеліра належать до IX ст.

4

5

6

В українському побуті жіночі прикраси — обов'язкова деталь святкового вбрання. За ними можна було визначити, наскільки заможна їхня власниця.

Нагрудні прикраси виконували ритуальні та захисні функції, оберігали від зурочення та лиха. Їх носили на тілі. А ось те, що вдягали поверх одягу, слугувало колоритним доповненням до традиційного українського костюма.

Українські прикраси вражають лаконічністю та вишуканістю. Серезки мали просту будову та геометричні форми. Зазвичай це були розетки, щитки та підвіски з різними каменями чи скляними намистинами.

Дукач, популярну в Україні прикрасу, виготовляли з двох монет, створюючи ефектний бант або підвіску. Ця прикраса призначалася привертати щасливу долю та любов.

Прикраси для пальців рук — персні, напалки — призначались як для жінок, так і для чоловіків. Матеріалами для їхнього виготовлення були не лише золото та срібло, а й залізо, латунь, олово.

* У давнину традиція українських жінок носити каблучки була пов'язана із суспільно-родинними стосунками. Зокрема, дівчата носили срібні прикраси, а заміжні жінки — золоті.

Срібна каблучка на лівій руці свідчило, що дівчина дійшла віку нареченої, на правій — уже заручена. Обручка, прикрашена бірюзою (символом

7. С. Маро. Гривна «Горобина» (срібло, корали)
8. О. Богачова. Гарнітур «Золота легенда Скіфії» (золото, діаманти, цитрини)
9. В. Балибердін. Гребінь «Тин» (бивень мамонта)
10. В. Волощак. Дукач (срібло, корали)

Тема 5. Нове життя традицій: рух крізь час

1. Комплект прикрас зі скручених паперових намистин
2. Браслет із паперових намистин

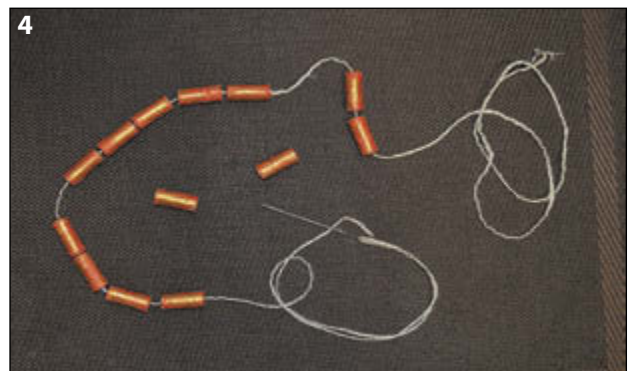
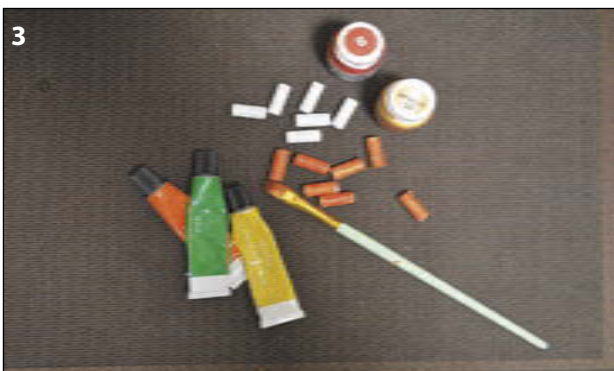
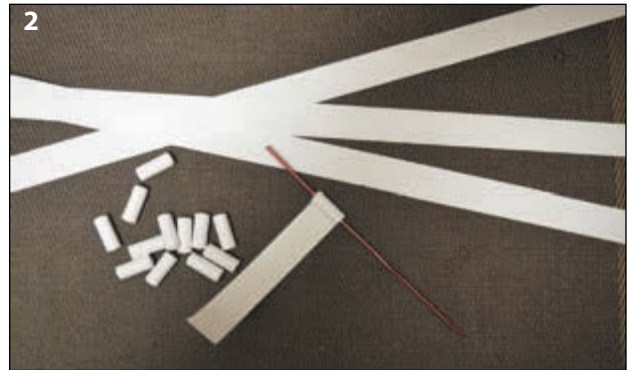

відданості), означала, що дівчина чекає на милого, який служить у війську. Золота каблучка на правій руці носили заміжні жінки, на лівій — розлучені.

- 😊 Знайдіть відомості про сережку як символ козацьких традицій.
- ? Розгляньте твори сучасного ювелірного мистецтва. Чи зберігають ці вироби оберегову функцію? Чому важливо, щоб ювелірні прикраси були в гармонії з одягом? Поясніть свою думку.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Виконайте ескіз жіночої брошки за мотивами ювелірного мистецтва княжої доби. Придумайте назву прикрасі та складіть її стилій опис: метал, каміння та вбрання, до якого пасуватиме.
- *Варіант 2.* Виконайте ескіз елегантної чоловічої прикраси (за вибором).
- *Варіант 3.* Об'єднайтеся у творчу групу із друзями/подругами. Зробіть невеликий комплект прикрас (браслет, кулон, намисто, брошка та ін.) в техніці орігамі або паперового скручення.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Які ювелірні прикраси виготовляли давні київські майстри?
- Із яких матеріалів українські золотарі виготовляли різні прикраси?
- Чи помітні риси традиційного золотарства давнини у творах сучасних майстрів/майстринь? Наведіть приклади.

Видатна особистість у мистецтві

Борис Миколайович Мозолевський (1936–1993) — відомий український археолог, поет, дослідник скіфської старовини на теренах України. Саме він під час досліджень скіфського кургану Товста Могила, що на Дніпропетровщині, знайшов багате поховання із понад 600 предметів, серед яких виявилася нагрудна скіфська прикраса — славнозвісна золота пектораль. Ця визначна подія сталася 21 червня 1971 р.

Знахідка цієї коштовності випадкова, адже під час розкопок було встановлено, що колись цей курган уже був пограбований. Розбійники розікрили більшу частину скарбу в основній камері, не помітивши того, що було в коридорі. Шар землі та глини лише в 10 см приховав від них пектораль.

Сенсаційна знахідка Б. Мозолевського увійшла в історію світового мистецтва як духовний скарб нашого народу.

3

3. Б. Мозолевський зі скіфською пектораллю
4. Меч у піхвах, окутих золотом, який лежав поруч із пектораллю
5. Золота пектораль. IV ст. до н. е. Курган Товста Могила. Її діаметр — 30,6 см, вага — 1148 г золота високої проби

4

5

ТЕ, ЩО НЕ ВИХОДИТЬ ІЗ МОДИ В УСЬОМУ СВІТІ

? Які мистецькі традиції народів світу вам відомі?

Мистецькі традиції, ретельно збережені кожною національною культурою, часто асоціюються з фольклором, але можуть мати різноманітні прояви. Ці традиції часто представлені на національних мистецьких фестивалях і визначають унікальність кожного народу.

С **Фестиваль** — масове святкове дійство, демонстрація досягнень у різних видах мистецтва.

На півночі Європи, в норвезькому місті Торсе щорічний музичний фестиваль Nordlysfestivalen («Північне сяйво») об'єднує кращих артистів/артисток різних музичних жанрів — від старовинної музики до сучасної, від опери до джазу, від камерних колективів до симфонічних оркестрів.

Інший фестиваль Polar Jazz («Полярний джаз») — найпівнічніше щорічне музичне свято на норвезькому острові Шпіцберген у Північному Льодовитому океані.

* Щороку взимку Норвегія проводить Ice Music Festival («Фестиваль крижаної музики»). Унікальність цього заходу полягає в тому, що під час його проведення звучать народні, джазові твори, поп-музика на інструментах, виготовлених із льоду, — барабанах, валторнах, гітарах, маримбах, навіть арфах! Сцена також зі снігу й криги.

1. Постер фестивалю «Полярний джаз»
2. Фестиваль класичної музики Nordlysfestivalen
3. Фестиваль джазової музики Polar Jazz

Фінляндія — скандинавська країна, що подарувала світові один із найпопулярніших бальних танців — «Летку-Єнку», який танцюють і діти, і дорослі.

? Послухайте музику фінського танцю «Летка-Єнка», автором якої є композитор Рауно Лехтинен. Які особливості ритму ви почули? Чи відповідає характеру танцю його назва, що в перекладі означає «гойдатися»?

В італійському містечку Дженцано-ді-Рома, що розташований неподалік Риму, щороку відбувається квітковий фестиваль, започаткований наприкінці XVIII ст. Довжина квіткового килима на головній вулиці Італо Беларді сягає 120 м, а килим складають дев'ять картин із пелюсток квітів.

4–5. Фестиваль Ice Music Festival

6. Фестиваль квітів у Дженцано

За легендами, традиція створення картин із квітів сягає XIII ст. Нині майстри-квіткарі вкривають асфальтове покриття візерунками на заздалегідь обрану тему. Для цього за кілька днів починають складати в прохолодних печерах мільйон найкращих квітів.

На один із таких фестивалів вирушили закохані Роза і Паоло — герої балету з такою самою назвою «Фестиваль квітів у Дженцано» (композитор Е. Хельстед), який уперше побачив сцену в 1842 р.

Однією з танцювальних форм класичного балету є *па-де-де*, що означає «крок удвох» і символізує романтичні взаємини персонажів. До структури па-де-де входять парна частина і *варіації* кожного з героїв.

? Перегляньте па-де-де з балету Е. Хельстеда «Фестиваль квітів у Дженцано». Опишіть характер кожної із частин.

Із варіаціями в якому виді мистецтва ви вже знайомилися на уроках?

С *Па-де-де* — одна з основних танцювальних форм у класичному балеті, що складається з частин: **антре**, тобто вихід танцівників, **адажіо** (повільна і лірична), двох **варіацій** — чоловічої і жіночої, та **коди** — заключної частини, зазвичай у швидкому темпі.

Варіації в балеті — частина танцювальної форми, епізод, що є невеликим технічно ускладненим танцем, зазвичай для танцівника/танцівниці.

1. Сцена з балету Е. Хельстеда «Фестиваль квітів у Дженцано»
2. Постер фестивалю «Віртуози фолку»
3. Учасники фестивалю «Віртуози фолку»

4

5

☺ Перегляньте фрагмент із концерту фестивалю «Київ-етно-мюзік-фест “Віртуози фолку”», скориставшись електронним ресурсом. Що означає назва твору «Ті, що походять від Сонця» ансамблю «Дніпро»? Хто є композитором і виконавцем дійства, художником костюмів?

«Фестиваль пустелі» — назва щорічного культурного заходу в Малі, країні в західній частині Африканського континенту, де звучить етнічна музика племені туарегів. А в пустелі Калахарі в невеликому селищі Ганзі, що в Ботсвані,

4. Гурт Tinariwen, Малі

5. Концерт гурту Tinariwen

6–7. Учасники Kuru Dance Festival

6

7

1. Постер із нагоди 20-річчя фестивалю Kuru Dance Festival

можна відвідати фестиваль Kuru Dance Festival, на якому демонструють танцювальне мистецтво колективи Ботсвани, Намібії та інших країн Африки.

i Skorиставшись електронним додатком, дізнайтеся більше про особливості етнічної музики й танцю на цьому континенті.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Знайдіть інформацію про найвідоміші фестивалі музичного мистецтва в Україні. Створіть презентацію про один із них, дібравши аудіозаписи творів, що звучать на ньому.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Закінчіть визначення:

Фестиваль — це...

Варіації — це...

🎵 Розучіть пісню «Єднання». Продумайте назву музичного фестивалю, де б ви могли виконати цю пісню.

Єднання

Вірші та музика А. Комлікової

Між поля і межі ріки лине пісня чарівна.
Та мелодія навіки наймиліша й найсвятя.
Бо це пісня про кохання, бо це пісня про красу,
Про квітучу Батьківщину і про молодість ясну.

Приспів:

Будуть сонячні світанки, будуть зоряні пісні,
Будуть знов травневі ранки і похмурі зимні дні.
Хай попереду багато і складних і добрих літ.
Хай мелодія єднання поверта добро у світ.

Неможливо позабути теплі батьківські слова
І надійні мами руки, де схилялась голова.
Ми з тобою народились у щасливу світлу мить.
І мелодія єднання кличе знов нас у блакить.

Приспів.

Продивлюсь я всі стежини, всі дороги перейду,
Але пісню свого серця неодмінно я знайду.

Приспів.

ЕТНОМОТИВИ В ДИЗАЙНІ АКСЕСУАРІВ

? Які предмети, окрім прикрас, можуть естетично доповнювати вбрання? Чому, на вашу думку, до їх вибору потрібно ставитися ретельно?

Появу й розвиток декоративно-прикладного мистецтва зумовило прагнення людини наповнити красою повсякденне життя, підкреслити за допомогою художньої творчості власну індивідуальність, національну приналежність. Особливо це проявляється в предметах побуту та речах особистого вжитку — **аксесуарах**.

С **Аксесуар** — річ, яку використовують для доповнення, оздоблення кого-небудь або чого-небудь. Вона виконує роль яскравого елемента одягу, інтер'єру.

У давнину виготовленням зручних у користуванні і водночас гарних предметів займалися майстри та майстрині художніх промислів. Працюючи на загал, вони визначали естетику в побуті, одязі й прикрасах, удосконалювали методи створення виробів, особливості їх оздоблення. Нині роль, яку колись відігравали промисли, перейняв художній дизайн.

2

2. Кептар, вишитий народною українською майстринею В. Роїк
3. Бутік бренду етнічного українського одягу «Едельвік»
4. Вишивальниця Віра Роїк

3

4

1. Пояс каламаймовий вишитий
2. Очіпок вишитий. Київщина
3. Капелюх-крисаня. Івано-Франківщина
4. Жіночий тканий пояс крайка. Полтавщина

С *Дизайн* — художнє, промислове конструювання зручних і корисних предметів.

Завдання художнього дизайну — спроектувати привабливий зовнішній вигляд предмета, зберігши при цьому його зручність, практичність. Дизайнер/дизайнерка має стежити за тенденціями моди, а також враховувати різні смаки, узагальнюючи їх. У той час, коли дизайнер/дизайнерка створює велику промислову партію художнього виробу, сучасний майстер/майстриня традиційного декоративно-ужиткового мистецтва виготовляє унікальні, неповторні речі, що зазвичай існують у єдиному екземплярі.

? Які аксесуари використовуєте ви і ваші друзі/подруги? Чим ви керуєтеся, добираючи їх? Чи важливі вони як доповнення до вашого гардероба, естетичного образу?

Аксесуар до одягу — предмет, який людина використовує для доповнення зовнішнього вигляду, підкреслюючи власний стиль. Головний убір, шарф, рукавички, сумка, ремінь — ці аксесуари надають вбранню завершеності.

Характерною рисою традиційного українського одягу й аксесуарів до нього завжди була декоративність — завдяки багатим вишивкам, аплікаціям, різноманітним прикрасам. В одязі й аксесуарах відображалися особливості регіонів України.

Традиційний український костюм неможливо уявити без аксесуарів. Це одна з основних особливостей нашого національного одягу. Усі доповнення до вбрання з давніх часів несли в собі естетичні вподобання українців.

Одне з найпочесніших місць у декоративно-прикладному мистецтві України посідає гуцульське **мосяжництво**. Окрім прикрас і предметів побуту, майстри виготовляли аксесуари: пояси, порохівниці, мисливські торби-тобівки, декоративні топірці, люльки. Усі ці елементи національного костюма й речі особистого вжитку вражають красою, досконалістю виконання.

5. І. Гончар. Листівки національного вбрання «Українські народні типажі»: а — Івано-Франківщина; б — Поділля; в — Київщина
6. Р. Стринадюк. Гуцульський чоловічий пояс-черес із піхвами
7. Ф. Якіб'юк. Тобівка, поч. XX ст.
8. Н. Ребенчук. Люлька
9. Гуцульський топірець, поч. XX ст.

1

2

3

1. Блокнот «Дерево життя»
2. М. Вінтоняк. Шкіряна жіноча сумка
3. Чоловіча краватка-метелик в етнічному стилі
4. Шкіряний футляр для окулярів «Петриківка»

4

С **Мосяжництво** — різновид українського декоративно-прикладного мистецтва з художньої обробки металу — мосяжу (узагальнена назва міді, латуні, бронзи, різних сплавів), виготовлення з нього прикрас та предметів ужитку.

Етнічні мотиви доречні й широко використовуються в сучасному дизайні. Для того щоб доповнити ними вбрання, достатньо зазирнути до будь-якої крамнички етнічного одягу: нині дуже популярні автентичні, притаманні лише нашому народові прикраси, головні убори, пояси і навіть взуття. Навіть сучасні ділові аксесуари, оздоблені в народному стилі, набувають особливого вигляду.

? Яке естетичне враження справляють на вас вироби, оздоблені елементами декоративно-прикладного мистецтва?

Класичний, спортивний, вечірній або повсякденний образ зазвичай доповнюється сумкою відповідного стилю. Сумка була й залишається популярним аксесуаром, незалежно від зміни модних тенденцій, еталонів чоловічої та жіночої краси. Вона потрібна для того, щоб компактно скласти найнеобхідніше, куди б ви не збиралися: на прогулянку, пікнік, вечірку або до танцювальної студії. Дизайнери/дизайнерки пропонують різноманітний асортимент сумок. Серед найпоширеніших — класична, спортивна сумка, наплічник, слінг, шопер, маленький клатч.

5

6

7

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Виконайте ескіз орнаменту з етномотивами для оздоблення будь-якої моделі сумки (рюкзак, футляру, пеналу).

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Поясніть, у чому полягає відмінність між творами декоративно-прикладного мистецтва та художнього дизайну?
- Що таке аксесуар? Наведіть приклади аксесуарів традиційного українського вбрання.
- Які види національного декоративного мистецтва надихають сучасних дизайнерів?

5. Жіноча сумка «Вишиванка». Бренд «Sokolova»

6. І. Рибачук. Комплект: косметичка та сумка в етностилі

7. Наплічник «Нескорені». Бренд «Sokolova»

Тема 6. ОБРАЗ УКРАЇНИ І УКРАЇНЦІВ У МИСТЕЦТВІ

Україна — держава в центрі Європи, яка уславилась видатними науковими відкриттями, звичаями і, звісно, мистецтвом. Із давніх-давен мандрівники з різних країн захоплено описували Україну, її славетних синів та доньок. Багатьох українських митців знає весь світ. Але ми не втомлюємось через мистецтво доносити світу знання про нас.

Мистецтво — це особлива мова почуттів та образів. Вона не потребує перекладу і зрозуміла кожному. Саме тому твори наших талановитих митців та мисткинь є не лише висловленням любові до Батьківщини, а й чудовими розповідями світовій спільноті про багату історію України, її культуру, традиції, про прагнення та ідеали українського народу.

Електронний
інтерактивний
додаток

ВІД КОБЗАРІВ ДО СУЧАСНОСТІ

? Розгляньте сюжети народної картини «Козак Мамай». На якому інструменті грає козак Мамай? У чому різниця між кобзою і бандурою? Що таке «бандурка»?

Понад п'ять століть один із найпоширеніших образів народного живопису Козак Мамай — символ героїчної історії України. На численних зображеннях він грає на музичному інструменті. Це «бандурка», інша назва — мамаева кобза. Її найближчі родичі — бандура, кобза, торбан.

Кобзарями називали мандрівних співців, які грали на кобзах, бандурах, торбанах, виконуючи історичні пісні і думи.

1. Козак Мамай (зі збірки Музею Івана Гончара)
2. Гурт «Вертеп»
3. Старовинні колісні ліри

Тема 6. Образ України і українців у мистецтві

1

2

3

1. П. Захарченко. «Козак Мамай», поч. XX ст.
2. Невід. худ. «Козак Мамай», поч. XIX ст.
3. Зображення на дверях (фрагмент). Поч. XIX ст.
4. Цимбали
5. Волинка
6. Бубон
7. Сопілка
8. Кобза
9. Скрипка

Акомпануючи собі на колісній лірі, музиканти виконували народні псалми, іноді світські мелодії, навіть танцювальні.

? Послухайте пісню «Мамай» у виконанні гурту «Вертеп». Чи допомагає вона уявити образ Козака Мамаю? Опишіть його. Якими виразовими засобами виконавці відтворюють атмосферу козацької слави? Про що розповідає візуальна заставка, яку обрали виконавці гурту для відео?

4

5

6

7

8

9

i Скориставшись електронним додатком, перегляньте фільм «Кобзо моя» (1989 р.) з власного архіву кобзаря Василя Нечепи. Про які народні інструменти йдеться в розповіді?

Q Обговоріть у класі питання: «Чи можливо на стародавній бандурі грати сучасну музику?»

Музичний гурт «Хорея козацька» знаходить в архівах і виконує стародавні українські пісні.

«Шпилясті кобзарі» виконують аранжування народних пісень, а також грають джаз, кавер-версії світових хітів і авторські твори. До гурту увійшли шестеро бандуристів — випускників Стрітівського коледжу кобзарського мистецтва.

? На яких інструментах грають музиканти цих музичних гуртів? У чому полягає «сучасність» пісень і композицій?

Як, на вашу думку, темброві особливості народних інструментів здатні збагатити твори сучасної популярної музики?

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Здійсніть віртуальну подорож музеями народних інструментів і складіть слайд-презентацію про такі музеї.

11

10

10. Гурт «Шпилясті кобзарі»

11. Гурт «Хорея козацька»

СКРИНЬКА ПОРАД

Скориставшись електронним додатком, відвідайте віртуальну екскурсію музеями народних музичних інструментів або перегляньте фотоекспозиції.

Поцікавтеся, чи є подібні музейні збірки у вашому регіоні (місті, селищі)?

Оберіть інструмент, який вас зацікавив найбільше, складіть про нього стислу розповідь із 2–3 слайдів до 7 речень.

Спільно з друзями/подругами змонтуйте цілісну презентацію про різні народні інструменти.

За можливість проілюструйте показ слайдів звучанням відповідних інструментів.

Презентуйте свій творчий доробок на уроці «Мистецтво» в молодших класах.

 Розучіть пісню «Місяць — козацьке сонце».

Місяць — козацьке сонце

Вірші та музика С. Железняка

Бачиш, місяць молодий
Глянув у віконце,
Місяць в срібному вбранні —
То козацьке сонце.

Приспів:

Місяць в небі — то козацьке сонце,
За Дніпром збираються полки,
Їдуть Батьківщини охоронці,
Українські їдуть козаки.

Бачиш, зорі з місяченьком
Плавають в озерці?
То не місяць срібнокрилий,
То — козацьке сонце.

Приспів.

Бачиш, дівчина з криниці
Набира відерце?
З сумом серед зір шукає
Місячне суденце.

Приспів.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Поясніть, козак Мамай — вигаданий образ чи реальний герой?
- Як у сучасному музичному мистецтві продовжують розвиватись народні традиції? Наведіть приклади гуртів.

 Скориставшись електронним додатком, дізнайтеся більше про Стрітівську школу, де навчають кобзарів. У якому ансамблі, з якими ознайомились на уроці, вам хотілося б грати?

ВІД КОБЗАРІВ ДО СУЧАСНОСТІ. НАРОДНА КАРТИНА «КОЗАК МАМАЙ»

? Які атрибути на картинах «Козак Мамай», окрім музичного інструмента, мають символічне значення?

У давнину в кожній українській хаті на стіні поряд з іконами можна було побачити картину із зображенням козака-кобзаря, який влаштувався на відпочинок під розлогим дубом. Малювали його і на дверях, скринях.

Герой поширеного в Україні живописного сюжету — легендарний Мамай, в образі якого втілені всі чесноти козацтва: відвага, мудрість, волелюбність, мужність, готовність віддати життя за рідну землю. І автором цього твору є не якийсь відомий художник, а сам український народ. У різних областях нашої країни народні малярі писали «Козака Мамаю» по-своєму, але сам сюжет картин лишався незмінним. Постать козака Мамаю також усталена за абрисом.

С **Абрис в образотворчому мистецтві** — контурний рисунок, чітка й деталізована лінійна прорисовка композиції (предметів, пейзажів тощо).

Нині в музеях України зберігається близько 100 старовинних творів народного живопису

1. Народна картина «Козак Мамай» прикрашала українську оселю
2. Образ козака Мамаю слугував народним оберегом
3. Народна картина «Козак Мамай». XVIII ст.

1

2

1. Народна картина «Козак Мамай». XVIII ст.
2. Народна картина «Козака з ляхом розговор». XIX ст.
3. Народна картина «Козак Мамай». XIX ст.

3

«Козак Мамай» (або «Козак-бандурист», «Козак-запорожець»). Розрізняють кілька різновидів композиції картини.

Однофігурна композиція, на якій зображено лише козака із музичним інструментом в оточенні предметів. Такий твір нагадує портрет.

Двофігурна композиція, де біля козака зображена ще одна особа, містить елемент сюжетності.

У **багатофігурній** композиції, окрім козака, можна побачити (зазвичай у віддаленні) постаї, гармонійно поєднані з пейзажем. Це можуть бути козаки на відпочинку, дівчата тощо.

? На деяких картинах (навіть біля вуст Мамає) розташовували тексти. Наприклад: «Я козак Мамай, мене не займай», «Хоч ти на мене й дивишся та ба не вгадаєш, Як зовуть й відкіль родом нічичирк не скажеш! Бо в мене ім'я не одне, а є їх до ката». Поясніть думку цих народних висловів.

Як ви вважаєте, чому постать козака Мамає в багатофігурній композиції завжди вирізняється розміром з-поміж інших персонажів твору?

Легендарний образ козака Мамає є уособленням шанованого в народі козацтва та втіленням лицарських чеснот. Його зображення виконувалося за певним канонам: оксамитовий жупан, шаровари, сап'янові чоботи, оселедець — усе це змальовує узагальнений образ запорожця-воїна.

Також характерними для образу є стримане положення тіла з підібраними «по-східному» ногами, спокійний, майже відчужений погляд.

Предмети, що оточують українського лицаря, не є випадковими і мають певні символічні значення. Кобза, на якій грає Мамай, є символом української душі, кінь символізує вірність, кремезний дуб — силу характеру. Шабля й порохівниця символізують готовність до бою, його відвагу. Спис, пляшка й чарка (речі, пов'язані із традиціями поховання козаків) нагадують про швидкоплинність козацького життя, сповненого військових звитяг.

У народі образ Мамаю вважався не лише вшануванням героїчної минувшини Запорозької Січі, а й родинним оберегом.

Образ козака Мамаю приваблював митців у різні часи й нині сучасно звучить у графіці, скульптурі, декоративному мистецтві.

4. Г. Нарбут. Суперобкладинка часопису «Мистецтво»
5. Г. Нарбут. Обкладинка збірки віршів В. Нарбута «Алілуя»
6. Г. Рідна. Козак Мамай
7. В. Шолудько. Пам'ятник Мамаю в селі Рокині. Волинська обл.
8. О. Машкевич. Килим «Козак Мамай — душа правдива»

1. М. та В. Зноби. Пам'ятник Мамаю на Майдані Незалежності в Києві
2. О. Скоп. Картина з серії «Козак Мамай» (2021–2022)

Для України він продовжує бути символом її багатовікової національної культури.

- * Львівський митець Орест Скопа понад двадцять років створює серію картин «Козак Мамай». Поряд із традиційними для народної картини деталями (бандура, кінь, зброя) митець зображує заводські труби, що забруднюють відходами чисті води річок, обриси заводу брунатного кольору, консервні бляшанки та ін. Відчуття небезпеки підкреслюють напружені лінії, важкі сірі хмари, птахи під націленими на них гвинтівками мисливців.
- ? Розгляньте твори О. Скопа. Чи може мистецтво бути засобом захисту життя, попередженням людству про екологічну катастрофу? Чому для такої ідеї митець використовує образ козака Мамаю?

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Створіть художню композицію «Козак Мамай».
- *Варіант 2.* Підготуйте презентацію творів українського декоративно-прикладного мистецтва, присвячених образу козака Мамаю (петриківський та самчиківський розпис, різьблення по дереву, карбування, гутництво, дрібна пластика з порцеляни та ін.)

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Назвіть різновиди композиції народної картини «Козак Мамай».
- Схарактеризуйте образ Мамаю. Які деталі його зображення є незмінними?
- Чому постать легендарного лицаря-запорожця була і залишається шанованою в Україні?

СКРИНЬКА ПОРАД

Нанесіть простим олівцем на аркуш паперу абрис козака Мамаю відповідно до власного задуму. Промалюйте постать, обличчя, руки та ноги. Додайте козаку Мамаю кобзу чи бандуру, інші атрибути. Фарбами або кольоровими олівцями розфарбуйте зображення. Пам'ятайте про необхідність намалювати небо й землю як фон для центрального образу.

МУЗИКА НА ЗАХИСТІ УКРАЇНИ

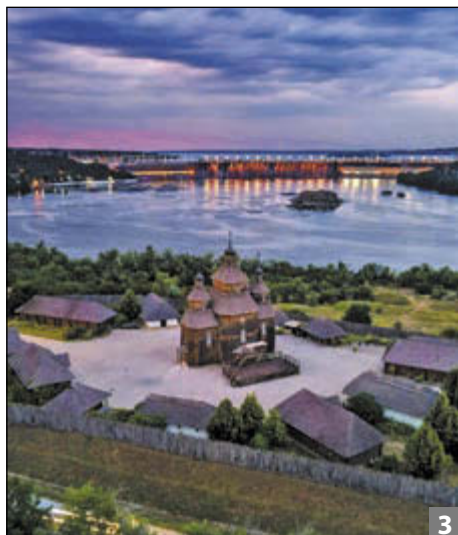
? Чи може музика бути зброєю? Які виразові засоби, на вашу думку, властиві таким музичним творам?

У буремні часи й переламні моменти історії музика завжди надавала наснаги й сили. Скарбниця музичного мистецтва України зберігає чимало творів, які викликають у нас почуття патріотизму й національної гордості. Зокрема, відома нині в усьому світі пісня «Ой у лузі червона калина» вважається гімном січових стрільців і символізує силу та відвагу українського народу.

С *Стрільцькі пісні* — пісні у війську Українських січових стрільців, створені під час національно-визвольної боротьби (1914–1918).

♪ Виконайте пісню С. Железняка «Місяць — козацьке сонце». Запропонуйте ритмічний супровід до неї. Використовуйте будь-які ритмічні інструменти або ж «заграйте» на уявних.

? Перегляньте в мережі Інтернет танцювально-барабанне шоу «У ритмі козацьких сердець» у виконанні ваших однолітків із Народного ансамблю танцю «Барвінок» із Вінниці. Поміркуйте, яку роль могли б відігравати ударні інструменти в козацькому середовищі. Який меседж несе ця композиція світу про українців?

3. Острів Хортиця — осередок Запорозької Січі

4–5. Народний ансамбль танцю «Барвінок». Вінниця

Тема 6. Образ України і українців у мистецтві

1

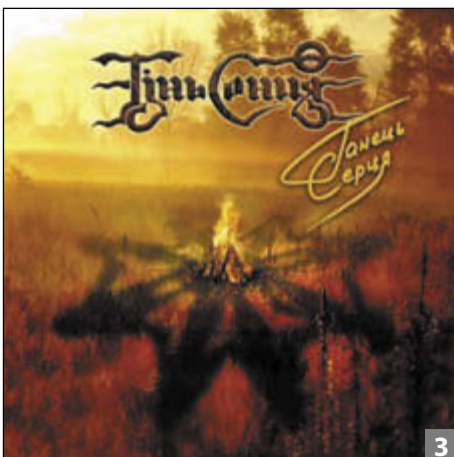

2

1. Козацькі литаври — тулумбас
2. Козацькі сурми
3. Альбом «Танець Серця» гурту «Тінь сонця»
4. Концерт гурту «Тінь сонця»

* У козацькому війську існувала полкова музика: офіційно-церемоніальна, стройова, фанфарно-сигнальна, концертно-військова. Вона була важливою для підтримки бойового духу в походах. У полкових оркестрах грали на трубах, сурмах, литаврах, пищавках, інших інструментах. Тулумбас, або литаври, поряд із кобзою та бандурою має символічне значення. Його обов'язково брали в похід, прив'язуючи до сідла. Звуки тулумбаса сповіщали про небезпеку; а під час бою умовними сигналами передавали накази. Саме тулумбас звучав на церемоніях передачі гетьманської влади.

? Пригадайте твір українського народного бандуриста Євгена Адамцевича — славнозвісний «Запорозький марш» (в обробці Віктора Гуцала). На початку твору звучать сурми й тулумбас. Який настрій вони створюють, які почуття викликає сам твір?

3

4

Український фольк-рок гурт «Тінь сонця», захопившись історією України часів козацької доби, поєднав у своїх композиціях heavy-folk з автентичною музикою, створивши «козацький рок». Найпопулярнішою піснею гурту і його своєрідною візитівкою є пісня «Козаки»

Ідеї захисту України можуть утілюватися в будь-яких музичних і музично-сценічних жанрах. Наприклад, у танці, який зрозумілою мовою рухів розповідає про боротьбу нашої Батьківщини.

? Перегляньте фрагмент із квалдробалету «Незламні». Які інтонації можна почути в музиці? Які пластичні інтонації попереджають світ про небезпеку? Чому жанр твору позначений як «квалдробалет»?

😊 У сценографічному оформленні цього фрагмента балету бачимо картину видатного художника П. Пікассо «Герніка». Поцікавтеся історією написання цього твору і висловіть думку: чому саме ця картина використана як елемент декорацій балетного дійства на музику сучасної української композиторки Анастасії Комлікової.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

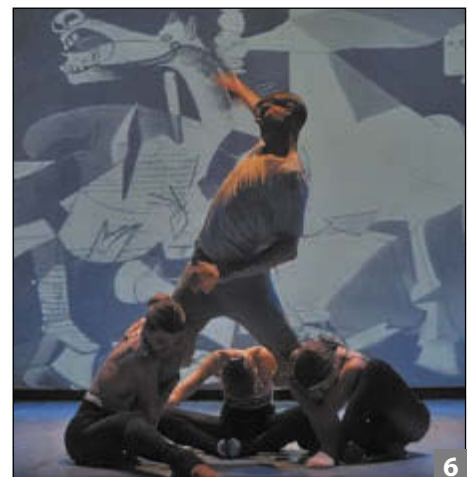
- *Варіант 1.* Самостійно дізнайтеся, як сконструйований тулумбас. Підготуйте стислу доповідь про роль цього інструмента на Запорозькій Січі.
- *Варіант 2.* Підготуйте розповідь про гурт «Тінь Сонця», висловлюючи враження від композицій, які виявились близькими вашим почуттям.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Закінчіть визначення: *Стрілецькі пісні — це...*
 - У чому особливість полкових музичних інструментів Запорозької Січі?
 - Музичні твори, про які йдеться в параграфі, були написані в різні часи і презентують різні жанри. Поміркуйте про те, що саме їх об'єднує?
- i Скориставшись електронним додатком, дізнайтеся більше про те, як стрілецькі пісні стояли на захисті української незалежності: «О, Україно» (вірші М. Вороного, музика Я. Ярославенка) та «Журавлі» (вірші Б. Лепкого, музика Л. Лепкого).

5. Анастасія Комлікова
6. Сцена з балету А. Комлікової «Незламні» (балетмейстер О. Нестеров)

1. М. Коваленко. Плакат «Процвітаюча та сильна Україна переможе»
2. Невідомий автор. Плакат «Мир — це шлях»
3. Н. Тітов. Плакат «Вільна»
4. М. Дарій. «Мудрість» (із серії «Український рукописний шрифт як образ історії»)
5. Г. Нарбут. Українська абетка

ПЛАКАТ ЯК ГОЛОС МИРУ І СВОБОДИ

? Що таке плакат? Чи доводилось вам самостійно створювати плакати? На які характерні особливості плаката ви звертали увагу?

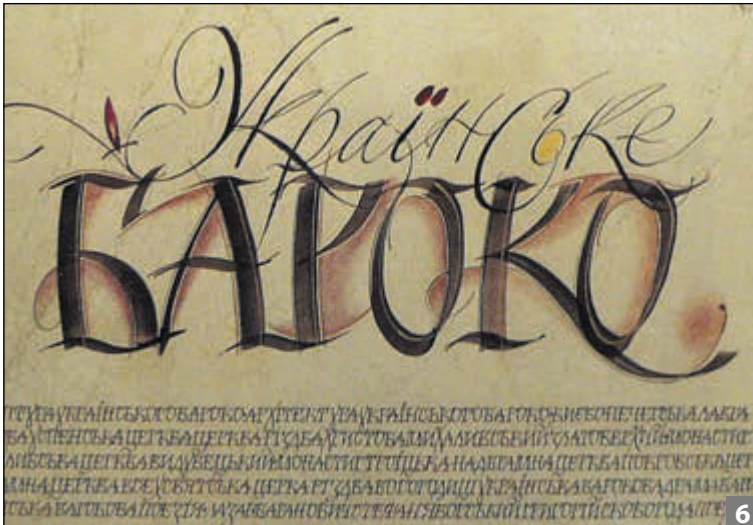
Призначення плакатної графіки — ефективно поширювати важливу інформацію, привертати увагу за допомогою яскравого зображення та чіткого гасла чи назви. Ці твори зустрічаються скрізь: на вулицях, уздовж доріг, на будівлях та в громадських місцях — тобто там, де багатолюдно.

С *Плакат* — різновид тиражної графіки, аркушеве видання, що містить заклик, попередження або сповіщення, зміст якого виражений у малюнку.

Важливими ознаками художньої мови плаката є лаконічність і чіткість зображення, насиченість кольорів, стислий місткий текст, пов'язаний зі змістом зображення.

Важливим для виразного плаката також є шрифт.

С *Шрифт* — графічне зображення набору літер і символів, виконане в єдиному художньому стилі.

✳ До 200-річчя від дня народження Т. Шевченка троє українських шрифтових дизайнерів (Д. Растворцев, Г. Заречнюк та Л. Торецький) за допомогою комп'ютерної графіки створили шрифт Kobzar KS («Кобзар») на основі почерку видатного поета. Основою стали архівні рукописи збірки Шевченка «Три літа». Текст, надрукований цим шрифтом, створює ефект живого письма. Презентація Kobzar KS відбулася 2014 р. під гаслом «Вислови свою любов до України почерком Шевченка».

За технікою виконання плакати поділяються на шрифтові, графічні, мальовані, фотоплакати. Плакати в змішаній техніці поєднують живопис, графіку, фотографію, різноманітні вирізки тощо. Одним із популярних виразових засобів плаката є силует.

С Силует — площинне однотонне зображення предмета або постаті, форма яких окреслюється зовнішнім контуром.

? Розгляньте один із плакатів М. Гончарова серії «Борітеся — поборете!». Яке змістовне навантаження несуть силует, колір і шрифт твору?

Твори плакатної графіки розрізняють за змістом. Соціальний плакат привертає увагу до значущих проблем суспільства. Політичний плакат — це заклик до конкретних дій, миттєвий

- 6. В. Мітченко. Каліграфічна композиція «Україна»
- 7. Шрифт Kobzar KS можна завантажити на комп'ютер безкоштовно
- 8. Плакат М. Гончарова серії «Борітеся — поборете!»

відгук на політичні події, що хвилюють людство. Такі плакати постають не лише як художній витвір, а й як важливий історичний документ. Також є плакати сатиричні, екологічні, агітаційні, рекламні.

? Розгляньте твори. До якого різновиду плакатної графіки за змістом можна віднести ці плакати, що закликають до миру й боротьби за свободу та незалежність? Які повідомлення світові про Україну вони несуть? Як допомагає в цьому вибір кольорів і шрифтів?

1. Ю. Нерослик. Плакат без назви
2. Ю. Ямаш. Плакат «Бережіть Україну»
3. М. Дарій. Плакат «Воля»
4. Ю. Нерослик. Плакат «Ні війні!»

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Об'єднайтеся у творчу групу із друзями/подругами. Створіть у техніці колажу плакат, який здатен привернути увагу світової спільноти до України.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- До якого виду графіки належить плакат?
- У чому полягають особливості художньої мови плакатної графіки? Які виразові засоби є визначальними?
- Назвіть види плакатів за тематикою і техніками.

Видатна особистість у мистецтві

Василь Якович Чебаник (1933) — видатний український художник-графік, шрифтовик та каліграф. Він є автором проекту «Графіка української мови», мета якого — створення самобутніх шрифтів нашої абетки на основі зразків писемності різних історичних пам'яток (літописів княжої доби, козацьких скорописів та ін.). Митець вважає, що мова має бути представлена в художньому образі абетки як символ нашої національної гордості. В абрисах літер збережені мелодійність мови, її історичне коріння. Унікальна абетка В. Чебаника «Рутенія» визнана брендом національного мистецтва.

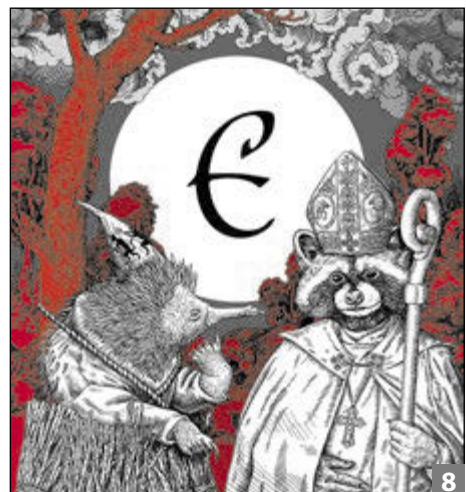
Шрифти, створені талановитим художником, «ожили» в мультимедійному проекті «Рутенія». Українські художники проілюстрували кожен літеру анімаційним роликком.

СКРИНЬКА ПОРАД

Оберіть формат плаката. Визначте ідею, сформулюйте її у формі гасла. Створіть художню композицію плаката в змішаній техніці. Доберіть відповідний шрифт. Композиційно поєднайте текст і зображення. Організуйте шкільну виставку плакатів «Діти — Україні!». За бажанням доберіть музичні твори, які б супроводжували її.

5. Василь Чебаник
6. В. Чебаник. Шрифт Rutenia
7. В. Чебаник. Шрифт KrasnopysChebanuk
8. Кадр анімації до літери «Є» В. Чебаника

1. Збірка пісень із «фольклорного» альбому Т. Шевченка (упоряд. О. Правдюк)
2. «Заповіт» — перший твір у роботі М. Лисенка над циклом за текстами «Кобзаря»
3. 17 вересня 2022 р. в Одеському театрі відбулася світова прем'єра опери О. Родіна «Катерина»

МУЗИЧНА ШЕВЧЕНКІАНА

? Чи можливо порахувати, скільки музичних творів і в яких жанрах написано на поезії Тараса Шевченка? У чому особливість художньої мови поета? Чи можна говорити про її своєрідну «мелодійність»? Як ви розумієте поняття «музична Шевченкіана»?

Свій літературний псевдонім Т. Шевченко отримав після виходу першої поетичної збірки — «Кобзар». Ця назва немов напророчила, що поетові судилося стати співцем народу. Твори Кобзаря ставали піснями ще за його життя. За спадщиною Шевченка створено й донині створюються опери та кантати, балети й музика для театральних вистав, симфонічні поеми, романси, камерні інструментальні твори і навіть симфонії.

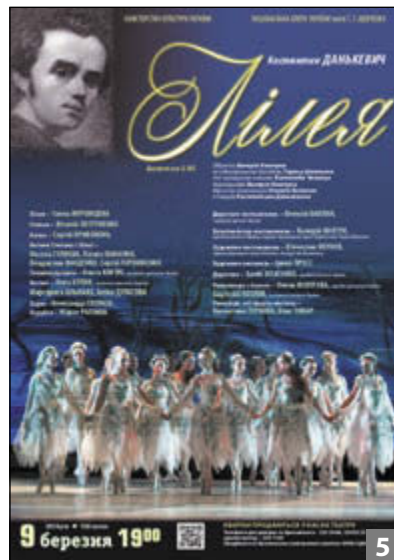
? Які характерні ознаки кожного із цих музичних жанрів?

Загалом скарбниця українського мистецтва налічує понад 250 музичних творів, в основу яких було покладено поетичну спадщину Шевченка. Першим композитором, який звернувся до неї, був М. Лисенко. Він написав 92 музичні твори, об'єднані темою «Музика до "Кобзаря"».

4

5

☺ Перегляньте балет «Лілея» К. Данькевича. Зверніть увагу, які Шевченківські твори покладено в його основу.

* За свідченням сучасників, Тарас Григорович мав чудовий тенор і зачаровував талановитим співом. Свого часу заможні друзі пропонували йому поїхати до Італії на музичне навчання. Але поет відмовився, адже вирішив присвятити себе живопису. Відомо, що Кобзар товаришував з американським актором Айрою Фредеріком Олдріджем. Навіть не знаючи мови один одного, вони порозумілися,

4. Сцена з балету К. Данькевича «Лілея»
5. Афіша балету «Лілея» Національної опери України
6. Л. Пікар. Тарас Шевченко показує Айрі Олдріджу його портрет
7. Збірка нот «Пісенна Шевченкіана» (упоряд. О. Івасюк)

6

7

1. Творчий проєкт сестер Тельнюк «Наш Шевченко» складається з тридцяти композицій на вірші поета
2. «Реве та стогне Дніпр широкий» у виконанні Л. Декаро, О. Чубаревої та К. Оресте
3. О. Шупляк. «Реве та стогне Дніпр широкий!»

співаючи афроамериканські спірічуелс та українські пісні. Дослідники творчості Шевченка вважають, що мелодійність його поетичної мови сформувалася під впливом народної творчості. Митець знав дуже багато давніх і сучасних йому пісень, збирав їх, записуючи у власний «фольклорний» альбом.

- ? Послухайте пісні на поезії Т. Шевченка у виконанні дуету сестер Галини й Лесі Тельнюк. Чим зацікавлює таке музичне «прочитання» творів Кобзаря? Як співачки передають почуття автора, висловлені в рядках віршів?

Романтична балада «Причинна» — одна з найвідоміших поезій Шевченка. Вона розпочинається описом грізної природної стихії: «Реве та стогне Дніпр широкий...» Завдяки творчості композитора Данила Крижанівського ці перші строфи балади перетворилися на пісенний твір, за яким в усьому світі одразу впізнають музичне мистецтво України. У різні часи цю пісню виконували видатні оперні співаки Іван Паторжинський, Борис Гмиря. А відома сучасна оперна співачка Ольга Чубарева виконала її разом зі світовими зірками італійської опери «Ла Скала» — Лоренцо Декаро та Козімо Оресте.

- ? Послухайте «Реве та стогне Дніпр широкий». Які почуття викликає цей твір? Яку роль у створенні виразного образу пісні відіграють динаміка

й темп? Чому, на вашу думку, слухачі/слухачки підводяться зі своїх місць, коли в концерті починає звучати ця пісня?

В анімаційному фільмі 2017 р. «Причинна» студії «Магіка-фільм», створеному за її мотивами режисером А. Щербаком і композиторкою Т. Шамшетдіноюю, змісти й сюжет балади Шевченка втілено без слів — поетичні рядки перетворилися на надзвичайно виразну анімацію.

 Перегляньте анімаційний фільм «Причинна», висловіть свої враження від твору. Обговоріть у класі фільм, відповідаючи на запитання.

- Яку думку прагнуть донести автори до глядачів/глядачок?
- Яку роль відіграє музика в цьому фільмі? Зверніть увагу на музичні композиції, які використані у фільмі: «Війна» і «Балада» (авт. М. Няга, Д. Караченцев, А. Малахов»), «Пастораль. Коні» (авт. Т. Шамшетдінова, М. Няга»).
- Чи звучать у фільмі мелодії народних пісень?
- У який момент фільму звучить пісня «Реве та стогне Дніпр широкий»?
- Які музичні інструменти задіяні у звуковому оформленні фільму?
- Які немусичні, або шумові, звуки ви почули у фільмі? Яке художнє значення вони мають?
- Які запитання ви поставили б режисеру й композиторці під час творчої зустрічі?

С **Рен** — ритмізований речитатив, який виконується під музику з важким бітом (ритмом). Виконавців рену називають реперами.

4–5. Кадри з анімаційного фільму «Причинна»

6. Андрій Щербак

СКРИНЬКА ПОРАД

Скористайтеся комп'ютерними музичними програмами для створення бітів репу.

За бажанням запишіть власний аудіотрек.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Нині поезія Тараса Шевченка живе навіть у стилі репу. Оберіть улюблену поезію Кобзаря. Спробуйте виконати її як реп.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- У яких жанрах створювалася музика за поезією Т. Шевченка?
- Хто був першим українським композитором, який музичною мовою «переклав» літературну спадщину поета?
- Як народна пісенна творчість вплинула на поезію Кобзаря?

i Скориставшись електронним додатком, дізнайтеся більше про історію пісні «Рече та стогне Дніпр широкий».

🎵 Розучіть і виконайте пісню «Відкриваю "Кобзар"».

Відкриваю Кобзар

Вірші та музика Н. Май

Відкриваю «Кобзар»
І душею радію:
Кожне слово твоє — оберіг золотий.
І у серці моїм оживає надія,
Уклоняюсь тобі, мій Кобзарю святий.

Приспів:

За любов до рідної землі,
За пісні твої пророчі.
За калину білу навесні,
Чорні брови, карі очі.

Відкриваю «Кобзар»,
Цю священну книгу,
І молюся і вірю у пророчі слова.
Відкриваю «Кобзар» і на серці утіха,
Доки мова живе, Україна жива.

Приспів:

І любов до рідної землі,
І пісні твої пророчі.
І калину білу навесні,
Чорні брови, карі очі.

ШЕВЧЕНКІАНА В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ СУЧАСНОСТІ. ОБРАЗИ УКРАЇНЦІВ В АНІМАЦІЇ

? Як ви розумієте поняття «Шевченкіана» в образотворчому мистецтві?

Постать Кобзаря — взірць мудрості й любові до України. Живописці, скульптори, графіки втілювали образ самого поета та його творів.

Скульптурний цикл відомого українського митця **Анатолія Куца** «Шляхи Тараса» розкриває нам сторінки дитинства поета. Скульптурні портрети Тараса-хлопчика вирізняються особливою красою і теплотою. У них митець втілює головні риси особистості майбутнього живописця, гравера та генія української літератури — душевна вразливість, допитливість, цілеспрямованість у доланні складного життєвого шляху.

? Чому ці скульптури мають такі назви? Що можна розповісти про дитинство Тараса за ними? Чому пам'ятники встановлено на Черкащині?

Український художник **Олег Шупляк** створив серію портретів-ілюзій, яку назвав «Двозори». На кожному полотні обличчя дивовижним

1. А. Куц. Тарас мандрує
2. А. Куц. Тарас малює
3. А. Куц. «Мені тринадцятий минало, я пас ягнята за селом...»

1. О. Шупляк. «Мені тринадцятий минало»
2. О. Шупляк. Борімося — поборемо! (2014 р.)
3. О. Шупляк. «Думи мої, думи мої»
4. С. Караффа-Корбут. Ілюстрація «Зоре моя вечірняя»

чином складається з елементів сценок і сюжетів. У галереї митця близько двадцяти портретів Т. Шевченка.

? Розгляньте твори О. Шупляка. Проаналізуйте кожен портрет Кобзаря: з яких елементів складається його образ, як сюжетна лінія картини розкриває зміст рядків Шевченківських поезій?

Окрема сторінка Шевченкіани — ілюстрації до творів Кобзаря. Його поетичне слово перетворилося на зорові образи в малюнках художниці Софії Караффи-Корбут.

? До якого виду образотворчого мистецтва належать ілюстрації С. Караффи-Корбут? Які виразові засоби, використані мисткинею, допомагають передати образ матері? Поясніть свою думку.

😊 Послухайте пісню Г. Гладкого «Зоре моя вечірняя» (у виконанні Д. Петриненко) і розгляньте ілюстрацію С. Караффи-Корбут. Поміркуйте, як художні мови образотворчого та музичного мистецтв розкрили глибину почуттів у вірші Т. Шевченка.

* Тарас Шевченко був блискучим ілюстратором власних творів. Його найвідомішою ілюстрацією є «Катерина». У цьому творі митець втілює мовою живопису фрагмент власної поеми. На полотні відтворено трагічну сцену: дівчина, покинута коханим, лишається безпорадною, на самоті зі своїм горем.

Дослідники/дослідниці творчості Шевченка-художника відзначають, що саме в картині «Катерина» проявився особистий художній стиль митця, сповнений такої самої щирості й досконалої майстерності, як і його поезія.

5. С. Караффа-Корбут. Ілюстрація «На панщині пшеницю жала» («Сон»)
6. С. Караффа-Корбут. Ілюстрація «І досі сниться»
7. Т. Шевченко. Катерина

Тема 6. Образ України і українців у мистецтві

1–4. Кадри анімаційного фільму «Причинна»

5. Зразок паперової пласкої ляльки з рухомими частинами тіла.

Образи персонажів поезії Шевченка втілено і в кіномистецтві. Зокрема в анімаційному фільмі «Причинна» виразно поєднуються композиційні, колірні рішення.

? Розгляньте кадри фільму. Висловлюючи враження, поясніть:

- Яке смислове емоційне навантаження мають хроматичні та ахроматичні кадри?
- Чи використовують постановники фільму символічні зображення? Зверніть увагу на низьку лінію обр'ю й силуетні зображення дерев, воронячої зграї.
- Що, на вашу думку, символізують струмені дощу, лінії тину й вуздечки на коні, похилена голова козака, темні хмари? Яку роль відіграє контраст світла в кадрі?

С **Анімація** — вид кіномистецтва, твори якого створюють покадровим зніманням послідовних фаз руху мальованих (графічна, мальована, аплікаційна анімація) або об'ємних (лялькова анімація) картинок.

Створюючи на папері або в пластиці образ людини, важливо дотримуватися пропорційності постаті — співвідношення між різними її частинами. Змінюючи положення тіла, голови, рук і ніг, можна надати образу виразності, емоційності.

Розгляньте схеми пропорцій чоловічої та жіночої постаті, порівняйте їх, зверніть увагу на форму тулуба.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Пригадайте, що таке стоп-моушн. У цій техніці можна створити просту анімацію. Об'єднайтеся разом із друзями/подругами у творчі групи студії аніматорів/аніматорок.

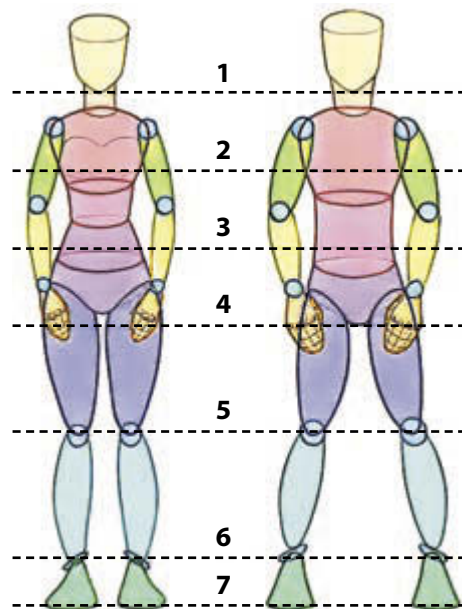
Створіть кілька кадрів анімації за поетичними рядками Т. Шевченка:

*Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила.*

- *Варіант 1.* Використайте в анімації на тему «Весна крокує по землі» площинний образ дівчини Весни.
- *Варіант 2.* Використайте в анімації на тему «Тарас-пастушок із ягничками» пластиліновий образ хлопчика.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- У яких видах образотворчого мистецтва може бути представлена «Шевченкіана»?
- Яких правил необхідно дотримуватися в зображенні постаті людини?
- Назвіть художника анімаційного фільму «Причинна».

1. Підборіддя	5. Коліна
2. Груди	6. Щиколотки
3. Талія	7. Ступні
4. Стегна	

СКРИНЬКА ПОРАД

Зробіть анімаційний персонаж — паперову або пластилінову ляльку з рухомими частинами тіла (за зразком). Скористайтеся схемою пропорцій людської постаті.

Намалюйте на аркуші паперу три фони (весняні пейзажі).

У техніці стоп-моушн виконайте зйомку анімації, пересуваючи персонаж по аркушу паперу та змінюючи положення частин його тіла.

Під час зйомки змінюйте в кадрі послідовно три фони.

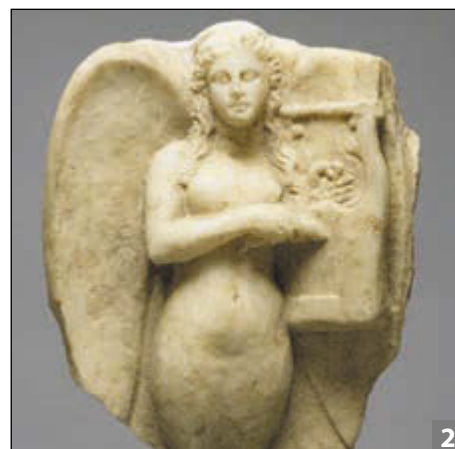
Тема 7. МИСТЕЦТВО ЯК ОБРАЗ МАЙБУТНЬОГО

Людині притаманно мріяти, уявляючи майбутнє. Іноді воно постає в неймовірних, фантастичних формах і подіях, але завжди прекрасним. Фантазія, нестандартне бачення характерні для творчості митців і мисткинь, які втілюють свої ідеї в різних видах мистецтва, технічних винаходах, моді, дизайні. Незвичайні, але цікаві твори мистецтва можуть стати передвісниками мистецьких стилів і жанрів, що з'являться в майбутньому.

Мистецтво — це не лише усталені традиції художньої творчості, а й постійний пошук, прагнення змін, новизни. Адже життєдайність мистецтва в тому, що воно здатне дивувати й захоплювати нас.

Електронний
інтерактивний
додаток

ФАНТАСТИЧНІ ПЕРСОНАЖІ Й СЮЖЕТИ В РІЗНИХ МУЗИЧНИХ ЖАНРАХ

? Яким ви уявляєте музичний твір майбутнього? А як це уявляли композитори й композиторки в різні часи? Які фантастичні образи їх приваблюють?

Прагнучи пізнати таємниці навколишнього світу, давня людина у своїй уяві створювала дивовижні образи природних явищ. І навіть із часом ці персонажі міфів та легенд, оповиті таємницею, не відійшли в небуття, а збереглися у творах мистецтва.

У давнину мореплавці й рибалки, виходячи в море, остерігалися сирен — морських підступних красунь із давньогрецької міфології. Їхні неймовірної чарівності голоси линули посеред водної гладі, заманюючи кораблі в пастки го-стрих підводних скель.

Композитор **Клод Дебюссі** так розповів про одну з частин своєї симфонічної сюїти «Ноктюрни» — «Сирени»: «Це море і його безмежно різноманітний ритм. Посеред посріблених місяцем хвиль виникає, розсипається сміхом і віддаляється таємничий спів сирен».

С **Сюїта** — музичний твір із кількох самостійних частин, об'єднаних тематично.

1. Давньогрецька статуетка, що зображує сирену у вигляді жінки-птаха
2. Також у Давній Греції сирену уявляли крилатою жінкою зі струнним інструментом — кіфарою
3. Клод Дебюссі

Тема 7. Мистецтво як образ майбутнього

1. В. Іванів. На морі. Кінець сезону
2. В. Іванів. На морі. Теплий спокій
3. В. Іванів. На морі. Вечірній маяк
4. Сцена з балету М. Скорульського «Лісова пісня»: «Перелесник». Національна опера України

Послухайте частину «Сирени» симфонічної сюїти К. Дебюссі. Яке із зображень моря на картинах В. Іваніва, на вашу думку, найбільш суголосне образності музики?

Яку роль у музиці, що зображує сирен, відіграє прийом звучання жіночого хору мурмурандо, тобто спів із закритими устами. Чи можна назвати такий прийом новаторським для симфонічної музики?

Образ сирен перегукується із образом райського птаха Сирина із слов'янської міфології. Сирина прилітає до людей і чарівним співом розганяє тугу.

Порівняйте образи сирен у творі К. Дебюссі і птаха Сирина у творі нашої сучасниці, української композиторки **Вікторії Польової**. Що спільного між цими образами античної й слов'янської міфології?

? Послухайте твір В. Польової «Сирин-соната». Для якого інструмента він написаний? Яку роль у творі відіграє імпровізація?

В українському фольклорі збереглися образи олюднених сил природи: мешканців і мешканок водойм, лісових духів. Народна фантазія наділяла їх чарівними властивостями. Пов'язані з цими образами оповідки стали сюжетною основою творів мистецтва.

Один із найвідоміших міфічних образів в українському мистецтві — Мавка. Літературний твір Лесі Українки «Лісова пісня» розповідає історію

кохання юнака на ім'я Лукаш та дивовижної лісової дівчини-феї. Цей сюжет надихнув композитора **Михайла Скорульського** на створення балету.

? Послухайте музику М. Скорульського з балету «Лісова пісня» (фрагмент) і уявіть собі, як танцюють Мавка, русалки, фантастичні лісові духи. Потім перегляньте фрагмент вистави. Чи відповідають ваші «художні передбачення» сценічному втіленню образів?

Уявіть, що ви потрапили в морські глибини. Яких дивних істот можна там зустріти і які рослини побачити?

Перегляньте фрагмент із мультфільму студії Волта Діснея «Русалонька» (реж. Дж. Маскер і Р. Клементс), у якому звучить популярна пісня Алана Менкена «Under the Sea».

Яким змальоване життя на морському дні?

Як ритм допомагає створити образ тропічних морських глибин?

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Складіть стислі анотації до музичних творів, із якими ознайомилися і які можуть увійти до програми концерту «Політ фантазії», для привернення уваги слухачів.
- *Варіант 2.* Створіть презентацію (слайд шоу або відео фрагменти), яка, на вашу думку, посилить враження від музики, що звучала на уроці.

5–7. Птах Сирін на українських вишивках (колекція Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського)

8. Сцена з балету М. Скорульського «Лісова пісня»: «Русалка польова, мавки». Національна опера України

1. В. Мусянко, К. Никитаєва. Мавка

- 😊 Сфантазуйте ритмізований супровід пісні, плескаючи долонями по різних поверхнях (стіл, книжка тощо), а також використовуючи бодіперкусію, тобто власне тіло як музичний інструмент. Об'єднайтеся у дві групи: одна співатиме, друга — ритмізуватиме пісню. Виконайте пісню у формі діалогу.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Назвіть музичні жанри творів, із якими ознайомилися на уроці.
 - Закінчіть визначення:
Симфонічна сюїта — це...
- i Скориставшись електронним ресурсом, дізнайтеся, хто такі мавки й русалки в українській міфології.
- 🎵 Розучіть пісню «Under the Sea» («На глибині»). Послухайте твір англійською та українською мовами. Заспівайте в українському перекладі або, за бажанням, англійською мовою.

На глибині

*Вірші Г. Ешмана
Музика А. Менкена*

The seaweed is always greener
In somebody else's lake
You dream about going up there
But that is a big mistake
Just look at the world around you
Right here on the ocean floor
Such wonderful things surround you
What more is you lookin' for?

Chorus:

Under the sea
Under the sea
Darling it's better
Down where it's wetter
Take it from me.

Чи правда, що більше
Зілля в сусідовому ставку?
Чи краще живеться зверху,
Ніж нам тут у холодку?
Ти тільки поглянь навколо,
На це океанське дно.
Не знайдеш ніде ніколи
Гарнішого, ніж воно.

Приспів:

На глибині,
На глибині
Крабу видніше,
Що вигідніше,
Тобто мені.

ФАНТАСТИЧНІ ОБРАЗИ В МИСТЕЦТВІ. ФУТУРОДИЗАЙН

? Чи можливі в мистецтві майбутнього, в сучасних дизайнерських виробках мотиви народного мистецтва? Як можна розшифрувати слово футуродизайн?

Мистецька фантазія може сягати світів вигаданих, полинати в майбутнє, оживити «неживе», створити щось таке, чого не існує в реальному житті. Так народжувались і народжуються фантастичні образи в мистецтві.

? Як поєднується реальне й вигадане в керамічній скульптурі майстрів Н. та В. Протор'євих? Чим цікавий твір А. Бокотєя? Опишіть твори.

2. Зал музею модерної скульптури М. Дзиндри. с. Брюховичі, Львівська обл.
3. А. Бокотєй. Приборкувач (гутне скло)
4. Н. та В. Протор'єви. Із серії «Дивні звірі» (Васильківська майоліка)

1. М. Дзиндра. Козачок
2. М. Дзиндра. Українка
3. М. Дзиндра. Колядники
4. М. Дзиндра. Людина Чорнобиля

Звертаючись до народних зразків або природних форм, митці й мисткині стилізують їх, втілюють в образ фантазійний задум, додаючи до нього химерні деталі, змінюючи форми, використовуючи незвичні матеріали.

С **Стилізація** — наслідування у творі формальних ознак певного художнього стилю; відтворення природних форм чи народного мистецтва.

Скульптури **Михайла Дзиндри** присвячені рідній Україні. Більшу частину життя митець був змушений прожити в еміграції, у США. Унікальний творчий стиль Дзиндри проявився в пластичній абстрактній скульптурі. Для своїх творів митець використовував незвичайні художні матеріали — будівельну сітку та цемент.

Нині в Україні зберігається 800 абстрактних скульптур М. Дзиндри. Розуміння цих унікальних творінь потребує уважного спостереження. Художник умів талановито поєднати в одній композиції багато форм. Від зміни місця споглядання змінюється і загальне враження від скульптури, цікаві ракурси надають нових ефектів. Найвідомішими творами М. Дзиндри є «Колядники», «Хористи», «Мандрівка в просторі», «Танок» та ін.

? Чи впізнавані, на вашу думку, образи скульптур Михайла Дзіндри? Що реального і створеного фантазією скульптора ви побачили в них? Поясніть.

Відома польська скульпторка-керамістка **Анна Маліцька-Заморська** «одягає» свої порцелянові скульптури в незвичне вбрання.

? Пофантазуйте: що наснилося в саду персонажу скульптури А. Маліцької-Заморської? Як про це розповів костюм?

Фантастичні образи і стилізації зустрічаємо в сучасній моді, дизайні одягу.

* 14 січня 2023 р. У Новому Орлеані (США) відбувся 71 міжнародний конкурс краси «Міс Всесвіт». Україну на конкурсі представила Вікторія Апанасенко. Її костюм «Воїн Світла» здобув перемогу в номінації «Найкращий національний костюм». Авторкою вбрання стала українська кутюр'є Леся Патока. Мисткиню надихнув на його створення образ Архангела Михаїла, який вважається покровителем Києва.

Українські кутюр'є створюють моделі, які можна позначити як **футуродизайн**. Кутюр'є надихають враження від мистецтва різних народів світу. Для футуродизайнерських виробів характерні прості форми, прямі лінії, динамічний малюнок та асиметрія.

5–7. А. Маліцька-Заморська.
Сни в саду

8. В. Апанасенко в образі «Воїна Світла» символізує красу й непоборність української душі

1. Показ моделей сучасних дизайнерів в етно-проекті «Витоки» на українському тижні високої моди

С Футуродизайн — художній напрям у мистецтві дизайну, зорієнтований на впровадження нових ідей і технологій, які набудуть популярності в майбутньому.

Кутюр'є — високопрофесійні майстер чи майстриня, що розробляють авторські моделі одягу, визначають нові тенденції в моді.

? Розгляньте колекції українських кутюр'є. Знайдіть у них спільні риси. Як ви розумієте поняття «мода»?

У створенні фантастичних костюмів українські дизайнери співпрацюють із кутюр'є та салонами моди різних країн.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Створіть ескізи фантастичних/футуристичних костюмів (художні техніки на вибір).

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Схарактеризуйте поняття «стилізація», «футуродизайн», «кутюр'є».
- У чому особливість абстрактної скульптури?

СКРИНЬКА ПОРАД

Об'єднайтеся з друзями/подругами у творчу групу кутюр'є. Обговоріть, на який образ будете орієнтуватися. Зробіть картонний шаблон (модель) людської постаті для кожного учасника/учасниці групи. Розробіть із паперу серію одягу для своєї колекції. Декоруйте його орнаментами народів світу. Влаштуйте в класі «настільний» показ мод.

МУЗИКА І КІНОФАНТАСТИКА. ЧАКЛУНСЬКІ ПЕРЕТВОРЕННЯ У ЗВУКАХ

? Якою є роль музики у світі кіномагії? Які фільми кінофантастики вам відомі?

На екрані можливі неймовірні перетворення. Один із найвідоміших «чаклунських» серіалів — за книгами Джоан Роулінг про юнака-чарівника Гаррі Поттера. Над серією з семи фільмів (останній у двох частинах) працювали чотири режисери і п'ять композиторів, одним із них був Джон Вільямс. Зірковий митець є лауреатом 25 «Греммі» та п'яти «Оскарів», автором саундтреків «Зоряних війн», «Індіани Джонса», «Щелеп», двох перших фільмів «Парку Юрського періоду».

Музика до фільму «Гаррі Поттер і філософський камінь» занурює нас у магічний всесвіт. Джон Вільямс є композитором трьох фільмів і головної мелодії — теми сови Гедвіги. У ній тембр загадкових і ніжних дзвіночків передає челеста.

С **Челеста** — ударно-клавішний інструмент, звук на якому видобувається ударами молоточків по сталевих або скляних пластинах.

? Послухайте звучання челести в темі Гедвіги, яка є однією з найвиразніших у фільмі.

3

2

2. Постер фільму «Гаррі Поттер і філософський камінь»
3. Джон Вільямс
4. Челеста видає світлий та дзвінкий звук і часто використовується для створення атмосферних та казкових звучань

4

Тема 7. Мистецтво як образ майбутнього

😊 Перегляньте фільм «Гаррі Поттер і філософський камінь». Зверніть увагу: звучання челести супроводжує сцени, коли має статися диво. Такі повтори називають лейтмотивами. Лейтмотив Гедвіґи пов'язує події, реагуючи на те, як хлопчик-чарівник дорослішає, стикаючись із несправедливістю, проходить випробування.

1. Чарівні миті озвучені мелодією челести
2. Концерт музики до фільму «Гаррі Поттер». Бірмінгем, Велика Британія
3. Кадр із фільму «Гаррі Поттер і філософський камінь» (реж. К. Коламбус)

С **Лейтмотив** — повторювана музична характеристика персонажа або ідеї.

Саундтрек — музичний супровід фільму або музичний альбом із композицій фільму.

Послухайте саундтрек із фільму «Гаррі Поттер і філософський камінь». Зверніть увагу: тембр челести може бути відтворений на синтезаторі — електронному клавішному інструменті.

? Як на вас впливає тема Гедвіги у звучанні челести? Які ще інструменти виконують цю тему? Як змінюється її втаємничений характер у звучанні інших інструментів? Спробуйте відтворити цю музику руками. Якими вони будуть? Перегляньте трейлер до фільму.

с **Трейлер** — короткий відеоролик з уривків фільму для реклами.

У «Казці Старого Мельника» (реж. О. Ітигілов) фантастика переплітається з козацькими оповідками. Пан Адам із донькою Христиною повертаються додому і стикаються з нечистою силою — вовкулаками, упирами, повітрулями. Є й добрі духи — Буркотун, Водяний, Земляний, Лісова царівна.

? Перегляньте трейлер фільму «Казка Старого Мельника». Чи можна за трейлером передбачити, яке звукове оформлення фільму створив композитор М. Желінські? Чи звучатимуть народні мелодії? У яких сценах ми почуємо «фантастичні» теми? Чи очікують глядацьку аудиторію звукові ефекти немuzичного походження?

* Фахівців зі створення шумових ефектів (шумовики) називають **фолі-артистами**. «Фолі» — від імені Джека Фолі, який їх вигадав. Ідеться про процес створення й запису необхідних специфічних звуків під певну візуальну картинку за допомогою найрізноманітніших предметів.

4

4. Гедвіга — білосніжна полярна сова Гаррі Поттера
5. Кадр із фільму «Казка Старого Мельника»

5

Тема 7. Мистецтво як образ майбутнього

1. Кадр з фільму «Казка Старого Мельника»
2. Мацей Желінські

🎵 Пригадайте та виконайте пісню А. Менкена «Under the Sea» («На глибині»).

😊 У вільний час попрацюйте в групах. Переглядаючи фільм «Казка старого мельника», фіксуйте, яка музика і які звукові ефекти характеризують персонажів фільму та ситуації — зачароване село, Адама з Христиною, нечисту силу і добрих духів. Опишіть музичні теми й звукові ефекти. Пофантазуйте ймовірні шумові ефекти з предметів, які вас оточують у класі, вдома, на вулиці. У яких «кіношних» ситуаціях їх можна використати?

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Зробіть добірку аудіозаписів саундтреків із ваших улюблених (відомих) фільмів або мультфільмів. Запропонуйте друзям/подругам взяти участь у вікторині «Упізнай кіношедевр».
- *Варіант 2.* Завантажте із мережі Інтернет аудіозаписи різних шумових звуків і звуків природи. Пофантазуйте і створіть із них добірку незвичайних звукових ефектів, наприклад: «політ дракона», «поява чарівної квітки», «заклинання чарівника», «танок лісових фей» тощо.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Продовжте визначення та закінчіть речення:
Трейлер — це...
Саундтрек — це...
Фолі-артист/артистка займається...
 - Назвіть композитора фільму «Гаррі Поттер і філософський камінь».
- 📄 Скориставшись електронним ресурсом, дізнайтеся про почесні премії «Греммі» та «Оскар».

ВІЗУАЛЬНІ СПЕЦЕФЕКТИ ФАНТАСТИЧНИХ ФІЛЬМІВ

? Як костюми, грим, аксесуари героїв та героїнь допомагають втілювати задум у кінофантастиці? Хто і як створює візуальні спецефекти в кіно?

У фантастичних фільмах акторську гру зазвичай супроводжують візуальні спецефекти. Художники розробляють декорації, костюми, грим, зачіски. Важливою є робота зі створення бутафорії і добору реквізиту.

С *Спецефекти в кіномистецтві* — технічні прийоми для сцен, які не можуть бути зняті звичайним способом.

Реквізит і бутафорія — предмети для доповнення образного середовища (предмети побуту, костюми, зброя, їжа, квіти тощо).

Розрізняють спецефекти оптичні (комбіновані зйомки, комп'ютерна графіка) та механічні (піротехніка й технічні прилади, спеціальний накладний грим тощо).

Реквізит добирають зі справжніх предметів. Бутафорію виготовляють із жерсті, дерева, пап'є-маше, картону та інших матеріалів.

3–4. У кадрі персонажі сидять поруч, але насправді актори розташовані на різних відстанях від камери

5. Гобіт за літературним сюжетом — маленький чоловічок

1

2

* Місце зйомок фільму «Володар перснів» — нині музей Гобітону Матаматі на північному острові Нової Зеландії. Тут є будинки, пагорби-житла, сади й дерева, нори й доріжки, які викладались майже рік.

Дія «Володаря перснів» за романом Джона Р. Р. Толкіна розгортається у фентезійному Середзем'ї. Гобіт Фродо, успадкувавши Перстень, прагне вкинути його у вогонь і знищити.

Візуальне рішення образів гобітів, гномів та велетня Горлума враховувало розміри, якими вони відрізняються від інших героїв/героїнь. Для цього використано **примусову перспективу** — спосіб зйомки, що передбачає зміну положення відеокамери відносно об'єкта (нахил під певним кутом, обертання, наближення/віддалення) для створення оптичної ілюзії, за якої об'єкт здається більш віддаленим або наближеним, більшим або меншим, ніж він є насправді.

Для чотирьох головних гобітів виготовили 1800 пар ніг. Щодня процес надягання «ніг» займав 1–1,5 години: для надійного приклеювання до ноги, нанесення фарби і волосків. Актору в ролі гнома Гімлі наносили латексні накладки, силікон і волосся.

Візуальні ефекти фільму допомагала реалізувати студія Weta Workshop. Ця компанія ініціювала створення відеогри за всесвітом фентезії Джона Р. Р. Толкіна. Сцен зі спецефектами понад три тисячі.

1–3. Локації на території музею Гобітон

3

У фільмі-фентезі «Казка Старого Мельника» показана боротьба між силами добра і зла. Яскраві спецефекти супроводжують усіх фантастичних персонажів української міфології та казок. Вони представлені в сценах перетворення нечисті на порох завдяки силі козаків, руху персонажів у повітрі, у дії магічної шапки. Грим, створений за допомогою нанесення фарби, простий і виразний.

Костюми «реальних» героїв оздоблені українськими орнаментами. У декораціях — деталі національного побуту, архітектури, інтер'єрів. Зачіски також із козацької доби.

«Пірати Карибського моря: прокляття чорної перлини» визнаний одним із найкращих видвищних фільмів. Він налічує понад 300 сцен зі спецефектами. За сценарієм у фільмі брали участь три кораблі, проте лише один із них був справжнім, інші два — невеликі декоративні

4. Постер фільму «Казка Старого Мельника»
5. Кадр із фільму «Казка Старого Мельника»
6. Спецефекти, задіяні у сцені фільму, створюють певний емоційний фон

1. Студійна зйомка корабля з фільму «Пірати Карибського моря» на фоні хромакею
2. У кадрі корабель, викинутий штормом, лежить на міліні

баржі. Усі сцени на них змодельовані за допомогою комп'ютерних програм. Перетворення, що відбуваються з піратами в місячному сяйві, також потребували комп'ютерної обробки гриму.

😊 Перегляньте трейлер фільму «Пірати Карибського моря». Поцікавтеся, хто є режисером і художником фільму.

У художньому кінематографі хромакей використовується для зйомки складних сцен, зокрема у фільмах фантастичного, пригодницького, казкового жанрів.

Під час зйомки встановлюють спеціальний зелений або синій фон, який у подальшому, під час монтажу, замінюють на інші, відповідно до необхідної локації. Це дозволяє створювати реалістичні візуальні ефекти, віртуальні світи та захопливі сцени.

Хромакей відкриває безмежні можливості для створення образів. Завдяки цій техніці актори й акторки можуть взаємодіяти з невидимими об'єктами або опинитися в будь-якому просторі. Використання цієї кінематографічної техніки заощаджує час і кошти, оскільки не потрібно будувати декорації та шукати локації для зйомок, залучати професійних каскадерів. Усе замінює поєднання реальних кадрів із високохудожньою комп'ютерною анімацією. Відтак, створюються унікальні сцени, які б неможливо було зняти в реальному середовищі.

С **Хромакей** — метод у відео та фотографії, коли студійний фон (зазвичай зелений) замінюється іншим.

СКРИНЬКА ПОРАД

Намалюйте на аркуші цупкого картону персонажів. Виріжте їх. Декоруйте костюми.

Наклейте на соломинку. Соломинку можна подовжити, якщо з'єднати дві.

Пам'ятайте про додаткові елементи: дерева, квіти, комах, птахів, тварин. Продумайте спецефекти: ліхтарики, світлодіодні указки, шуми. Наприклад, ефект «вітер» створіть світлодіодними указками.

Долучіть фолі-артистів.

Показ проведіть у приміщенні, де є затемнення. Проведіть зйомку.

Перегляньте ролик разом. Визначте вдалі моменти.

- ?** Розгляньте кадр із фільму «Пірати Карибського моря». За допомогою яких технічних засобів, на вашу думку, досягається «реальність»? Чому для зйомок достатньо використовувати невелику модель корабля?

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Екранізуємо казку «Котигорошко». Актори — площинні ляльки, як для тіньового театру. Розподіліть, хто над образом якої ляльки працюватиме.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Закінчіть визначення:
Спецефекти в кінофантастиці — це...
- Наведіть приклади з фільмів, які вам подобаються найбільше.

Тема 8. МИСТЕЦТВО НА ВАРТІ ДОВКІЛЛЯ

Мистецтво як невід’ємна частина людської культури в сучасному світі стає ефективним інструментом для висловлення нашого ставлення до довкілля.

Віддзеркалюючи красу природи, мистецтво в художніх образах втілює ідею про те, що Земля — наш спільний дім, який потребує турботи та захисту. У творах талановитих митців та мисткинь часто звучить нагадування: кожен із нас відповідальний за долю нашого дому.

У природі ми знаходимо не лише натхнення — вона є найкращою і наймудрішою вчителькою, мисткинею, винахідницею. І тому, хто з цікавістю, любов’ю і пошаною ставиться до навколишнього світу, природа відкриває свої таємниці гармонії й досконалості.

Водночас сучасне життя немислиме поза технічним прогресом. Наукові й технічні відкриття, винаходи впливають на художні образи та сюжети, виразові засоби. Вони збагачують мову мистецького спілкування і, поєднуючись із традиціями, привертають увагу до планетарних проблем.

Електронний
інтерактивний
додаток

ЯК ЗВУЧИТЬ ДОВКІЛЛЯ

? Як звучить природне середовище? Чи вміємо ми дослухатися до його мешканців? Чи доводилося вам чути музику в шумовинні лісу, пташиному співі, розкатах грому тощо? Послухайте голоси природи. Які почуття вони викликають?

У світовому музичному мистецтві особливою поетичністю вирізняються твори, в яких змальовані пейзажі, різноманітні природні явища. Звукописні зображення природи — «музичні пейзажі» — втілюють почуття та враження людини від її споглядання.

Мистецьке поняття «музичний пейзаж» відоме давно. Зокрема, чудовим зразком відтворення виразовими засобами музики картини

1. Ф. Снейдерс. Концерт птахів
2. Жанекен Клеман
3. Місячне сяйво струмує по воді сріблястою доріжкою
4. Дрібний дощ у лісі прикрашає намистинками листя дерев

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

природи є хорова пісня французького композитора XVI ст. **Жанекена Клемана** «Спів птахів». У цьому творі можна почути відтворення голосів зозулі, сови, шпака, вивільги.

У п'єсі українського композитора **Михайла Шука** оживає спокійна «Місячна доріжка». А у віртуозному творі **Геннадія Саська** «Сріблястий дощ» — стрімкі струмені води.

? Послухайте п'єси «Місячна доріжка» М. Шука та «Сріблястий дощ» Г. Саська. Обидва твори написані для фортепіано. Яку виразність у кожному з творів має тембр фортепіано?

Назвіть іще музичні твори, у яких змальовано пейзажі. Для яких інструментів вони написані? Наведіть приклади. У яких видах мистецтва є пейзаж?

***** Фортепіано — це група інструментів, до якої належать піаніно і рояль. Назва походить від можливостей звучання інструмента: форте (італ. *forte*) — «голосно» та піано (італ. *piano*) — «тихо». Це струнно-ударно-клавішні інструменти. Натискаючи на клавішу, музикант приводить у дію молоточки, що вдаряють по струнах. Так народжується звук. Фортепіано вважається одним із найскладніших за виготовленням видів музичних інструментів.

1. Піаніно М. Леонтовича у Вінницькому краєзнавчому музеї
2. Рояль М. Лисенка в Музеї історії міста Коломиї. Івано-Франківська обл.

? Дослідіть, як народжується звук на фортепіано, поскільки струнах ударяє молоточок, як «працюють» педалі інструмента. Попросіть учителя або вчительку музичного мистецтва продемонструвати, як видобувається звук.

Чи може природа попереджати людину про те, що її хвилює, шукати в нас захисту? Концерт для ударних з оркестром «Сльози природи» китайського та американського композитора **Тан Дунь** виразовими засобами різноманітних ударних інструментів наче відтворює голос Землі, що звертається до людини із закликом зберегти її для себе та прийдешніх поколінь. Соло у творі виконують різні ударні інструменти, серед них **ксилофон**. Окрім цього, чутні партії барабанів, литавр, гонгів, різноманітні перкусії.

? Послухайте фрагменти концерту «Сльози природи». Що змалювала ваша уява під час слухання твору? Схарактеризуйте різні інструменти ударної групи за особливостями тембрового звучання.

🗨 Чому твір має назву «Сльози природи»? Про що може «плакати» природа?

Ксилофон — ударний інструмент, що являє собою послідовність дерев'яних брусочків, накладених на раму і налаштованих на певну висоту звука. По них вдаряють спеціальними паличками або молоточками.

Ксилофон є одним із найдавніших інструментів. Він відомий у музичній творчості народів Африки, Азії, Латинської Америки. Звук на ксилофоні має миттєвий початок тону і швидке згасання, що робить його ідеальним для виконання швидких мелодій або ритмічних фігур.

3–4. Тан Дунь. Концерт «Сльози Природи»

5. Ксилофон

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

? Чи не вбачаєте ви дещо спільне між ксилофоном і фортепіано? Що саме?

С **Перкусія** — спільна назва різних ударних інструментів, які не є традиційними для ударної установки чи оркестру: бубни, тріскачки, маракаси, тамбурини, бар чаймс та безліч інших. Зазвичай це прості етнічні інструменти, які специфічні в кожного народу.

1. Замок Бран (замок Дракули). Румунія
2. Замок Ельц. Німеччина
3. Замок Кастелло дель Боккале. Італія

Інструмент **бар чаймс** сконструйований як підвішені трубочки. Кожна з них має власний постійний тон, а весь інструмент вирізняється чистим, мелодійним звучанням. Цей інструмент

застосовується для створення особливих ефектів в естрадній, джазовій та сучасній класичній музиці.

 Послухайте втаємничений «Пейзаж із привидами» американського композитора Джорджа Крама. Зверніть увагу на те, якими короткими мелодіями висловлюються інструменти оркестру, перегукуючись, немов хаотично. Які тембри ви чуєте?

 Якою у творі Дж. Крама постає природа? Які «привиди» тут живуть — добрі чи злі? Можливо, привид «оселився» в одному з живописних пейзажів?

 Подискууйте в класі з питання, які виразові музичні засоби використовуються для зображення звуків природи.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Об'єднайтеся з друзями/подругами, створіть свій ансамбль перкусії. Виконайте ритмічний супровід до пісні «Музика».

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Які твори можна назвати «музичними пейзажами»?
- Назвіть ударні інструменти. Знайдіть в інтернет-джерелах відповідні зображення.

 Розучіть пісню «Музика». Виконайте з таким настроєм, наче це ваше весняне вітання Природі.

СКРИНЬКА ПОРАД

Проекспериментуйте із саморобними інструментами перкусії.

Доберіть різні бляшанки (з-під кави, чаю), пластикові контейнери та інші ємності. Наповніть їх піском, камінчиками різного розміру, скляними намистинами.

Використайте різні за товщиною кухонні дощечки, клавиеси. Фантазуйте!

4. Бар чаймс

Музика

Вірші і музика О. Соловйової

Весь світ навкруг
Звучить, співа
На сотні голосів.
Криштальний дзвін
І дивний хор
Чарівно задзвенів.

Приспів:

У серці музика звучить,
Щось співає і дзвенить,
І з піснею нам веселіш
На світі жить.

У серці музика звучить,
Щось співає і дзвенить.
У музиці так сонячно
Весна, весна бринить.

Назавжди музика звучить,
Лишатиме свій слід.
Звучить, звучить
Усе навкруг
Вже сотні тисяч літ.

Приспів.

1

2

3

ПРИРОДА, ТЕХНІКА І МИСТЕЦЬКИЙ ОБРАЗ

1. Люстра із чайного посуду
2. Годинник з іграшок
3. Квіткова полиця із корпусу гітари
4. Столик зі станини швейної машинки
5. Іграшкове ведмежа Тедді із джинсів
6. Кашпо із бляшанок

? Чи може, на вашу думку, природа не лише надихати, а й слугувати взірцем для художньої творчості? Як мистецтво допоможе зберегти довкілля, навчити людей дбати про нашу спільну домівку — планету Земля?

Світ речей, створений людиною, є протилежністю природі. Прагнучи оточити себе корисними та зручними предметами, досягти комфорту, ми поступово завдаємо шкоди довкіллю, не помічаємо, як штучне середовище стає обтяжливим. Напевне, саме тому одним із важливих питань людства стало збереження природи. І відповідь на нього здатне дати мистецтво.

4

5

6

7

Нині популярним напрямом у мистецтві є надання старим речам нового життя, використання їх у новій якості. Як утілення цієї ідеї очищення довкілля виник новий творчий метод — **апсайклінг**.

С **Апсайклінг** — творче перероблення матеріалів та непотрібних предметів, які вже були у вжитку, надання їм нового вигляду, призначення, художньої та екологічної цінності.

***** Термін «апсайклінг» з'явився в 1994 р. Його автором став британський інженер Райнер Пілс. Він критикував наявні способи утилізації будівельних відходів і запропонував інший варіант — апсайклінг (дослівний переклад — «ширше застосування»).

Яскравіше за все апсайклінг представлений у декоративно-прикладному мистецтві, дизайні. Замість того щоб просто викинути непотрібну річ (меблі, одяг, посуд та ін.), її можна перетворити на щось оригінальне.

Нові вироби, в яких проявляється креативність митця/мисткині, завжди неповторні та викликають захоплення. Апсайклінг, окрім мінімалізації відходів, ще й економічна справа. Адже секрет апсайклінгу — мінімум витрат і максимум творчості й користі.

8

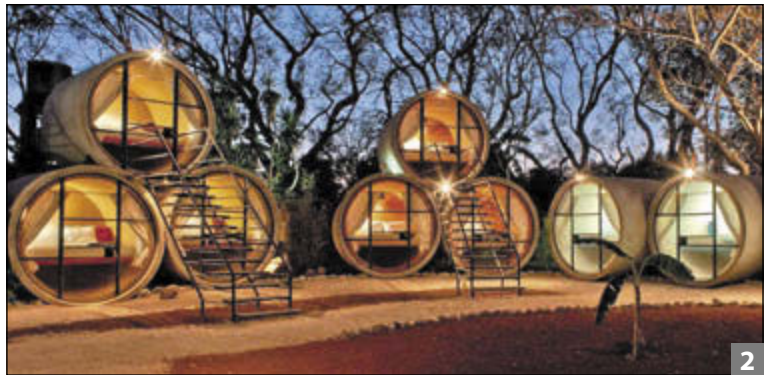
9

7. «Бабусин» килимок, сплетений гачком із нарізаних смужками предметів одягу та клаптиків тканини
8. А. Копиця. Колаж із рекламних проспектів
9. П. Сусяков. Записник, виготовлений із вінтажного одягу (рукав сорочки)
10. Апсайклінг-бренд Noorism виготовляє стильний одяг зі старих джинсів

10

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

1. Будинок, зроблений із зерносковища. Сент-Пол, США
2. Готельний комплекс, номери якого — величезні бетонні труби. Сьєра-дель-Тепоцтеко, Мексика
3. В. Сиса. Приватний будинок із кольорових пляшок. Запоріжжя
4. Сучасний будинок, зведений з деревини та гофрованого металу занедбаного сараю. Вашингтон, США

 Чи всі старі речі є мотлохом? Можливо, деякі зберігають пам'ять про рідних, друзів, радісні події? Подискутуйте, як зберігати такі речі й предмети, із користю використавши їх у творчості.

Ідея перетворення старого одягу на килимові доріжки, ковдри належить ще нашим бабусям і навіть прабабусям.

Сучасні апсайклінг-бренди привертають нашу увагу до проблем довкілля, навчають за допомогою краси свідомого користування. Зокрема, матеріалом для створення нових колекцій модного одягу слугують тканини старих речей.

 Чи є у вас і ваших близьких старі речі, яким можна дати нове життя, зробити щось нове і красиве?

Ідеї апсайклінгу охоплюють не тільки дизайн предметів побуту, інтер'єру або одягу. Вони втілені і в архітектурі будинків зі вторинної сировини. Вторинне використання речей у мистецтві, окрім художньої цінності, має значні екологічні переваги. Воно допомагає зменшити шкідливий вплив виробництва на природу, зберегти

природні багатства (адже непотрібно видобувати їх у великій кількості). Саме тому апсайклінг називають «рятівником» нашої планети.

У пошуках натхнення людина завжди зверталася до природи — геніального художника, дизайнера й архітектора. Природні форми — це невичерпне джерело для творчих ідей. Запозичення та відтворення їх у мистецтві, інженерних технологіях називають біонікою.

С Біоніка — застосування в технічних пристроях, творах архітектури властивостей об'єктів живої природи (форм, структур, фактур, функцій та ін.).

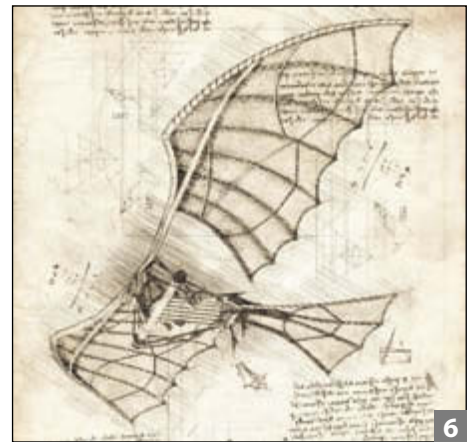
* Першим видатним митцем, який звернувся до живої природи, щоб застосувати її просту досконалість в інженерних винаходах, був геніальний італійський художник XV ст. Леонардо да Вінчі. Ця особистість уславлена талантами не лише живописця, музиканта, скульптора, архітектора, а ще й науковця і винахідника-інженера. Серед його рукописів збереглися малюнки технічних засобів, що випередили свій час на п'ять віків.

? Уважно розгляньте начерки винаходів Леонардо да Вінчі. Поміркуйте, які природні об'єкти надихнули майстра. Що із сучасної техніки нагадують вам рисунки митця? Зауважте, що ці винаходи Леонардо пропонував як засоби оборони від ворогів рідного міста Флоренція.

😊 Перегляньте документальний фільм «Ігор Сікорський. Містер Гелікоптер, що втілив мрію Леонардо Да Вінчі».

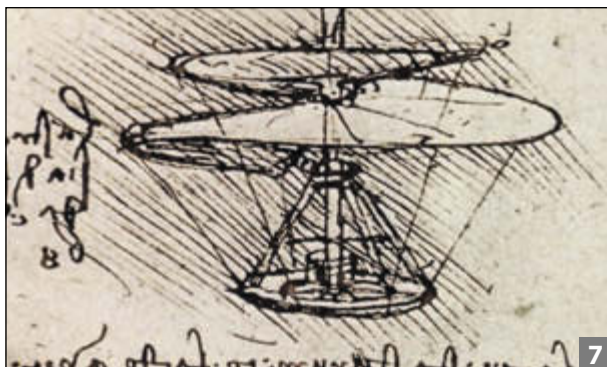

5

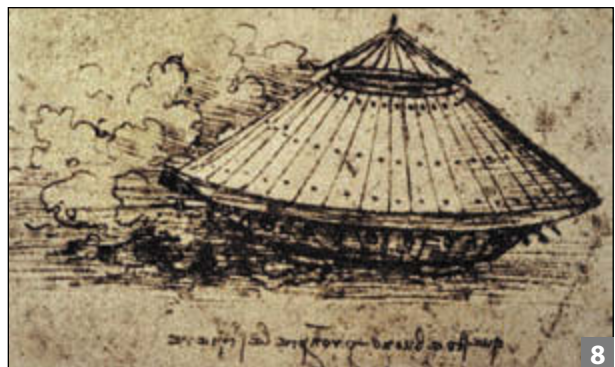

6

5. Леонардо да Вінчі
6. Л. да Вінчі. Літальний апарат орнітоптер
7. Л. да Вінчі. Літальний апарат — повітряний гвинт
8. Л. да Вінчі. Броньована колісниця із 36 гарматами

7

8

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

Будинок Бальо іспанського архітектора **Антоніо Гауді** ще називають «Будинок кісток». У ньому викривлені лінії, химерні балкончики доповнюються дахом у вигляді риб'ячої луски і навіть вгадуються скелетні кістки якоїсь істоти, а арки додають схожості зі спиною дракона.

Мексиканський архітектор **Хав'єр Сеносіан** відомий багатьма дивовижними будинками, ідеї для яких запозичував у природи. Його творінням властиві округлі форми, що нагадують тварин або рослини. Кожен проект Сеносіана має дивакуватий вигляд, але всі вони придатні та зручні для мешкання.

В українському мистецтві біоніка також привертає увагу сучасних архітекторів та архітекторок. Прагнення повернути людину до природи,

1. А. Гауді. Будинок Бальо.
Барселона, Іспанія
2. Вікна вигадливі форми будинку Бальо
- 3-4. Х. Сеносіан. Будинок у формі мушлі Наутилус. Наукальпан, Мексика

якомога повніше розкрити її красу й досконалість спонукають митців до створення чудових взірців сучасної архітектури.

Для створення образу й інтер'єрів готелю-садиби «Грибова хата» на території комплексу «Буковель» архітектор **Михайло Хохлов** обрав образ білого гриба — гордості карпатських лісів.

Будинок виконаний за мотивами творчості А. Гауді. Зокрема, в інтер'єрі поєднуються принципи іспанського майстра з українськими національними архітектурними традиціями: натуральне дерево, сіно, тканини ручної роботи, живопис, вишивка тощо.

5–6. Х. Сеносіан. Будинок у формі змії «Гніздо Кетцалькоатля» (Повітряного змія). Наукальпан, Мексика

7–8. М. Хохлов. Готель-садиба «Грибова хата». с. Полянця, Буковель

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

1

1. І. Шумин. Музей «Писанка». Коломия, Івано-Франківська область
2. М. Матюшенко. Дача «Будинок-хвиля». Одеса
3. Макети «Аеродром» та «Яхти на регаті»

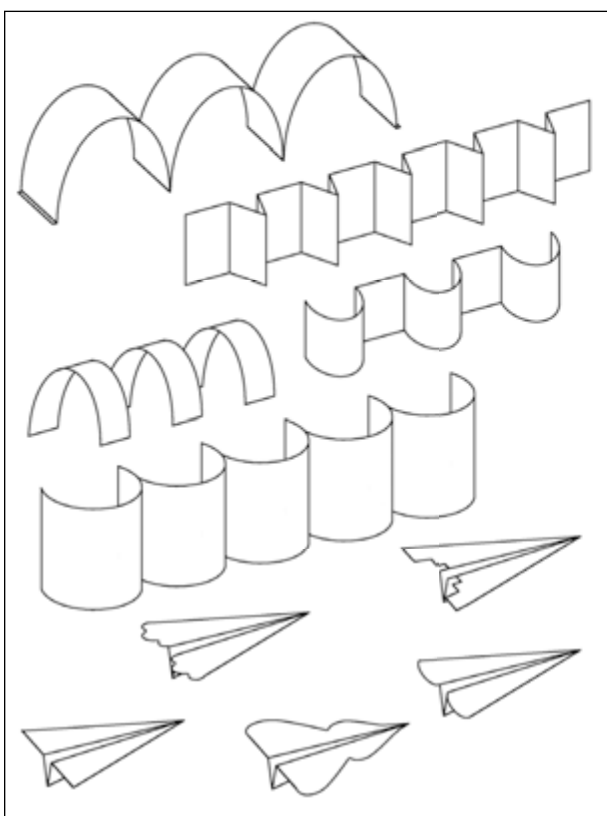

2

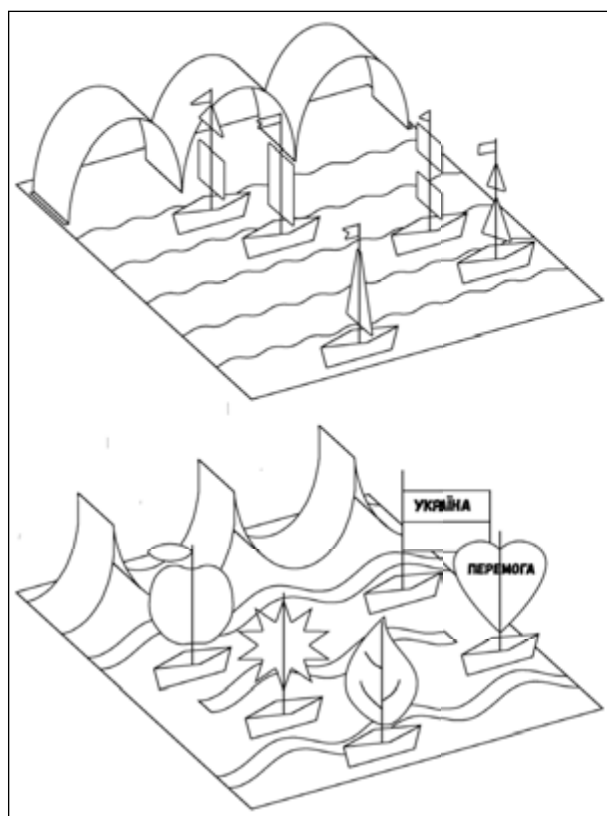
ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Об'єднайтеся у дві творчі групи.

Створіть макети «Яхти на регаті» та «Аеродром», у яких поєднують ідеї апсайклінгу й біоніки.

3

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Закінчіть визначення:

Вторинне використання та творче перетворення відходів у витвори мистецтва, побутові вироби, аксесуари, одяг — це...

- Поясніть поняття «біоніка». Наведіть приклади того, як цей напрям відображений в архітектурі.

Видатна особистість у мистецтві

Антоніо Гауді (1852–1926) — видатний іспанський архітектор. Головною ознакою архітектури Гауді є її зв'язок із природою. Сам архітектор називав свої проекти «органічними конструкціями».

Гауді зумів перенести закони природи на архітектуру, досягти плинності форм, уникаючи прямих ліній. Окрім того, митець розробляв нові будівельні технології. Із різноманітних порід каменю, цегли, залізобетону, вітражного скла та металу він умів створювати будівлі, схожі на скелі, дерева, морські мушлі. Архітектор любляв прикрашати свої творіння декоративними мотивами, запозиченими із рослинного й тваринного світу. Яскравими взірцями архітектури Гауді є «біонічні» будівлі Барселони — дохідні будинки, павільйони та інші споруди в Парку Гуель, собор Саграда Фамілія (Святого Сімейства).

СКРИНЬКА ПОРАД

Використайте старі газети, непотрібні журнали, пакувальний картон.

Перша група складатиме човники в техніці оригамі з аркушів паперу. Усі учасники та учасниці проєкту доклеюють до своїх човників вітрила різної форми.

Друга група в техніці оригамі складатиме літаки. Крилам літаків можна надати іншу форму, наслідуючи крила птахів, метеликів, бабок. Літкам і яхтам надайте оригінальні назви. За бажанням придумайте гру з яхтами та літаками, запросіть молодших учнів та учениць. Після гри приклейте яхти та літаки до картонної основи. Зробіть світлини макетів і влаштуйте віртуальну мінівиставку. Ознайомте з нею учнів і учениць інших класів за допомогою соціальних мереж.

4. Локації Парку Гуель. Барселона, Іспанія
5. Собор Саграда Фамілія. Барселона, Іспанія

1

2

МУЗИКА Й НАУКОВІ ВІДКРИТТЯ

? Як технічні винаходи впливають на музичне мистецтво? Як музика впливає на людину? Шукаємо відповіді на ці запитання в музичних творах.

Відомо, що деякі тварини спілкуються, видаючи звуки. Але як почути голоси китів, що живуть в океанічних глибинах?

***** Кити не мають голосових зв'язок, а для спілкування на великій відстані пропускають повітря між внутрішніми порожнинами; вібрація дає можливість видавати звуки, не видихаючи. У ХХ ст. винайдено спосіб робити на плівку аудіозаписи «співу» китів. Нині записи здійснюються за допомогою спеціальних реєстраторів.

? Послухайте «пісню» найрідкіснішого у світі японського кита. Чи не здається вам, що вона сумна? Цих тварин залишилось менше 30 особин.

У творчому доробку вже знайомого вам композитора Джорджа Крама є твір «Голос кита» для трьох виконавців у масках: флейта, віолончель та фортепіано.

Твір складається з частин: «Вокаліз (на початок часів)», «Варіації на морський час» з «геологічними» назвами («Археозой», «Протерозой», «Палеозой», «Мезозой», «Кайнозой») та «Ноктюрн моря» (на кінець часів)».

Композитор не використовує записи голосу тварини, а посилює електроспособами звучання інструментів, застосовує мікрофони.

1. Голоси китів створюють музику морських глибин

2. Дж. Крам. «Голос кита»

? Що може означати *перформанс* із застосуванням масок для виконання за задумом композитора? Чи є це «звичайною» театралізацією? Можливо, це мистецький заклик оберігати природу від втручання людини?

с **Перформанс** — театралізований виступ із метою донесення важливої соціальної ідеї.

Дійство перформансу відбувається в режимі реального часу із підкресленим спілкуванням із публікою. Від театру перформанс відрізняється тим, що дії виконавців/виконавиць стосуються не персонажів якогось твору, а безпосередньо їх самих.

У виконавській творчості, що ґрунтується на музичному мистецтві, поняття «перформанс» об'єднує акторську майстерність та гру на музичних інструментах. Видовищні спецефекти підсилюють враження від дійства.

3. 22 квітня — міжнародний День Землі
4. Виступ на Mercedes-Benz Arena Shanghai гурту AETHER із піснею «Земний потік». Шанхай, Китай
5. Виступ гурту «Pneumatica» на Фестивалі Землі, Вітру та Сонця. США
6. Кліп Майкла Джексона «Пісня Землі» — один із кращих перформансів на захист планети

1. Хендпан — перкусійний мелодійний інструмент
2. Гра на хендпані
3. У творі композиторки А. Загайкевич «Друже Лі Бо» звучання бандури поєднано з електронікою

Найяскравіші перформанси на захист природного довкілля відбуваються 22 квітня — у міжнародний День Землі

Китайський музичний гурт AETHER («Етер») взяв участь у концерті до дня Землі, щоб запустити спеціальний соціальний музичний проєкт, який прославляє планету. Арена на стадіоні Mercedes-Benz Arena Shanghai була освітлена яскравим синім кольором як заклик до дії для всіх, щоб захистити блакитну планету, прийнявши екологічну поведінку. Гурт презентував пісню «Земний потік» у супроводі незвичайних музичних інструментів — хендпанів.

У США відбувся Фестиваль Землі, Вітру та Сонця. У цьому заході відбувся перформанс гурту «Pneumatica» («Пневматика»). Майже всі музичні інструменти та реквізит працювали за допомогою енергії повітря. Цей творчий прийом мав на меті закликати людство до використання енергії вітру та інших екологічних джерел.

😊 Послухайте гру на музичному інструменті хендпан. Опишіть, що з природного середовища нагадує його звучання. Поміркуйте, чому музиканти/музикантки називають цей інструмент «засобом спілкування з природою».

Винайдення електроніки дало потужний поштовх для розвитку електронної музики. Її різновидом є музика **електроакустична**.

С **Електронна музика** — музика, яка створюється за допомогою електронних генераторів і синтезованого звуку.

Електроакустична музика — музика, яка створюється за допомогою маніпуляцій із попередньо записаними звуками, зберігається на електронних носіях.

? Послухайте твір української композиторки Алли Загайкевич «Дихати» для голосу та електроніки.

- Яке враження справила на вас музика? Які відчуття викликала?
- Які «немузичні» звуки використовує авторка-виконавиця? Яку роль вони відіграють у створенні образу?
- Чому, на вашу думку, твір має назву «Дихати»?
- Висловіть власні судження щодо того, чи можна ввести засоби електронної або електроакустичної музики у виконання народних пісень.

Підготуйтеся до творчого проєкту — «Весняний відеокліп. Мистецтво на варті доквілля». Продумайте реквізит та деталі костюмів (віночки, стрічки — у дівчат, вишиванки — у хлопців та ін.).

Завчасно подбайте про відеоряд майбутнього кліпу (слайди або фрагменти з фільмів).

🎵 Розучіть пісню-веснянку «А вже весна, а вже красна». Продумайте, які звуки природи можна використати, щоб надати виконанню твору більшої виразності. Повторіть пісню «Музика».

А вже весна, а вже красна

А вже весна, а вже красна,
Зі стріх вода капле,
Зі стріх вода капле.

Молодому козаченьку
Мандрівочка пахне,
Мандрівочка пахне.

Помандрував козак
У чистее поле, у чистее поле.

За ним іде молода дівчина:
«Вернися, соколе!
Вернися, соколе!» —

«Не вернуса, забарюся,
Гордуеш ти мною,
Гордуеш ти мною». —

«Буде ж мое гордування
Все перед тобою, все перед тобою».

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

СКРИНЬКА ПОРАД

Визначте сюжетну ситуацію перформансу.
Продумайте музичні твори, які звучатимуть.
Запишіть відео події або зробіть світлини.

1. Кліп Майкла Джексона «Пісня Землі»
2. Алла Загайкевич

 Поділіться відчуттями (за бажанням): яка музика викликає у вас радість, пробуджує бажання зробити щось корисне або допомагає навчатися? Яка викликає негативні емоції — тривогу, сум? Наведіть приклади.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Створіть разом із друзями та подругами перформанс «Захистимо природу музикою». Презентуйте його на уроці.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Закінчіть визначення:

Електронна музика — це...

Електроакустична музика — це...

Перформанс — це...

- Як сучасне музичне мистецтво може стати на захисті природного середовища?

 Скориставшись електронним додатком, перегляньте кліп Майкла Джексона «Пісня Землі», дізнайтеся про історію її створення видатним американським співаком. Проти чого протестує та до чого закликає пісня?

Видатна особистість у мистецтві

Алла Леонідівна Загайкевич (нар. 1966) — відома українська композиторка, яка пише симфонії, опери, камерні твори і працює в галузі електронної й електроакустичної музики, створює перформанси, пише музику для кіно («Мамай», «Поводир», «Довбуш»). А. Загайкевич заснувала студію електроакустичної музики в Національній музичній академії України, є кураторкою міжнародних проектів «Електроакустика», «ЕМ-візія», Electroacoustic's ensemble.

САЙТ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ СВІТУ МОЇХ ЗАХОПЛЕНЬ

? Розгляньте світлини. Як захоплення впливає на життя людини? Чи знаєте ви, чим люблять займатися у вільний час ваші друзі чи близькі?

У світі існує багато цікавого та захопливого. Кожен із нас може знайти заняття до душі. Є багато речей, які викликають у нас інтерес, яскраві емоції та незабутні враження.

Хобі — одне з тих занять, яке не лише приносить задоволення, а й сприяє емоційному врівноваженню. Отже, улюблена справа — це і відпочинок, і діяльність, і гімнастика для душі.

Нині, у час високих технологій, бажання людей винести на загал власні творчі досягнення, знайти прихильників/прихильниць свого таланту, поділитися секретами майстерності або просто налагодити спілкування з однодумцями

3. Світ наших захоплень — безмежний

Тема 8. Мистецтво на варті довілля

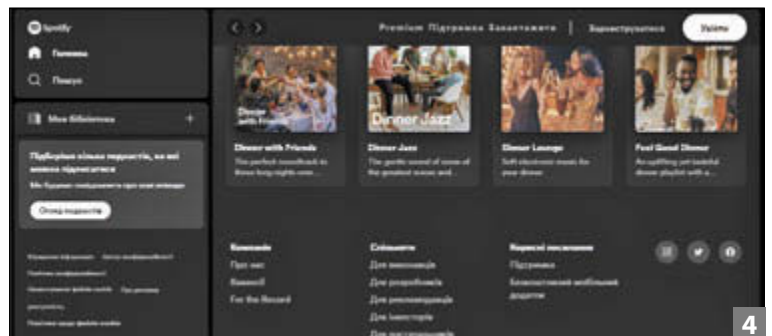

1. Вебмайстер засобами комп'ютерного дизайну створює ваш віртуальний творчий образ
2. Попередня розробка змісту та оформлення вебсайту називається прототипінг
3. Сайт «Рукотвори» пропонує долучитися до творчості українських митців та мисткинь
4. Сайт Spotify об'єднує по всьому світу тих, хто захоплюється музикою. Швеція

нескладно. Це можна здійснити в соціальних групах та на платформах, де талановиті й творчі особистості знаходять одне одного. Такі онлайн-середовища створюють чудову можливість виражати себе, знаходити вдячну аудиторію та обмінюватися досвідом. Вони не лише полегшують доступ до творчого вираження, а й сприяють розширенню кола спілкування, розвитку в особистісному та професійному плані.

Найкращим способом презентування широкій аудиторії власного хобі є персональний **вебсайт**. Це своєрідна віртуальна візитівка або портфоліо людини та вітрина її улюбленого заняття. Існують різні способи самостійного створення такого сайту: за допомогою вебконструкторів, CMS-систем, шляхом самостійного написання вихідного коду сайту.

? Поміркуйте, які мистецькі навички є найважливішими для розробника/розробниці вебсайтів. Чому, на вашу думку, важливо розумітися не лише на художньому оформленні сайту, а й урахувати зручність користування ним?

С Вебсайт — це сукупність програмних, інформаційних, а також медійних засобів, логічно пов'язаних між собою та розміщених у мережі інтернет.

Вебмайстер (веброзробник/розробниця) — особа, яка розробляє вебсайти або корпоративні програми для Інтернету.

Для того щоб вебсайт якнайкраще презентував вас і ваше захоплення, він має бути сучасним, адаптивним (відкриватися у форматі комп'ютера, планшета, телефона), красивим, корисним і зручним.

Кожен заголовок, фрагмент тексту, зображення та елементи вебсайту мають надавати дизайну організованого вигляду. Окрім того, слід грамотно подати зміст (контент): кожен розділ має містити корисну інформацію, презентувати досягнення автора/авторки.

Оригінальні деталі, цікавий шрифт для заголовків, яскраві тематичні світлини — усе це виконує роль вітрини. Тому слід звернути увагу на головні елементи її оформлення.

Колір — один із інструментів, що справляє перше враження, створює настрій. Важливо обирати кольори, які відповідають меті сайту та його цільовій аудиторії. Щоб легше дібрати потрібне колірне рішення, потрібно поміркувати, як ми сприймаємо ту чи іншу барву.

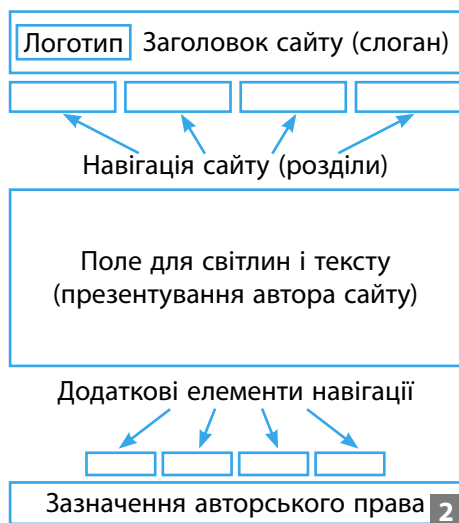

5. Сайт — віртуальний музей видатного митця Михайла Біласа
6. Сайт студії дитячої творчості Tre Puntty пропонує велику кількість творчих майстер-класів. Франція

Колір	Відчуття	Настрої
Червоний	Гарячий, гучний	Радість, активність
Помаранчевий	Теплий, гучний	Веселощі, бадьорість
Жовтий	Теплий, дзвінкий	Оптимізм, піднесеність
Зелений	Нейтральний, спокійний	Упевненість, спокій
Голубий	Прохолодний, тихий	Ніжність, мрійливість
Синій	Холодний, тихий	Спокій, стриманість
Фіолетовий	Холодний, тихий	Загадковість, натхнення
Білий	Прохолодний, тихий	Щирість, доброзичливість
Сірий	Холодний, тихий	Сум, нудьга
Чорний	Холодний, різкий	Відчуження, суворість

1. Зразки логотипів вебсайтів
2. Орієнтовна схема побудови головної сторінки вебсайту

? Проаналізуйте таблицю асоціацій. Порівняйте їх із власними враженнями та емоціями. Які предмети змальовує ваша уява від споглядання того чи іншого кольору?

* Корисним правилом для вебдизайну сайтів або програм є правило 60/30/10. Ідея полягає в тому, щоб використовувати три кольори: 60% — це основний колір дизайну, 30% — другорядний колір, 10% — найяскравіший, акцентний колір. Ці орієнтовні числа допомагають надати сайту пропорційності та збалансованості, використовуючи основний колір разом із додатковими та акцентними кольорами.

? Розгляньте логотипи сайтів, присвячених різним хобі. Поміркуйте, як зображення відображають теми сайтів.

Але навіть найкращого вебсайту з ідеальним вибором кольору та виразним логотипом буде недостатньо, щоб залучити відвідувачів, якщо вони не зможуть знайти те, що шукають.

Лейаут, або макет сайту, має бути зрозумілим: яскраві смуги, що виділяють пункти меню та інтерактивні елементи, створюють приємну взаємодію. Завдяки впорядкованому лейауту, великій кількості вільного простору та грамотному використанню кольорів дизайн забезпечує зручну взаємодію з користувачем/користувачкою.

С Лейаут — структура сайту, зовнішній вигляд його елементів (сторінок) та їхнього розташування відносно один одного, загальний вигляд головної сторінки як сукупності елементів.

Іноді для створення сайту розробники користуються програмами штучного інтелекту. Також графічні дизайнери не завжди розробляють власні моделі, а використовують готові. Такий спосіб створення творчих продуктів порушує правову проблему авторства. Виникає питання: чи можуть такі твори вважатися оригінальними, а ті, хто їх розробив, — авторами/авторками?

Q Подискууйте: хто є справжнім автором роботи, створеної на основі готових моделей сайтів? Яку роль відіграють твори відомих митців/мисткинь в оформленні сторінки сайту?

C **Авторське право** — це правила законодавства, що визначають, як можна використовувати наукові, літературні та художні твори, не порушуючи інтереси їх автора/авторки.

😊 Знайдіть інформацію про те, коли був створений перший вебсайт.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Розробіть ескіз головної сторінки сайту як віддзеркалення ваших захоплень.
- *Варіант 2.* Розробіть ескіз головної сторінки сайту на одну з тем: «Творчі студії нашої школи», «Шкільний спортклуб», «Моя майстерня», «Наш музичний клас» та ін.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Хто займається розробленням вебсайтів або корпоративних програм для мережі Інтернет?
- Які умови має враховувати дизайнер/дизайнерка при розробленні веб-сайту?
- Назвіть основні елементи головної сторінки сайту та опишіть правила їїнього розтушування.

3. Я. Вермеєр. Дівчина з перлиною сережкою
4. Сайт віртуальної галереї європейського образотворчого мистецтва, в оформленні якого використані відомі твори
5. С. Боттічеллі. Портрет невідомого з медаллю

СКРИНЬКА ПОРАД

Придумайте назву сайту, намалюйте його логотип. Оберіть колірне рішення за правилом 60/30/10. Доберіть світлину, що якнайкраще презентує вас або вашу спільноту, об'єднану захопленням. Поміркуйте, що цікаве та корисне може запропонувати ваш сайт відвідувачам/відвідувачкам. Визначте теми розділів. У додаткових елементах інформації вкажіть пошту, соцмережі, через які можете отримувати зворотну інформацію від відвідувачів (відгуки, задоволення, пропозиції та ін.).

ПОПУЛЯРИЗУЄМО МУЗИКУ У ВІДЕОКЛІПАХ

? Для чого створюють відеокліпи? Чи існують правила для відеокліпів? Який відеокліп можна назвати витвором мистецтва? Якими приладами ви користуєтеся для прослуховування музики?

С **Музичний відеокліп** — зйомка виконання пісні з наступним застосуванням ефектів або закладеною сюжетною лінією.

Музичний кліп — відео до музичної композиції. Найчастіше музичний відеокліп ілюструє пісні. Або ж музичною композицією можна підсилити ідею будь-якого сюжету. Завдяки продуманій режисурі відеокліпу виконавець або виконавиця пісні постає в найвигіднішому зовнішньому ракурсі, виявляючи при цьому найкращі артистичні риси. У такому відео до пісні може створюватися паралельний сюжет або передаватися якась життєва історія героїв пісні.

Як самостійний творчий продукт відеокліп призначений для показу на екрані — на телебаченні або в мережі Інтернет. Але в сучасних концертах кадри кліпів стають важливим елементом шоу, виразно доповнюючи виконання пісні.

***** Коли й завдяки кому відеокліп визначився як жанр кіномистецтва, достеменно невідомо. Адже перші записи пісні у форматі короткометражних фільмів з'явилися ще на початку ХХ ст. Наприклад, відеокліпами можна назвати й анімаційні фільми студії

1. Музичний фрагмент «Танець пінгвінів» із фільму «Мері Поппінс» (реж. Р. Стівенсен, Х. С. Ласк, 1964 р.)
2. Музичний фрагмент «Чарівний світ» із фільму «Аладдін» (студія В. Діснея, 2019 р.)
3. Кліп гурту «Океан Ельзи» на пісню «На небі» відтворює атмосферу захопливого концерту

Волта Діснея, в яких музичні твори ілюстровано відеорядом. Іноді до таких творів спеціально вигадувалися додаткові сюжети.

Особливо популярними такі відеоілюстрації пісень стали з настанням ери телебачення.

Відеокліпи пісень можуть бути створені різними способами. Режисерські підходи вражають різноманіттям та креативністю.

Концертний музичний кліп побудований на відеоряді з виступу гурту або виконавця/виконавиці перед глядацькою аудиторією. У такому кліпі значна увага приділяється сценічній поведінці виконавців та реакції залу.

Художній кліп — це відеоролик, який є фільмом-ілюстрацією пісні. Для його зйомки можуть використовуватися різні локації, комп'ютерна графіка, спецефекти, складні операторські прийоми та ін.

У **студійному** музичному кліпі зазвичай лише одна локація — студія звукозапису, в якій відбувається репетиція та виконання пісенного твору.

4. Кліп хорватського дуету 2CELLOS на композицію «Pirates Of The Caribbean» поєднує класичну музику та рок
5. Кліп М. Джексона на пісню «Remember the Time» занурює нас в епоху Давнього Єгипту
6. Тіна Кароль та учасники проекту «Голос. Діти» в кліпі «Україна — це ти»

Головний акцент у такому ролику роблять на творчій особистості виконавця/виконавиці або гурту. Ми немов наживо спостерігаємо процес творення композиції.

Цікавим і складним творчим процесом вирізняється анімований музичний кліп. Цей твір може бути побудований як на одному з видів анімації (мальованої, об'ємної, комп'ютерної 2D або 3D), так і на комбінуванні її із реальними зйомками.

😊 Перегляньте музичні кліпи за власним вибором. Висловіть думку, чим цікавий той чи інший спосіб їх створення.

С **Кліпмейкер** — режисер/режисерка кліпів.

Завдання кліпмейкера — створити на екрані яскравий образ пісні, який запам'ятається глядачам. Над створенням відеокліпу зазвичай працює колектив фахівців різних творчих професій. Вони розробляють сценарій, проводять операторську зйомку й монтаж, створюють костюми, грим, добирають реквізит, займаються рекламою.

1. Кліп норвезького рок-гурту А-ha на пісню «Take On Me»
2. Кліп О. Скрипки та Ле Гранд Оркестру на пісню «Щедрик»

Scene No.	Shot No.	Scene No.	Shot No.	Scene No.	Shot No.	
Julietta starts dancing to the beat of the music medium shot		Julietta winks close up shot		Julietta starts dancing in the garden lake full shot		
Song (Music playing)		Song (Music playing)		Song (Music playing)		
5-8 sec.		3 sec.		5-8 sec.		
Scene No.	Shot No.	MS	Scene No.	Shot No.	Scene No.	Shot No.
Julietta continues dancing in the lake; she approaches a water fall.			Julietta jumps across the water fall in cheerful joy		Julietta Lays down on the grass admiring the sky high above high above angle medium shot	
Song (Music playing)			Song (Music playing)		Song (Music playing)	
5-8 sec.			5-8 sec.		8-10 sec	

3

С Розкадрування — розроблення послідовності кадрів із вказівками-описами того, що відбувається в кожному кадрі, які тексти або шуми супроводжують сцени, чи звучить голос за кадром, де має розташовуватися відеокамера.

Сценарій — наріжний камінь відеокліпу. Він передбачає детальне розкадрування майбутнього відео. У музичному відеокліпі розкадрування передбачає точне уявлення про те, як зіставляються фрагменти пісні й зображення.

Для розкадрування кліпмейкери і кліпмейкерки застосовують малюнки, схеми.

Переглядаючи відеокліпи, не забувайте звертати увагу на представників і представниць тих спеціальностей, які беруть участь у такій роботі. Такий перелік можна прочитати в титрах.

У кліпі «Dumala» гурт Go_A використав анімацію, за допомогою якої послідовно проілюстровано «історію» героїні. Молода дівчина мріє про щастя, але всі, кого вона зустрічає, мають

3. Розкадрування музичного кліпу нагадує комікс

СКРИНЬКА ПОРАД

Поміркуйте, як можна використати пісні для передачі ідеї збереження краси довкілля.

Складіть сюжет або план відео. Зробіть детальне розкадрування.

Продумайте, як можна скомпонувати пісні в єдиному кліпі: пісня за піснею або фрагментами почергово.

Продумайте театралізації кліпу, пантомімі або танцювальні рухи, місце зйомки.

За бажанням долучіть самостійно виготовлені інструменти перкусії.

Скомпонуйте відеоряд із завчасно дібраних зображень або виберіть вдаль локацію для запису відео: на тлі слайдів, на природі чи поєднайте різні локації.

Відзнятий кліп презентуйте в класі.

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

1

2

1. Кліп «Dumala» гурту Go_A
2. «Bohemian Rhapsody» вважається першим пісенним твором, презентованим у формі кліпу
3. О. Положинський та гурт «Тартак» у кліпі «Музыка»

3

різні уявлення про щастя і про те, що є найдорожчим для них. Для героїні відеокліпу найдорожчим у її житті була любов до своєї землі та рідного дому.

А кліп пісні «Музыка» зітканий із різних музичних проектів **Олександра Положинського** й українського репкор-гурту «Тартак».

? Перегляньте відеокліпи легендарного рок-гурту Queen, українських гуртів Go_A, «Тартак» або інших.

- У чому, на вашу думку, секрет популярності гуртів та відеокліпів?
- Які музичні ефекти застосовуються в кліпах? Як відео допомагає сприйняттю пісень?
- Яку важливу соціальну ідею доносять до нас кліпи? За допомогою яких засобів?
- Які ще відеокліпи ви дивитесь? Які з них найбільше подобаються і чим саме? Обміняйтеся думками.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Об'єднайтеся з друзями/подругами у творчу групу кліпмейкерів.

Розподіліть між собою ролі та поставте завдання: режисерські, сценарні, операторські, звукорежисерські, реквізиторські, виконавські (спів у хорі чи ансамблі, танець, музичний супровід).

Створіть кліп «Весняний» із пісень: «А вже весна, а вже красна» та «Музыка».

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Закінчіть визначення:

Музичний кліп — це...

Кліпмейкер — це...

Розкадрування — це...

- Схарактеризуйте особливості різних художніх рішень у створенні кліпів.
- Яку роль відеокліп відіграє в рекламі музичного твору?

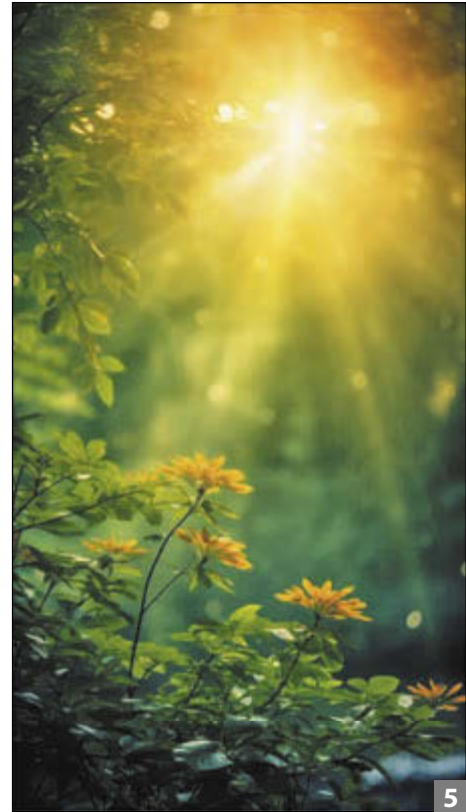
ЕМОЦІЯ І КОЛІР У ВІДЕОКЛІПІ. ПРАЦЮЄМО НАД ТВОРЧИМ ПРОЄКТОМ

? Як зробити відеокліп виразним? Від чого залежить сила емоційного впливу? Чи важливим є колір у створенні емоційного навантаження музичного або рекламного ролика?

У відеокліпі складовою цілісного образу є спеціально створений відеоряд, який посилює виразність музики і змісту. Важливу виразну роль відіграє колір. В одних кліпах колір відіграє символічну роль, підсилюючи загальну ідею твору, привертає глядацьку увагу. В інших колір слугує як рекламний засіб, впливаючи мимоволі, викликаючи у нас певні емоції.

? Поміркуйте, які переживання можуть викликати картини холодної зими. Яке емоційне навантаження несуть яскраві кольори літа? Яка музика може бути суголосною відеоряду із цими світлинами?

Колір є одним із найпотужніших засобів візуальної комунікації. Він впливає на наші емоції, настрої і поведінку, здатний поліпшувати самопочуття і викликати бажання діяти або, навпаки, розслабляє, навіює сум або ліричні думки.

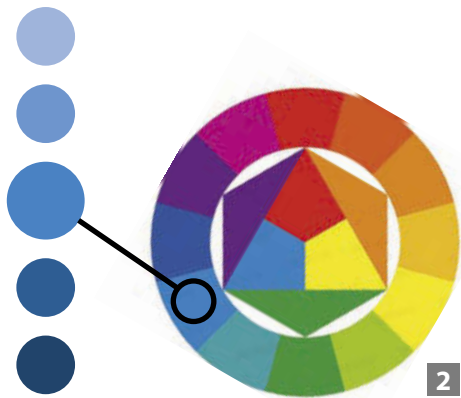
- 4. Картина холодної зими
- 5. Теплі кольори літа
- 6. Кадр рекламного ролика автомобільного бренду

1

1. Колірне коло
2. Принцип створення монохромної гармонії — градація кольору за світлотою
3. Кадр із відеокліпу гурту The Piano Gives на фрагмент «Зима» (концерт А. Вівальді «Пори року»)

2

* Кожен із нас сприймає кольори індивідуально. Проте існують і певні закономірності впливу кольорів на наші відчуття. Зокрема, червоний піднімає життєвий тонус, але при цьому може викликати тривогу; помаранчевий дарує заряд активності та оптимізму.

Жовтий колір позитивно впливає на розумові здібності та пам'ять; зелений заспокоює; синій та блакитний допомагають зосередитися, надають впевненості; фіолетовий має лікувальні властивості та покращує настрій.

? Розгляньте колірне коло. Чому саме червоний, жовтий та синій називають основними? Які кольори є похідними? Поміркуйте, як може впливати на емоції людини холодна або тепла колірні гами.

Створюючи відеоряд для відеокліпу, режисери/режисерки враховують особливості впливу певних кольорів. Якщо у кліпі необхідно створити ефект енергійності, сильних почуттів, варто використовувати теплу гаму кольорів. Якщо мета — створити відчуття спокою, то перевагу надають холодній гамі кольорів. У поєднанні з музикою емоційна дія кольору посилюється.

С Колористика — це наука, яка вивчає кольори, їхню взаємодію та вплив на емоції.

У мистецтві (особливо живописі, художній фотографії, кіномистецтві) та дизайні колористика допомагає створювати настрій, підкреслювати

3

важливість речей та передавати різні емоції через використання різнобарв'я.

Для розуміння взаємодії та комбінування кольорів митці/мисткині користуються **колірним колом**. Його основні кольори — червоний, жовтий та синій, а навколо — решта кольорів і відтінків утворені за допомогою змішування один з одним.

Поєднання окремих кольорів або кольірних сполучень, які пробуджують естетичні переживання, називають **колірною гармонією**.

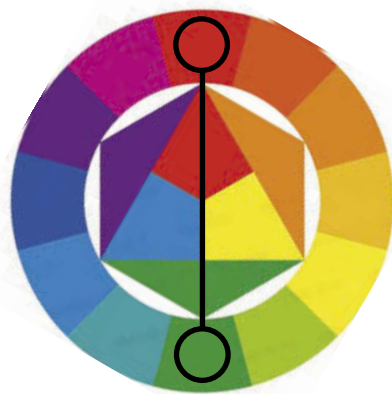
Монохромна (однотонова) гармонія утворюється відтінками одного кольору від найтемнішого до найсвітлішого.

Загальний колірний тон надає зображенню урівноважений характер.

? Чим, на вашу думку, зумовлений вибір саме монохромної гармонії для цих відеокліпів? Який настрій вони створюють у вас?

Комплементарна гармонія утворюється за принципом контрасту протилежних кольорів. Оскільки в ній кольори «змагаються», підсилюючи

4. Кадр із відеокліпу на пісню Дж. Леннона «Imagine»
5. Ахроматичний (безколірний) ряд також є гармонійним
6. Кадр із кліпу гурту Enigma на пісню «Why»
7. Кадр із рекламного ролика парфумів

Тема 8. Мистецтво на варті довкілля

1. Кадр із кліпу південно-корецького гурту BLACKPINK на пісню «Forever Young»
2. К. Ворнер. Каное Амазонки
3. К. Ворнер. Ферма майбутнього

яскравість та насиченість один одного, то їхнє поєднання викликає надзвичайно яскраві враження.

Аналогова гармонія утворюється з близьких до основного кольору відтінків. Разом вони утворюють злагоджені за характером композиції. Але в цій гармонії не можна використовувати барви однакової насиченості: вони «сперечатимуться» між собою та заважатимуть сприйманню. Отже, один колір має бути яскравим, а решта — світлішими або темнішими за тоном.

? Проаналізуйте, як різні типи колірних гармоній допомагають створити виразні зорові образи в музичних та рекламних кліпах, передати емоційне забарвлення.

Щоб «примирити» кольори, слід дотримуватися **правила гармонії**: холодного кольору в композиції має бути більше, ніж теплого.

Створення рекламного кліпу потребує ґрунтовних знань із кольорознавства. Адже ролик має бути привабливим. Рекламні кліпмейкери/кліпмейкерки, зазвичай, створюють візуальні колекції — **мудборди**, або «дошки настрою», із добірок листівок, світлин, шрифтів, узгоджуючи їх за колірними поєднаннями.

Такі мудборди допомагають швидко візуалізувати ідею. Важливо, щоб усі ці знахідки об'єднувалися тематично.

Чудовими зразками рекламних мудбордів щодо здорового харчування є твори фотомитця Карла Ворнера та художниці Хонг Йі. Вони демонструють, як колірне різнобарв'я може бути не лише виразним, а й «смачним».

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Уявіть себе кліпмейкерами та виконайте проєкт, враховуючи роль кольору у створенні емоційного навантаження відеокліпу.

- *Варіант 1.* Продовжте роботу над відеокліпом «Весняний», яку розпочали на уроці музичного мистецтва. Розробіть палітру прохолодної гами кольорів для предметів реквізиту та костюмів. Застосуйте один із видів колірної гармонії (за вибором).
- *Варіант 2.* Створіть колірну палітру для майбутнього рекламного відеокліпу «Суперфуд для тебе: топ-5 найкорисніших продуктів для здоров'я та краси». Головна ідея: харчуватися корисно — не означає несмачно.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Що таке колірна гармонія?
- Опишіть особливості трьох типів колірних гармоній. Який із них ви вважаєте найвиразнішим?
- Із якою метою здійснюють розкадрування у музичному та рекламному відеокліпах?
- Закінчіть визначення:
Мудборд — це...

4

5

6

4–6. Хонг Йі. Твори фуд-арту

СКРИНЬКА ПОРАД

Щоб зрозуміти, як колірне рішення впливає на емоційний зміст відеоряду, перегляньте музичні та рекламні кліпи.

Для зразка створіть у творчому блокноті (альбомі) колірну палітру одного з них.

Тема 9. МИСТЕЦЬКА ДИПЛОМАТІЯ

Мистецтво здатне об'єднувати людей навіть на далеких відстанях. Для України це можливість розповісти світові про видатних особистостей, якими пишається наша держава, про талановитих людей, які уславлюють своєю творчістю культуру рідного краю, про безцінні духовні скарби нашого народу.

Художніми «знаками», за якими розпізнається країна, можуть бути твори, мистецькі колективи, унікальні пам'ятки. Такими для нас є Золоті ворота і собор Святої Софії у Києві, живопис українських малярів Катерини Білокур та Марії Примаченко, «золотий голос» оперної співачки Соломії Крушельницької і творчість ансамблю танцю України імені Павла Вірського.

«Мелодія» Мирослава Скорика, «Червона рута» Володимира Івасюка, «Запорозький марш» Євгена Адамцевича — ці визначні музичні твори якнайкраще розкривають світові красу української душі.

Національний камерний ансамбль «Київські солісти» отримав статус «Посол миру» від Міністерства закордонних справ України.

Електронний
інтерактивний
додаток

МУЗИКА ЯК СИМВОЛ КРАЇНИ

? Чи можуть музика, танець, театр бути «візитівками» країни та її культури?

Найважливішою візитівкою держави є національний Гімн. Кожен із нас знає імена композитора Михайла Вербицького й поета Павла Чубинського, авторів нашої національної святині — Гімну України «Ще не вмерла України ні слава, ні воля».

С *Гімн* — урочистий музичний твір, який прославляє когось. Гімн кожної країни є її державним символом разом із Прапором і Гербом.

***** Офіційна музична редакція Державного Гімну була затверджена після набуття Україною Незалежності, 15 січня 1992 р., а текст — 2003 р. Вірш був написаний українським поетом, ученим-етнографом і фольклористом П. Чубинським 1862 р. Твір одразу здобув таку популярність, що дуже скоро поет був звинувачений владою у «шкідництві» і висланий до Архангельської губернії.

Майбутній автор музики М. Вербицький побачив вірш у часописі «Мета» і поклав на музику. Уперше пісню «Ще не вмерла Україна» виконали у фіналі концерту, присвяченому Тарасові Шевченку, 1865 р. у місті Перемишль. Так композитор із західноукраїнських земель і поет із Київщини символічно об'єднали Україну.

Про долю й творчість М. Вербицького розповідає художньо-документальний фільм «Серце, запалене любов'ю». У фільмі звучить музика композитора.

? Перегляньте фрагменти фільму. Що нового ви дізналися про видатного українця? Яку ще музику написав М. Вербицький?

У супроводі якого музичного інструмента вперше прозвучала пісня «Ще не вмерла Україна»? Що найбільше вас вразило з того, про що повідав фільм? Обміняйтеся думками. Разом складіть творчий портрет-розповідь про Михайла Вербицького.

1

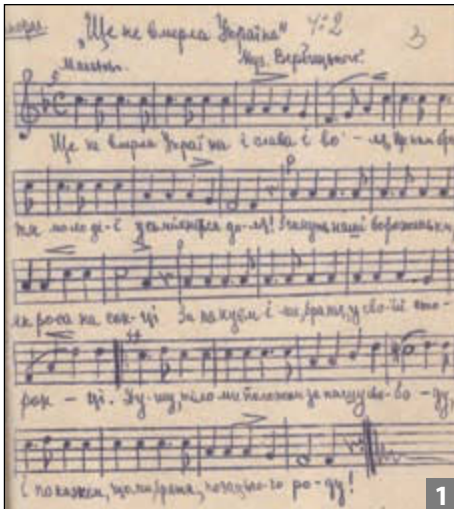
2

1. Павло Чубинський
2. Михайло Вербицький
3. В. та А. Сухорські. Пам'ятник М. Вербицькому. Львів

3

Тема 9. Мистецька дипломатія

1. Рукописна партитура 1921 р. пісні «Ще не вмерла Україна». Музична бібліотека Національного хору ЦДУ
2. Кадр із фільму «Серце, запалене любов'ю»
3. Юрій Шевченко
4. Головну партію у творі виконує скрипка. Її тембр нагадує людський голос

😊 Послухайте симфонічну музику Михайла Вербицького. Опишіть свої враження від творів композитора.

? Пригадайте, що таке парафраз. Який оркестр називаємо камерним?

У доробку композитора **Юрія Шевченка** є твір «Ми є». Це парафраз для скрипки й камерного оркестру на мелодію Державного Гімну України. Прониклива музика «Ми є» лунає зі сцен різних країн світу. А публіка з перших звуків підводиться з місць, висловлюючи солідарність з Україною.

Переосмислена Ю. Шевченком мелодія Вербицького «Ще не вмерла Україна» звучить як метафора незламності української нації в усі часи історії й водночас як дуже особисте почуття, яким наш сучасник поділився зі співвітчизниками.

Ще одна мистецька візитівка нашої країни — «Молитва за Україну» М. Лисенка на вірші О. Кониського. Цей твір був створений як вірш-молитва «Боже Великий, Єдиний...» для виконання дітьми. Нині він офіційно визнаний духовним гімном України.

? Послухайте гімн «Боже Великий, Єдиний...». Чому, на вашу думку, цей твір не втрачає популярності? Який настрій він передає?

Концертні програми Національного академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки презентують українське хорове мистецтво в усьому світі. Серед численних відзнак колективу є срібна медаль Всесвітньої Ради Миру.

Багаторічний керівник хору знаний диригент **Анатолій Авдієвський** поєднав фольклорну й академічну манери виконання творів. У складі колективу є оркестр і танцювальна група. «Святковий гопак» із репертуару колективу — це стилізоване театралізоване дійство, що втілює позитивне світовідчуття українського народу.

? Подискутуйте: який символічний і важливий для України емоційний меседж несе концертна

5. Фрагмент рукописної партитури М. Лисенка «Боже Великий, Єдиний...»

6. Анатолій Авдієвський

7. Хор імені Григорія Верьовки (танцювальна група). Святковий гопак

1. Володимир Рунчак

увертюра «Україна назавжди» ще одного нашого сучасника **Володимира Рунчака**.

Чому жанр цього твору позначений як «увертюра»? Чому твір має таку назву? Які інтонації ви чуєте в музиці? Які музичні виразові засоби застосовує митець? Які образи постають у вашій уяві? Чи можемо сказати, що у творі втілено бачення композитором майбутнього нашої країни? Якою у ваших почуттях постає Україна в цій музиці?

- 🎵 Розучіть та виконайте разом з однокласниками/однокласницями кавер твору М. Лисенка «Молитва за Україну» та Державний Гімн України. Під час співу передайте належні для творів настрої.

Молитва за Україну

*Вірші О. Кониського,
Музика М. Лисенка*

Боже Великий, Єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.

Світлом науки і знання
Нас, усіх, просвіти,
В чистій любові до краю,
Ти нас, Боже, зрости.

Молимося, Боже єдиний,
Нам Україну храни,
Всі свої ласки-щедроти
Ти на люд наш зверни.

Дай йому волю, дай йому долю,
Дай доброго світу,
Щастя дай, Боже, народу
І многая, многая літа.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

З'ясуйте, які творчі колективи вашого регіону або твори яких митців і мисткинь можуть бути мистецькими візитівками України у світі.

Увага! Настав час переглянути ваші записи в спільному мистецькому нотатнику й підготуватися до презентацій проєкту «Музичні традиції України» або «Музика віддзеркалює події життя мого народу», який ви започаткували раніше. Які музичні твори ви внесли до мистецького нотатника?

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

- Поясніть зміст поняття «гімн».
- Наведіть приклади творів, які, на вашу думку, можна вважати візитівками нашої країни.

СИМВОЛ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ ТА В МИСТЕЦТВІ

? Чому символи важливі для нас? Як це відображено в мистецтві? Що таке обереги, тотеми, медалі? Яка наука вивчає герби?

Символ — це образ, що втілює ідею. Для українців найважливішим символом є Тризуб — малий Державний герб України у формі золотого тризубця на синьому полі.

* Найдавніше зображення тризуба датовано X ст. Тризуб є на монетах і печатках Київської Русі. Одна з версій походження тризуба — тривимірність світу (небо, вода, земля). Інша — зображення Рарога — вісника справедливості, що в образі сокола летить із висоти донизу.

Український художник **Нікіта Тітов** створив 12 графічних інтерпретацій Тризуба і втілив їх у календарі. Поєднання блакитного, жовтого, чорного та червоного кольорів розповідають про любов та гордість, надію і силу України.

2. Тризуб на монеті Володимира (Великого) Святославича. X ст.
3. Фрагмент цеглини з «тризубом» князя Володимира, кін. X ст. Десятинна церква. Київ
4. Образи Тризуба з календаря Н. Тітова

Тема 9. Мистецька дипломатія

? Розгляньте зображення Тризуба. Знайдіть у ньому зашифроване слово. Які почуття виникають у вас, коли бачите зображення Державного Герба? Розшифруйте образи Тризуба, створені Н. Тітовим.

Найважливіші елементи у побудові композиції герба — це щит, символічні кольори та геральдичні образи. У геральдиці застосовують сім кольорів: метали (золото і срібло) та емалі (червоний — червінь, чорний — чернь, синій — лазур, зелений — зелень, пурпуровий — пурпур).

? Розтлумачте зміст гербів областей України. Що зображено на гербі вашого регіону? Опишіть композицію герба вашої школи.

1. Герби областей України
 - а. Герб Київської області
 - б. Герб Харківської області
 - в. Герб Львівської області
 - г. Герб Миколаївської області
 - г. Герб Житомирської області
 - д. Герб Чернівецької області
 - е. Герб Запорізької області
 - є. Герб Одеської області

Для людини важливими були й тотеми, що втілюють язичницькі уявлення про світ: лелека, кабан, олень, вовк, вепр, кішка, коза, змія, ведмідь та ін.

У первісному суспільстві образи тотемних тварин відігравали роль оберегів для родів, які їх вшановували. Із появою держав та великих міст вони вийшли за межі прадавніх традицій, але зберегли свою змістовність. У геральдиці

зображення тотемних тварин використовують як символи чеснот і влади. Так, лев символізує могутність влади й відвагу, ведмідь — силу, кінь — шляхетність, орел — прозорливість, собака — відданість.

? Які тварини та птахи вважаються символами України? Який птах символізує відданість рідному краю, любов до Батьківщини? Який є символом нашої мови? Що в народних піснях символізує образ коня?

Герби, зображення тотемних образів використовують у **медальєрному мистецтві** — різновиді скульптури (монетах, медалях, штампах для відбитків). У медальєрному мистецтві виробляють карбують, використовують металопластику.

? Які види скульптури за простором ви знаєте? До якого з них належить медальєрне мистецтво?

С Карбування — процес отримання на металевій пластині опуклого зображення.

Металопластика — художня обробка фольги (тонкого листа алюмінію).

2

2. Медаль «Кошовий отаман Іван Сірко» до 500-річчя заснування Запорозького козацтва
3. Ескізи монет. Художники В. Таран, О. та С. Харуки. Скульптор Святослав Іваненко
4. Група «АртТріум». Колекційний набір монет: «Ера миру», «Ера технологій», «Ера змін», «Людина, час, простір»

3

4

СКРИНЬКА ПОРАД

Накресліть на аркуші паперу коло діаметром 7–8 см. Намалюйте в ньому ескіз композиції медалі. Покладіть на стіл м'яку серветку (рушник), на неї — шматок цупкої фольги (зворотним боком догори). Накрийте фольгу паперовою заготовкою. Натискаючи дерев'яною шпажкою або стрижнем ручки, переведіть контури зображення на фольгу. Виріжте медаль за контуром паперової заготовки. Із цупкого картону виріжте коло діаметром 6–7 см. Приклейте на нього стрічку та медаль із фольги. Загніть краї фольги на картон.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

- *Варіант 1.* Розробіть ескізи зображення для медалей.
- *Варіант 2.* Зробіть зі шматка цупкої обгорткової фольги (кришки з-під йогурту) або бляшанки з-під напою імпровізовану медаль.

Презентуйте свої твори в класі наприкінці навчального року. Привітайте ними своїх друзів/подруг: за успіхи в навчанні, спорті, за мистецькі досягнення тощо.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

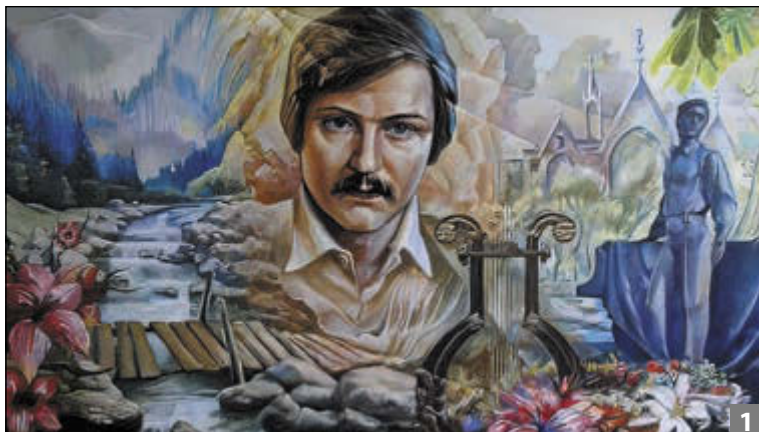
- Поясніть значення слів «герб», «оберіг», «тотем», «медальєрне мистецтво».
- Закінчіть визначення:

Карбування — це...

Металопластика — це...

- **i** Скориставшись електронним додатком, дізнайтеся більше про Тризуб, про давні тотеми.

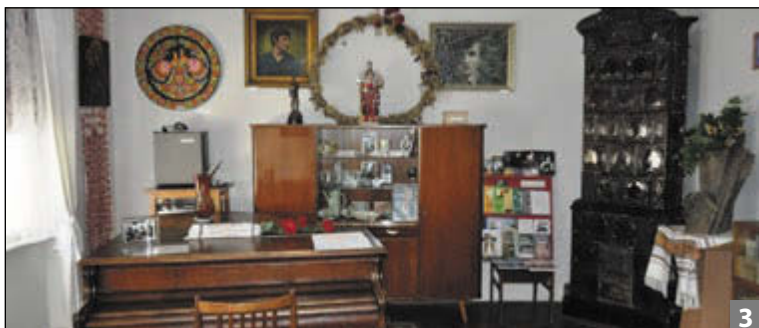
МУЗИКА ОБ'ЄДНУЄ. ЩО МИ ДІЗНАЛИСЬ ПРО МУЗИКУ І ПРО СЕБЕ?

? Чи допомогла вам музика краще розуміти себе та інших людей? Які музичні події об'єднують Україну? Які міжнародні музичні події сприяють тому, що Україну пізнає світ?

Одна з найвідоміших у світі українських пісень — легендарна «Червона рута» композитора і співака **Володимира Івасюка**.

***** Існує легенда про червону руту — казкову цілющу квітку, що росте в Карпатах і є символом кохання. На початку літа, коли вона розквітає, молоді люди прагнуть обов'язково піднятися в гори і знайти її. Щоправда, досі сперечаються, яка саме квітка є червоною рудою.

? Послухайте пісню у виконанні її автора. Чому вона здобула популярність, яка не згасає понад пів століття?

1. М. Горда. Портрет В. Івасюка
2. Володимир Івасюк
3. Кімната меморіального музею В. Івасюка. Чернівці
4. Червона рута квітне в Карпатах

1. В. Жданкін виступає на першому фестивалі «Червона рута». 1989 р.
2. Вітання учасників і учасниць фестивалю «Червона рута»
3. Виступ Марії Бурмаки на фестивалі «Червона рута» 1989 р.

? Які пісні Володимира Івасюка ви знаєте? Розпитайте про них старших людей із вашого оточення. Чому пісні Володимира Івасюка сучасно звучать?

😊 Дізнайтеся більше про композитора під час віртуальної екскурсії Чернівецьким обласним меморіальним музеєм Володимира Івасюка.

У 1989 р. пісня «Червона рута» дала назву найвідомішому всеукраїнському молодіжному фестивалю сучасної пісні й популярної музики. Після завершення свята вся Україна співала пісні, які прозвучали на ньому. Фестиваль дав поштовх новій хвилі української пісні. Лауреатом Гран-прі «Червоної рути» тоді став кобзар і бард Василь Жданкін — перший виконавець Гімну України ще до набуття нашою державою незалежності.

😊 Щоб відчуті піднесену атмосферу єднання українців під час фестивалю «Червона рута», варто переглянути фільм «Червона рута — квітка надії». Здійсніть пошук і дізнайтеся, у яких містах України проводилися наступні фестивалі «Червона рута» і хто став лауреатами.

Пісня на сцені, особливо на таких масштабних мистецьких заходах, як конкурс або фестивальне свято, — це синтетичне театралізоване дійство. Недарма існує поняття «театр пісні». Одним із найпопулярніших міжнародних пісенних конкурсів є «Євробачення». Тут поєднуються найголовніше в пісні — музика і зміст, але їхні смисли рельєфно доповнюють інші мистецтва і навіть елементи спорту або циркового дійства. Разом вони увиразнюють виступ.

? Чи стежите ви за виступами конкурсантів/конкурсанток? Хто з них вам запам'ятався? Які українські виконавці/виконавиці брали участь у творчому змаганні і посіли почесні місця, заявивши на весь світ про Україну?

Перегляньте виступи українських артистів і артисток, які перемогли на Євробаченні в різні роки.

4. Презентування України на конкурсі «Євробачення-2022». Турин, Італія
5. Руслана. «Дикі танці». 2004. Стамбул, Туреччина

С **Сценічний образ пісні** — це індивідуальна мистецька форма презентації пісенного твору за допомогою різноманітних дій артиста на сцені та засобів інших мистецтв.

У створенні сценічного образу пісні можуть поєднуватися танець, сюжетна пантоміма або пластика тіла, різноманітні акторські прийоми і перевтілення, зовнішні атрибути, введення шоу-балету, навіть гімнастичні та акробатичні трюки.

Сценічний образ завжди унікальний. Він створюється для конкретного концертного номера й віддзеркалює особистість співака.

? Як сценічний образ пісні, на вашу думку, допомагає глибше проникнути в її зміст і донести емоції до вибагливої публіки з усього світу?

Пісенно-танцювальний номер, презентований українською співачкою **Русланою**, побудований на поєднанні гуцульських мотивів, звучанні трембіт і тулумбасів та ритмів рок-музики, на єдності емоційного енергійного співу і динамічної танцювальної пластики солістки і шоу-балету.

1. Фольк-реп гурт Kalush Orchestra. «Стефанія». 2022. Турин, Італія
2. Джамала. «1944». 2016. Стокгольм, Швеція

У пісні «1944» артистка Джамала ділиться болем, співаючи про драматичні події історії кримськотатарського народу. Театралізація пісні досягається стриманою, але внутрішньо емоційною пластикою співачки, яка постійно перебуває в центрі сцени.

Пісенна композиція «Стефанія» гурту Kalush Orchestra стала висловленням вшанування й вдячності всім матерям, які оберігають своїх дітей.

? Як сприяло успіху Руслани поєднання стихії гуцульських ритмів із сучасною хореографією? Який із варіантів пісні Джамали (офіційне відео чи виступ на конкурсі) є емоційно переконливішим, за вашими відчуттями? Обміняйтеся думками. Чи було для вас несподіваним поєднання репу з національними інструментами у виступі Kalush Orchestrae?

Кульмінація — момент найвищого напруження, піднесення у розгортанні мистецької події. Кульмінація важлива в драматургії музичного твору або мистецького дійства, вистави.

СКРИНЬКА ПОРАД

Доберіть найбільш вдалі, на вашу спільну думку, виконані творчі завдання. Продумайте їхнє використання в програмі.

Вибудуйте програму фестивалю. Пам'ятайте про чергування номерів за принципом контрасту. Який із творів є для вас кульмінаційним?

У кожній групі оберіть режисера/режисерку, які даватимуть поради щодо презентування музичних творів, сценічного та акторського образу пісень тощо.

Не забудьте про відеозйомку події. Творіть і виражайте свої думки й почуття за допомогою музики, театралізацій, кіно, відеокліпів та інших видів творчості!

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Реалізуйте свій мистецький задум, влаштувавши фестиваль «Музика об'єднує». Обміркуйте програму, до якої увійдуть твори різних музичних жанрів, із якими ознайомились і які вивчили впродовж року. Об'єднайтеся в кілька невеликих груп. Кожна група запропонує свій перелік. До фінальної програми увійдуть твори, які найчастіше зустрічаються у ваших списках. Також учасники кожної групи можуть, порадившись, доповнити програму.

СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ У СТВОРЕННІ СЦЕНІЧНИХ ОБРАЗІВ ВИКОНАВЦІВ І ПІСЕНЬ

? У який спосіб образотворче мистецтво допомагає створенню візуального образу музичного свята, сценічного образу співака/співачки або конкретної пісні? Які виразові засоби використовуються?

Мистецькі фестивалі зазвичай об'єднують усі види мистецтва. Улюбленими в українців є «Країна мрій», «Трипільське коло», KAZ.KAR, «Сорочинський ярмарок» та чимало інших, що презентують наші мистецькі досягнення, дають можливість учасникам і глядачам спільно переживати емоції, ділитися враженнями й пізнавати одне одного.

? Розгляньте різні відомі логотипи. Які елементи передають їхній зміст?

С **Логотип** — оригінальне графічне написання заходу, установи, бренду та ін.

Кожен фестиваль має свій логотип, який розробляють графіки. Серед міжнародних музичних подій упізнаваний логотип має «Євробачення».

Окрім логотипів, кожне мистецьке свято має свій неповторний зовнішній образ, що створюється безліччю характерних деталей.

3. Логотип міжнародного екокультурного фестивалю «Трипільське коло»
4. Логотип етнографічного фестивалю «Країна мрій»
5. Логотип міжнародного благодійного фестивалю KAZ.KAR.
6. Логотип фестивалю народної творчості «Сорочинський ярмарок»
7. Логотип міжнародного пісенного конкурсу «Євробачення»
8. Ярмарок на фольклорному фестивалі імені Гната Танцюри

Тема 9. Мистецька дипломатія

- 1–2. Кожна пташка Soloveiko Songbirds має власний музичний супровід
3. Мапа розташування птахів Soloveiko Songbirds в різних локаціях Ліверпуля. Велика Британія

Під час українських фестивалів виступи артистів чергуються з ярмарковим розмаїттям, автентичними майстер-класами, регіональною кухнею, книжковими вернісажами та іншими оригінальними рішеннями простору, що підкреслює національну самобутність.

Найамбітніший перформанс «Євробачення-2023» в Ліверпулі розроблений у співпраці з українськими дизайнерами: ідея Soloveiko Songbirds (Пісня Соловейка) втілилася у фігурах дванадцяти масштабних світлових птахів по всьому місту. Кожен соловейко презентував регіон України унікальним орнаментом та спеціально розробленим музичним супроводом. Разом вони утворили стежку, якою гості прогулювались локаціями свята протягом двох тижнів.

? Яке символічне значення мав перформанс Soloveiko Songbirds?

Для розроблення сценічного образу пісенного номера дизайнери прагнуть глибше зрозуміти зміст пісні, запити публіки і, звичайно, творчу особистість виконавця/виконавиці. Основою для створення сценічного образу є референси, також важливими є колірне рішення композиції, пози й рухи виконавців/виконавиць, розташування додаткових елементів тощо.

С **Референси** — малюнки або світлини, які досліджують дизайнери/дизайнерки для точного втілення деталей образу.

Переможці «Євробачення-2022» — музиканти фольк-реп гурту Kalush Orchestra в оформленні свого виступу використали національні елементи — репліки шедеврів народного мистецтва та автентичні речі. Над зовнішнім образом працювали дизайнерка Роксоляна Шимчук, художниця з костюмів Ольга Карпів і стиліст Назар Дідик.

Сценічне вбрання одного зі співаків відтворювало гуцульський стрій (сорочка, широкий шкіряний пояс-черес, старовинний сердак). Акцент в образі другого учасника гурту створювала буковинська тайстра (торбина). Рожева панاما у вбранні третього артиста за художнім задумом поєднувала сучасність з етнікою, старовинними елементами (буковинський кептар).

За допомогою яких зовнішніх деталей оформлення увиразнюється звучання пісні співаками? Для відповіді на це запитання поновіть у пам'яті виступи українських артистів-переможців міжнародного пісенного конкурсу Євробачення. Зверніть увагу на костюм, грим, макіяж, зачіски, аксесуари, реквізит виконавців/виконавиць, а також на кольори й графіку динамічної світлової партитури, відеоефекти, використання анімації, цифрового мистецтва.

4. Сценічні образи учасників фольк-реп гурту Kalush Orchestra
5. Р. Шимчук

СКРИНЬКА ПОРАД

Об'єднайтесь у три групи — міні-майстерні.
Перша майстерня розроблятиме логотип фестивалю.
Друга майстерня створюватиме сценічне оформлення виступів у техніці колажу.
Третя майстерня розроблятиме варіанти ескізів макіяжу за мотивами дійства або до виконання пісні, яку оберете спільно. Запропонуйте макіяж для увиразнення сценічного образу.

- 1–2. Зразки деталей сценічного оформлення
3. Зразки сценічного макіяжу

С Колаж — художня техніка в образотворчому мистецтві, яка ґрунтується на введенні у витвір різних за фактурою, матеріалом та кольором шматків газет, афіш, шпалер, об'ємних елементів.

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ

Уявіть себе дизайнерами/дизайнерками фестивалю «Музика об'єднує». Розробіть логотип і деталі сценічного оформлення музичного дійства. Застосуйте техніку колажу, аплікації.

На великих аркушах паперу створіть колажі і розмістіть їх як фон для виступів. Урахуйте тематику різних номерів. Дайте рекомендації артистам/артисткам щодо макіяжу.

Продумайте можливі локації, що створять цілісний образ заходу, як от: конкурс малюнків на асфальті, майстер-класи з українського розпису або виготовлення прикрас; виставку пленерних робіт. «Простір» фестивалю прикрасьте гірляндами з паперових квітів, афішами, плакатами, ляльками з трави та ін.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ

Закінчіть визначення:

Логотип — це... Колаж — це...

Референси — це...

СЛОВНИК

- Абрис** — контурний рисунок, чітка й деталізована лінійна прорисовка композиції (предметів, пейзажів тощо).
- Апсайклінг** — творче перероблення матеріалів та непотрібних предметів, які вже були у вжитку, надання їм нового вигляду, призначення, художньої та екологічної цінності.
- Архітектура** — мистецтво проектування та зведення будівель і їхніх ансамблів, парків, вулиць і площ, селищ і міст.
- Архітектурний ансамбль** — група об'єктів, гармонійно об'єднаних територіально й композиційно.
- Атрибут** — суттєва ознака або невід'ємний елемент чогось або когось.
- Біоніка** — застосування в технічних пристроях, творах архітектури властивостей об'єктів живої природи (форм, структур, фактур, функцій та ін.).
- Вебмайстер** — особа, яка розробляє вебсайти або корпоративні програми для Інтернету.
- Вебсайт** — сукупність програмних, інформаційних, а також медійних засобів, логічно пов'язаних між собою та розміщених у мережі Інтернет.
- Вибійка** — техніка нанесення на полотно фарб за допомогою дерев'яних штампів.
- Гобелен** — стінний безворсовий килим із сюжетною або орнаментальною композицією. Зображення на гобелені виткані.
- Декорації** — це об'ємне живописне або архітектурне зображення місця та обстановки дії спектаклю.
- Дизайн** — художнє промислове конструювання зручних і корисних предметів.
- Документальне кіно** — вид кіномистецтва, матеріалом для якого є оригінали документів.
- Електроакустична музика** — музика, яка створюється за допомогою маніпуляцій із попередньо записаними звуками, зберігається на електронних носіях.
- Електронна музика** — музика, яка створюється за допомогою електронних генераторів і синтезованого звуку.
- Етюд** — музична п'єса, призначена для вдосконалення технічних навичок гри на інструменті, або невеликий музичний твір віртуозного характеру.
- Інтер'єр** — внутрішній простір будівлі; у живописі та графіці — зображення внутрішнього простору будівлі.
- Кавер** — «переспів» відомих пісенних хітів, їх нове виконання в оригінальній обробці іншими музикантами/музикантками.

Камерна музика — вокальна, інструментальна або вокально-інструментальна музика, створена для виконання малим складом музичних інструментів у невеликих приміщеннях.

Карбування — процес отримання на металевій пластині опуклого зображення.

Кліпмейкер/кліпмейкерка — режисер/режисерка кліпів.

Колаж — художня техніка в образотворчому мистецтві, яка ґрунтується на введенні у витвір різних за фактурою, матеріалом та кольором шматків газет, афіш, шпалер, об'ємних елементів.

Колт — давня жіноча парна прикраса у формі медальйону, що кріпилася до головного убору вздовж скронь на металевих ланках — ряснах.

Коц — ворсовий однобічний килим із вовняної пряжі.

Лейаут — структура сайту, зовнішній вигляд його елементів (сторінок) та їхнього розташування відносно один одного, загальний вигляд головної сторінки як сукупності елементів.

Лейтмотив — повторювана музична характеристика персонажа або ідеї.

Ліжник — товстий двосторонній ворсовий килимовий виріб із овечої пряжі.

Логотип — оригінальне графічне написання заходу, установи, бренду та ін.

Майоліка — різновид керамічних виробів із випаленої глини, прикрашених кольоровою або прозорою поливою.

Металопластика — художня обробка фольги (тонкого листа алюмінію).

Мосяжництво — різновид українського декоративно-прикладного мистецтва з художньої обробки металу, виготовлення з нього прикрас та предметів ужитку.

Моушн-дизайн — сучасна форма художньої творчості, що об'єднує графічний дизайн і анімацію.

Па-де-де — одна з основних танцювальних форм у класичному балеті, що складається з частин: антре, адажіо, двох варіацій та коди — заключної частини.

Парафраз — у музиці інструментальна п'єса, яка «переказує» оперні або пісенні мелодії.

Перкусія — спільна назва різних ударних інструментів, які не є традиційними для ударної установки чи оркестру.

Перформанс — театралізований виступ із метою донесення важливої соціальної ідеї.

Ракурс — це погляд на предмет під певним кутом або вигляд різних предметів із певної точки зору.

Регулярний парк — стиль ландшафтної архітектури, твори якого мають геометрично правильне планування, чітку симетричну композицію, елементи правильних форм.

Реквізит і бутафорія — предмети для доповнення образного середовища (предмети побуту, костюми, зброя, їжа, квіти тощо).

- Реп** — ритмізований речитатив, який виконується під музику з важким бітом (ритмом).
- Референси** — малюнки або світлини, які досліджують дизайнери/дизайнерки для точного втілення деталей образу.
- Розкадрування** — розроблення послідовності кадрів із вказівками-описами зйомки.
- Саундтрек** — музичний супровід фільму або музичний альбом із композицій фільму.
- Спецефекти в кіномистецтві** — технічні прийоми для сцен, які не можуть бути зняті звичайним способом.
- Стилізація** — наслідування у творі формальних ознак певного художнього стилю; відтворення природних форм чи народного мистецтва.
- Стоп-моушн** — відео, створене з окремих світлин із ручним переміщенням у просторі або зміною вигляду предметів.
- Тектоніка** — конструктивна будова архітектурної споруди, використана з художньою метою.
- Тизер** — рекламне повідомлення, що містить частину інформації про твір або мистецьку подію для зацікавлення глядачів.
- Трейлер** — короткий відеоролик з уривків фільму для реклами.
- Увертюра** — це оркестровий вступ до опери, балету або оперети, що зазвичай побудований на основних музичних темах і вводить в атмосферу вистави.
- Хай-тек** — стиль у мистецтві архітектури, який виник наприкінці ХХ ст., зорієнтований на функціональність і застосування високих технологій.
- Хромакей** — метод у відео та фотографії, коли студійний фон (зазвичай зелений) замінюється іншим.
- Хроніка** — запис подій у часовій послідовності, зроблений сучасником/сучасницею цих подій.
- Художня фотографія (фотомистецтво)** — вид образотворчого мистецтва, що використовує технології отримання зображень (світлин) як засіб творчого вираження ідей, почуттів, краси.
- Шарж** — зображення особи або явища у жартівливій манері, де збережена зовнішня схожість, але навмисно підкреслені найяскравіші риси.
- Шрифт** — графічне зображення набору літер і символів, виконане в єдиному художньому стилі.
- Ювелірне мистецтво** — це виконання художніх творів із дорогоцінних металів, часто в поєднанні з коштовним і напівкоштовним камінням, перлами, склом, бурштином, перламутром, кісткою та ін.

Відомості про користування підручником

№ з/п	Прізвище та ім'я учня / учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	в кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

КОМАРОВСЬКА Оксана Анатоліївна
ВЛАСОВА Валерія Гаврилівна
РУДЕНКО Іраїда Володимирівна

«МИСТЕЦТВО»

**Підручник інтегрованого курсу
для 7 класу закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів.

Продаж заборонено

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Редактор *О. В. Гноїнська.*

Технічний редактор *А. В. Пліско*

Художнє оформлення *В. І. Труфена, Т. В. Задорожної*

Коректор *Н. В. Красна*

Підписано до друку 19.04.2024. Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 23,52. Обл.-вид. арк. 14,96.
Наклад 11 181 прим. Зам. 8004-2024.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Космічна, 21а, Харків, 61145; вул. Деревлянська, 13, к. 3316, Київ, 04119.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7548 від 16.12.2021.
E-mail: office@ranok.com.ua

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»,
пров. Сімферопольський, 6, Харків 61052.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5340 від 15.05.2017.
Тел. +38 (057) 712-20-00. E-mail: sale@triada.kharkov.ua